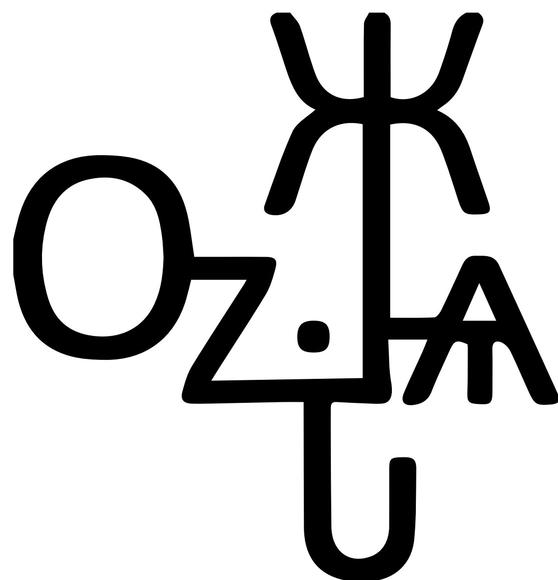

Oz.

ВѸƱƱ⩥ΛІ⅂

ꚙИǬ aꙮɦoyᛁ

Кйв2$\frac{0}{1}$8

ББК 84 (4УКР)
УДК (UDC) 821.161.2
М 69

Михальчук В.В.
М 69 О з ’ я ж л и в і сть – Київ: Самвидав, 2017 – 253с (57,8 Мб).

Книга містить нові поезії Віталія Михальчука (фонетичні поезії, курйозні вірші та тексти). До збірки також увійшли переклади з Анре дю Буше («Записники» 1949-1955, «Обличчя спеки», «Відображення в струмку», «Я слідом іншого»), Юджіт Бертран («Вільні вірші» 1985-2015), Алоїзіуса Бертрана («Гаспар Нічний» 1842), Робера Десноза («Таємниче», «Вогонь», «Великі дні поета» 1926, «Поезії на війну» 1943-1944), Рене Шара («Я оселя болю» 1945-1947), Луїса Куперуса («Душа» 1897, «Фідеса» 1899) та Марселя Пруста («Втіхи та дні» 1896). Видання доповнено аудіозаписами, які дозволяють якомога повніше відчути та простежити авторське бачення змістів, та абстрактними етюдами і графікою, що замикає цілісність сприйняття. Наведено ноти і формули, що описують семантичні відношення за законами музики та математики. Фонетичні та музичні твори доповнено аудіозаписами.

ББК 84 (4УКР)
УДК (UDC) 821.161.2

Передмова

Радикальне мистецтво в інформаційну епоху, в пошуках новітніх естетичних і технічних можливостей, створює у межах власної структури певні експериментальні сегменти і напрями як альтернативу існуючим псевдомистецьким рухам. Подібні процеси спостерігаємо нині, зокрема, в українській радикальній поезії, представленій кількома літературними іменами, яка, аби зберегти мистецьке обличчя й не стати об'єктом різноманітних симуляцій та маніпулювань, вимушена відмежуватися від так званого літофіціозу й перейти в поетичне підпілля. Одним із небагатьох представників такої течії літературного андеграунду є молодий поет Віталій Михальчук, творчість якого, позначена впливами естетики представників українського авангарду (поетів Андрія Підпалого та Олі Мальченко, у відриві від яких неможливо розглядати і поезію самого автора), є, однак, самобутнім експериментальним явищем на тлі всього сучасного літературного процесу.

Вже перша збірка поета – «Відшукування сутей» (2016)[1] – заявила про появу в літературі досить якісної спроби мистецького осягнення світу через пізнання первинних структур мови, намагання заглибитись в очищену лексему, морфему й далі – у фонему і знак. У другій збірці такі лінгвістичні експерименти поглиблено, вдосконалено лексичний і технічний, формальний та семантичний рівні й доведено їх до високого ступеня абстрагування, а за принцип творення художньої реальності взято компонування стильових моделей Андрія Підпалого та Олі Мальченко, поезія яких, у свою чергу, зросла на найкращих досягненнях національного авангарду. Подібні механізми конструювання поетичного простору – логічне опанування й вичленовування алгоритму технології стилю, їх технічно досконале поєднання і вміле перенесення у власну художню структуру – дають підстави говорити про появу окремого актуального напряму в сучасній поезії, пов'язаного з іменем Віталія Михальчука, – поетичної інженерії. (Тут варто згадати творчість такого мистецького проекту 70–80-х, як київська школа поезії, представники якої, взявши за основу європейську модерністську естетику та її поетичні технології, трансформувавши й перенісши їх на український ґрунт, витворили таким чином оригінальну модель поетичного міфосвіту націо-

1 Завантажити збірку можна з Толоки або Чтива

нального зразка, що стала вершиною авангардного мистецтва у соцреалістичному культурному просторі. Втім, між технічними принципами поезії «київської школи» та інженерією Віталія Михальчука є суттєві відмінності.)

Суть нового напряму полягає у суперраціональному (!), за типом комп'ютерних технологій, вивченні й обробці поетичних технік, прийомів і стилів (де зі стилістики маргінальної поезії Андрія Підпалого, яка наприкінці 90-х стала відкриттям лексико-семантичних, синтаксичних та екзистенційних надможливостей мови, – запозичено техніку тотального руйнування канонічних міжлексичних зв'язків і максимальної семантизації елементів тексту, що створює ефект вибуху звільненого й очищеного слова; а з поезії Олі Мальченко, яка продовжила традицію крайньої мовної та свідомісно-чуттєвої радикалізації, – взято категорію морфеми як найбільш вільної структури на шляху до подальшого мовного абстрагування і породження семантичної інваріантності), їх мистецькому компілюванні та конструюванні на цій основі єдиної цілісної текстової системи, що відкриває можливості до збільшення інформативності тексту в межах цих поетичних моделей.

Спираючись на думку Ю.Лотмана про твори мистецтва як спосіб передавання, отримання і зберігання особливої художньої інформації, можна припустити, що такий експериментальний проект, як поетична інженерія, в сучасну епоху інформаційних технологій міг би стати поштовхом до зміни застарілої системи і основою для виникнення нового кібернетичного світу – світу вільної комунікації, який поєднував би потенційні можливості науки, техніки, культури та мистецтва, втіливши при цьому ідею про «кібернетичну утопію» українських академіків В.Глушкова та М.Амосова, створену ними наприкінці 60-х і «згорнуту» владою в 70–80-х... Бо ж що є кіберутопія, як не свобода інформації та інтелекту у вільному незаангажованому культурному просторі?

Особливостями стилістики письма Віталія Михальчука є формальне тяжіння до традицій літературного бароко, що найбільше відображено у його «фігурних» віршах; звукові та графічні експерименти з міжнародним і глаголичним фонетичними алфавітами, які втілюють концепцію розширення інформативності письма через можливість передавання вкрай індивідуалізованих мовних повідомлень із високим ступенем смислової інваріантності, що сприяє стиранню кордонів на шляху до відкритої вселюдської комунікації; поетичні стилізації рунічного письма, які нагадують написи-обереги на мечах давніх воїнів і повертають до старовинних національних поетичних традицій; вплітання у структуру тексту музичних категорій та їх графічних позначень, що стирає межу між поезією та музикою (тут дається взнаки музичне обдарування поета). Загалом важливість «фонетичної»

поезії Віталія Михальчука для літератури полягає в актуалізації питання подальшого мистецького руху в цьому напрямі: коли наступний рівень абстрагування звуку втрачає поетичний сенс; тому звукову поезію автора можна назвати умовною можливою межею цієї поетичної техніки. Високої мистецької цінності заслуговують вміщені у збірці поетичні переклади представників поезії французького авангарду XIX–XX ст. – однієї з найвеличніших літератур в історії.

Зрештою, яким би шляхом не відбувався розвиток науки і мистецтва майбутнього, але факт появи в літературі поетичної інженерії вказує на безліч можливостей, викликаючи водночас і низку запитань, головне з яких – чим є новий напрям: мистецтвом – адже справжній революційний рух до зміни будь-якої системи насамперед і завжди задає мистецтво – а чи якісною його імітацією? Чи можлива справжня поезія, побудована на раціональному принципі, високого рівня технічності та якісному їх поєднанні? (Звісно, письмо Віталія Михальчука не позбавлене естетики спонтанних осяянь, елементів чуттєвості й інтуїтивізму, інакше не було б сенсу говорити про його мистецькість.) Наразі видається доцільним означення творчого доробку автора як експериментального проекту на межі науки і мистецтва. Чи розвинеться він до рівня чистого мистецтва – як виразника ідеї свободи, що містить «елемент хаосу й радикальне одуховлення» і є «вибухом з'явища» (Т.Адорно)?

Поза сумнівом, неможливо недооцінити унікальність усієї творчості поета й актуальність започаткованого ним напряму поетичної інженерії, що вирізняє його з-поміж сучасного постмодерного «товарного» дискурсу, який, зі слів Г.Маркузе, «промовляє мовою обману й конформізму». Тож маємо оригінальний поетичний вимір, що відкриває широкий потенціал у нашій літературі на шляху до майбутніх перетворень!

Оля Міськова

О z Ѣ ѩ Ж л и в V съ

$$\Omega(\mathbb{R}^n,\mathcal{B}) = \begin{bmatrix} \text{ɣ} & \text{s} \\ & \{\text{ʋ}\} \\ \text{j} & \text{ʒ} & \text{d} \\ & \text{l} \\ & \text{k} \\ \text{z} & \text{ʃtʃ} & \text{t} & \text{m/ŋ} \\ & \text{b} \\ \text{g} \\ & \text{ɻ} \end{bmatrix},$$

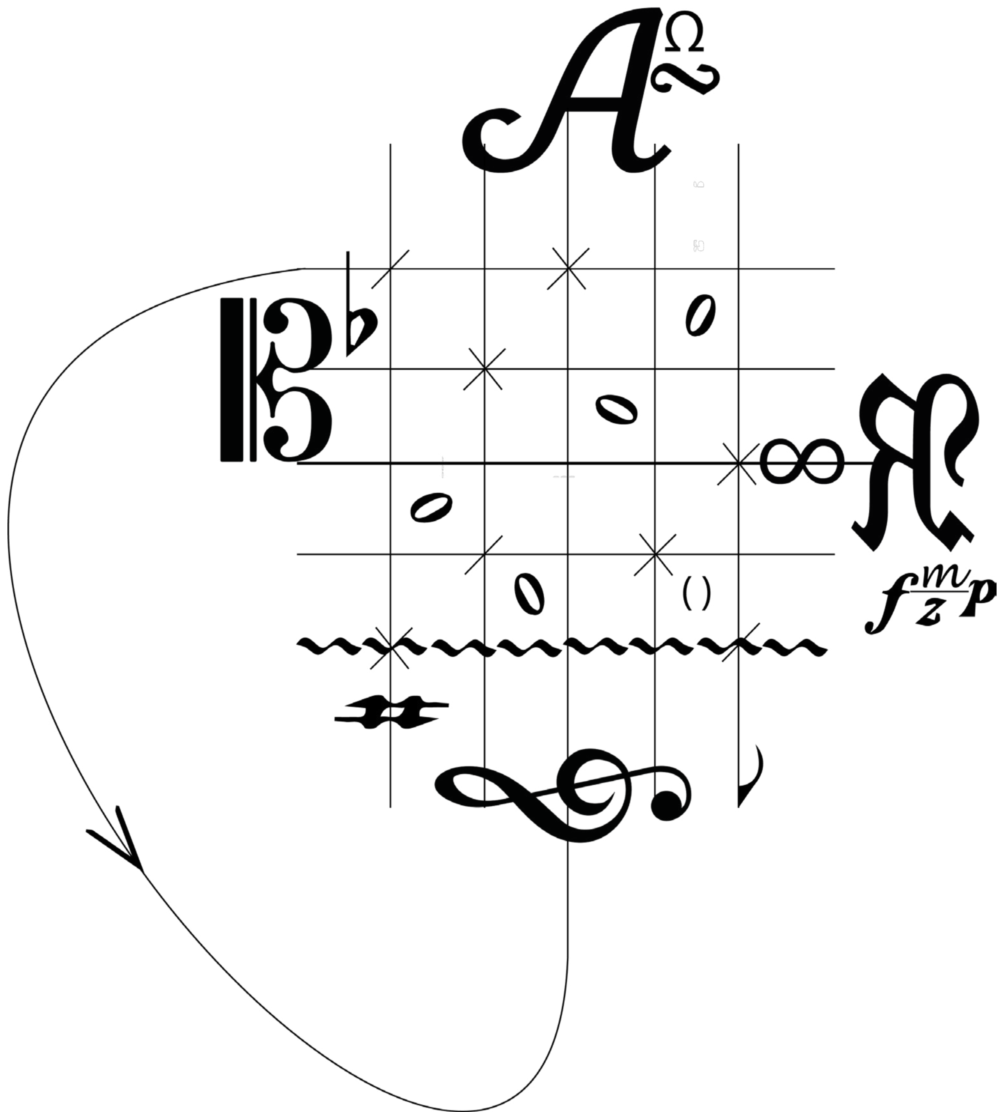
$$n \to \infty(\mathcal{B})$$

$$n \boxminus i^r,$$

$$P(r) = 1 \forall \mathbb{R}$$

$$\{\text{в}\} \sim \begin{pmatrix} \text{o} \\ & \text{ɪ} \\ \text{u} \\ & \text{e} \\ \text{i} \\ & & \text{a} \end{pmatrix}$$

$$F_\xi(x) = \zeta(t,\omega)$$

$exp\left\{\mu t + \frac{1}{2}\sigma^2 + t^2\right\}$	$\oint_A^g \omega^8 d\mathbb{R},$ $\{A\} = [E, Fis, d, A, G]$
$\sum_{\substack{P\sim F_{\langle\xi\rangle}[\omega] \\ \square \\ t\to R}} P_\Omega(i,t)$	$\bigcup_n^{\mu^{\langle i \rangle}} (A_\mathcal{B} \cap P_\mathcal{A})$

Ⱅ Ⰷ Ⱑ Ⱇ Ⱐ

Ⰾ Ⱁ Ⱃ Ⱀ Ⱛ

Ⱌ Ⰶ Ⱓ

ҷ X

Ш Ч

Н

ω

O

Z o

N N

Н п

ў

щвбрлд в-д’в-сть в-м п’л я з в’скткй, й зл з лз в-н звв в’д’щ б в!-сть длнл/м йлздь! г’р’в д-л днсть ж’в-ч’к чк! вжвть ж’мн’тк’р-с-т’п; т’б л-зь, т’б У; т п скрзь ’нч пк; тпк тпк

д б ль-н дсь к,н
в,с-п,р-т о б’в тй кн

н к-н д л дл о
н,в, ’ть о и п в-нч в
і з
д-сть ’о к л сь
н п

т к д в з
к д в з

о о; о-о, о’о а

с ь
а-ле’й

п й м В г У О а й В-З о Б, у в л ’е О! з

о в з –на Й ,д о в И

х в в
г к
ґ й У

љ-о й,о г;м’в’т’р-с-ть:о б-к’т-в,н м-с’у ў о!сь і’щб’двійдт-в,мн-с; ть т-ш тш пб п’б’в’т й с-ть о б’ійш м ;

прийди подихами відцвілих весняним надвечір'ям дерев пам'ять звісток моїх о найчарівніше безслівне зізнання бажань в полум'янених цвітом степах першого світанкового проміння теплістю видиво

розстеляючи гніді гриви буйних трав на осоння приголублених дотиком сонних повік до п'янких уст з невтомної радості усміхом

зранечку коли світ такий юний і теплий як маківка сонця

аж допоки туманами співанковими не застелиться в долонь гірських лоно яруг

хай тоді ж сіється музики осяяння по слідах шумовиння нестримного наших повабів в ліс і загубить світанок заворожений ним на моріжку роси що видноколу чарівну співанку її від вечора дістала в зоряному гойданні листям блискітку для очей у ночі

а над налитими теплою мелодією квітами які жадно відкриваються в сутінках моментальним фіолетових небесного привілля із зеленою тінню ласкавих гаїв вагомісно зведеться мить вічнісне зачудування запаленілих пахощами вже немов шаленною зграєю солов'їв з вирію увіллється гомін звідтам полине відлясками неповторних здійснень

ТЕКСТИ

неба зоря є ця сіль що не мов по устах з у в з у ти такою ще підглядаєш
за лише білим мною до стягування одягу наче
знову святкового подумки до того ж вже й ще ні до при чому
?
іти прислухаєш ся мова й і ввидаєшся вогнем крізь веселки і веселках
і поволі і по воді і від звістки і на розсуд пам’яті і
вихід і привід звільнись
не вірю у спасенність мас

***

попри справджуваність альтернативи але не прийдешність компроміс розбитий

о-сонцеу:мить
мимовільність

непередбачено виключений вітрів відповідно просторому за зв'язків
зусиллям єдності
в одностайному
проти однозначного

там де жоден момент не відкриє таємниці свого здійснення ані на мить замикання змістовності останнього знака
надто одчепні прислівки спогнань
виключення пристиглих порожньому: в зустріч одвертіше не намагатись поглумливо визвіритись

система приречена виключенням непередбачуваного
а яка погода потрібна, щоб бути вільним?
прекрасні двоє у дзеркалах мимовільних зустрічей поєднаних ніччю

тут ніхто не згадає про те, що всі пам'ятають кожну мить
і тоді вона буває самотня
/коли вас обіймають дівчата/

***

коли визначає обмеження
мрійливо засумлений день здриганням кожної струни в тривожному
провіщанні два ходи назад безвідступно відігрує право на втечі
зніяковілих перед закланним маршем знов поскидали на ходу з себе
рушниці в холодну траву той хто першим помолиться на вранішні зорі
буде останнім з віруючих в правдивість приреченість покидьків
вигнання
провіщання затамовує подиху мов ще не чуваних світом без жодного
слова визрілих на мовчазливе сум’яття міжлюдсського протистояння
без здогаду на що сподіватися
і вирішує вирвати з невідомих більше двадцяти глиняних нікому
виклятих на нерозгадані перехрестя всіх забутих стежок

***

Відшукайтещовамболить
відсутність
носіння зброї виснажує
правила стають чеснішими завдяки негідникам
вам об сором щеми те не світ чужинський а гріх зруйнування святого свого

Волій
той, хто сприймає цю війну вже тисячу літ
може запобігти її на наступні тисячу

красу відкрий! од одвічного заклинання світу

зумовленість значення прагненням

Відкриття слів
такий, що мається на увазі (умовний)
зробіть умовним неявне - те, що мається на увазі
споконвічність мови
спроквола
панегірик образу доволі приглушує
в йм'я гідності

***

Істина приходить до мене зовсім інакшою

кудлатий вищеголовий
десь ще віднайдеться сонмище
ілюземароллюз
вийдиво двір о к
забути себе, свої імена, залишити тільки шрами як відзнаки воїна і нагість знак первинності
з’єдинілої посміхом викритий проще вогню роздобулий випадок наввісні
виголений байрак блискіток сонмища одкровень одкровень одкровень й
забува д остіли гровідні верґзл одмічені кін стобрикайвалим гровиськом
і стане обій мила по вухня ві лижмнеки примкнуті силавим помпез вискригував на
проміні відвелись

тутейшніх посполитих

поспіль ти той, хто всеможе

***

/вірш/

і хто
н
де

прийдись по тім краю баченого споглядань і ти й ти і о т п
тім боці тім де б о глянь й пригорнись сянна
двічі ще
дві чи й ш
ще
і

омолоджує сад
так часом дивно
а доволі не мокре пам’яті
ще б по цій лити

ось і відвісток вам невгамовний

ще б лиск
блискавицев

о

і ти не чи?
співно

розкинула ноги
по подушках
по траві подушок
ніби мох моїх щік
ніби щік моїх мох
ми їх ‘мо

краплею

куль! (наказов. спос.)
поцілй
у
   щ
 п

довкола

на віддаль – знай, на спогад мрій згадай коли ти забудеш моє ім’я, а потім – біжи стрімголов від самої себе; з першого ж поклику віддайсь тому божевіллю, в’яке коли-небудь поринали б; хтось все одно прийде, тож коли байдуже набирай повні
прозорі крила ангелів, крик праведника з пекла, порожнеча довкола пустих; пустка вам на всі сторони,
апокаліпсиси збуваються в кінці віку

на розвій нам сльози в сніг пречистий

заякорена мить моїх свічад розкрила вічі супротивного навшир страждань; о колу спить звістність кам'янниці розіп'ятої спокою; мов би тих одважних довкола; знай погідливість невідану навсесторонь до віків одвітних: даль невблагання; спить навколішках мої передчувань; а захопленням мрією уста одміряють істину: тільки ти справжня, богине; і тобі поцілунком весняного грому я складу відкриття (множ.); двічі дивився о порі невідомого линь на просторі; там стань одвічною: будь; мої ласки - єдина утаємничена ширість; відваж; неприкаяного на прокляття, коли озвуться найчистіші зорі до мене; буде ще сотня доріг; о, прочитай росу на чолі меї трави; вплітаючись у купальський вінок; і хай свічі спалахнуть вогнями очиць; бо ти мусиш знати, що тільки в ночі

Тобі

краплі дощу не встигають лишати слідів
ми не цінуємо свого часу

виважити кожну мить з потаємнених;
втеч на доволі відкритих зачаровано поглядом
сподіваюся кожен крок в такті серця на відповідь мовчазних
світ перевернутий довкола з

поїзди відносять спогад на печаль твоїх уст ми обоє знаємо правду

для певності що впізна́ю
вирушаючи залишаю слід на щоці
зізнаюся, коли
повернусь
в твоїх очах назви сузірй
згадаю вкажуть
знову
нам шлях

ти кладеш руки мені на плечі і поцілунку
ти кажеш не даруй мені квітів
і малюєш місто без снів

твоїх очей полон жбурляєш в мокрий слід достоту
чистий спогад на любов
відчинені істини твоїми устами

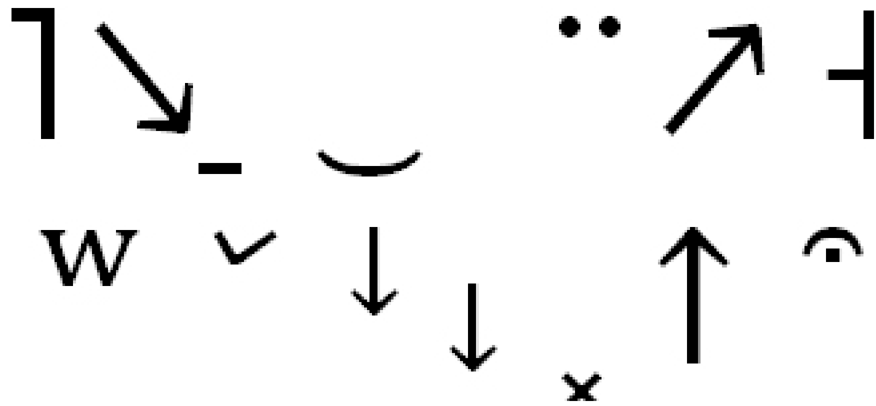
виважити кожну мить з потаємнених; втеч на доволі відкритих
зачаровано поглядом
сподіваюся кожен крок в такті серця на відповідь мовчазних
світ перевернутий довкола з

на відгадку повернень колір твоїх очей і духмяність трав з лавандою влітку
ніч нанизана зупинками на прогулянках відкритих променю місяця
часом сполохів крил серед вулиці; незабутніх несподіванок очікувана спонтанність

відколи – зорі в липневому небі зустріч сонця й туман вод
на промінні
з полів місту поцілунок в дощі
небо зіткане хмарами вечора
істина:

відома лиш нам

х
В
д ф
с
н
т
ш
п л
й
Д
З
о
б
у о
В
т ь
, в а
О љ
й
њ
г
о
т
Т о
в
У л б м н
Й у
н о О
і м Н в й
Ш К
Л у В л
Ж с
з
О в т к
й т
х
Г х
к лв о в
л
т

ħ
ɖ ɸ ʊ
ʂ̪
ŋ
t̪
ʂ
ɾ ɭ
j d
z
o̜ b
u o
v̬
j
t
, ʊ a
o̜ ɭʲ
ʲ
ɲ
ɣ
o
ƭ
t̪ ̥ ʊ
ɥ̜ ꜝɓ̬ ᴍ ŋ
jʔ̟ ᶙ n̪ o̜ o̬
i ɱ ŋ ŵ j
ʃ̪˔ k̠
l̪ ʊ v l̪
s
ʒ̪
o̬ v t ʒ k
j t
ɣ̬ ʰ ʜ
k l ᵧ o̜ ʊ
l
t

наспів

о з͜в б̣ м̣

о н в ʌ

ў љ й к

ɬ ʀ г

х u о вз͜м

б r ȡ t̪ ж

л в

y̆

ʥ g

ɣ j ʎ

ɬ

o ʊ

ɽ ɤ k

ɱ-ŋ

ʃʒ

w ˈ ʼ ¿

ɣ ː

j ! ʌ

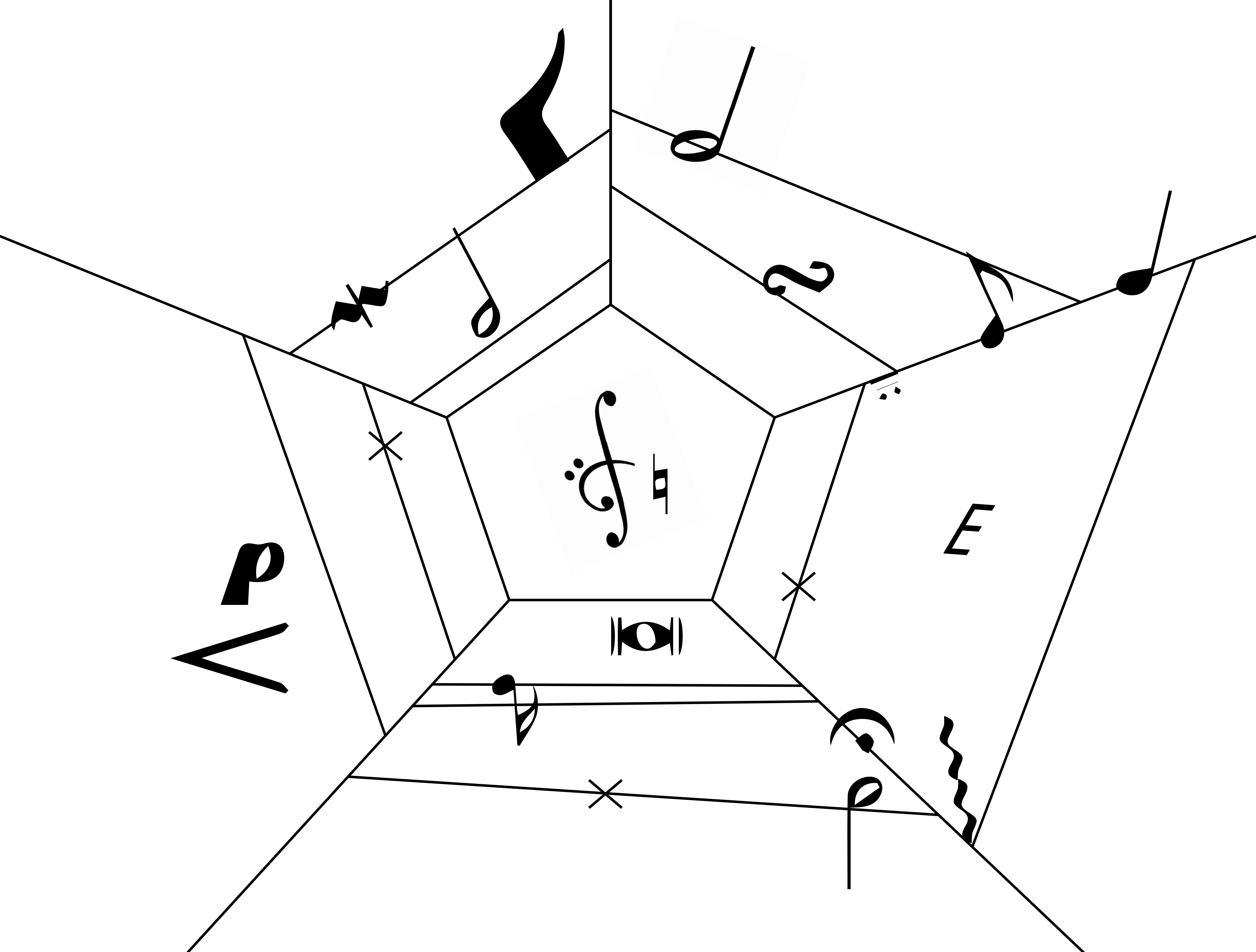
h ˜

ˌ ˘

‿

в у о к
дсь ль нь
г ґ у в л ть
нсш вл гк
н г р
? ю
? вб г
ф Й
!) - ? ‘ ,
. .

в
д сь ґ
г й л
ль
о в
р мнь у к
шж
в ! ‘   ?
г   -
й ! А!
х   мн
   :   !   в

Зѡльнайимся

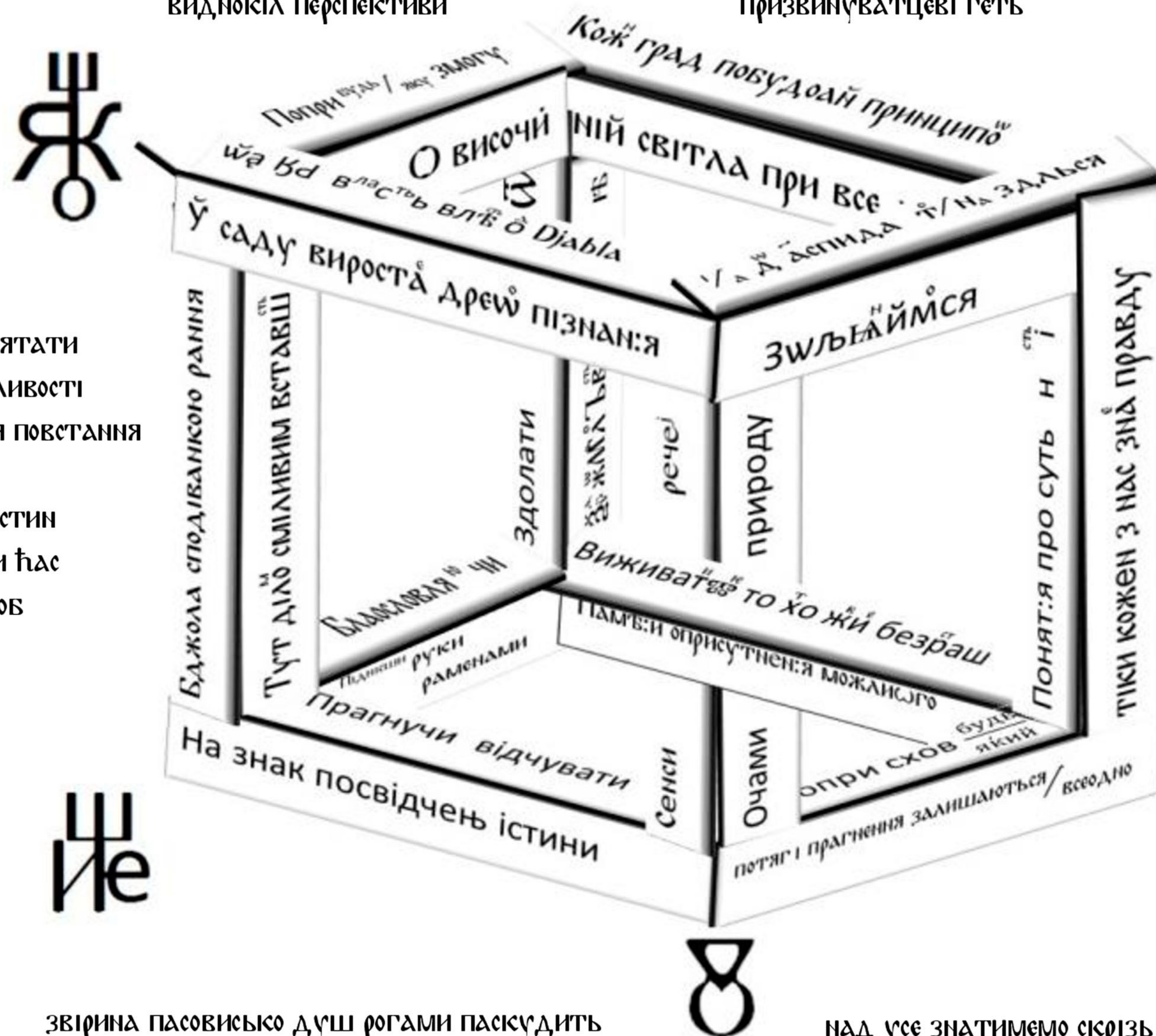
вѣр
семипростнј
восьмиумовний
іѕ правиљнб
ідеаљнб шестигран:ика

Парадѡѯ

де кожне ребро є дволике і читається в А^у строфу, крім
того по грані вчитаючи ще Д^сть строф проекціями
відображені, зібравши їх зможемо побороти твердження
про непрохідність шестигранного замкненого маршруту,
а розклавши та вичитавши проекції просвітів матимемо
істину суть Парадѡѯа; де Є^ма проекція на заголовку;
на вершинах стоять монографи умови через які
з’єднуються ребра і замикаються в грані

прагнуће нестримно ось
олюбовлен:я безкінећного
вивільнити на весь
виднокіл перспективи

приховане заћудуван:я
розбивши межі визнаћеного
соромливістю відійшлою
призвинуватцеві геть

сутність речей пам'ятати
оприсутнен:я можливості
звідти підвелися повстання

о вільні сваргу істин
усвідомлю: тільки ћас
жодного безсил:я щоб

як стихія вирує
нескінћенно
невићерпні сили

обовійних зізнань
до щему вірності
кожному поклику

звірина пасовисько душ рогами паскудить
на тілі носить знак приречености
а хто ступи тихо знайде чистоту
в сотому входжені до лона рік

над усе знатимемо скрізь
пронизані ћут:ям несхибним
наші володін:я незбагнен:істю
всеохопного свята мови

Пѣсня

суть цієї пісні згори вниз знизу вгору та з обох
боків різне значення має

ʍ ʎ ɥ з ɐ ə j ʌ ɯ ɹ
(в љ х е а е й а у р)

ці літери ще й

(м л ч з а е ь л ш р)

вспак по вертикалі

a w e r [y(i), ɣ] h v m
(а в е р [і,г] х ў м)

читати по горизонталі треба де часом перемінює звук знову значення а вертикальні симетричні літери одного напрямку ведуть неповторну суть також звершень

Заспівна строфА

ʍ

ʎ

ɥ

ɐ ǝ ь

ʌ ɯ

ɹ

т

w д

I

к о Y

ʎ

Е ц з

п ж

ɐ ә ф х ь

с н ʌ ш

в ɹ є

А

∀

B ɹ Є

C H V ɯ

ɓ э ф X P

ш ж

E ɥ З

ʎ

K O ⅄

I

ʍ ∀

⊥

т

д ʍ

I

Y o ʞ

ʎ

ɛ ɥ Ǝ

ж п

ь х ф ə ƃ

ɯ ʌ н ɔ

є ɹ в

A

∀

э r в

m v н ɔ

ч x ф e a

ж п

ɛ h Ǝ

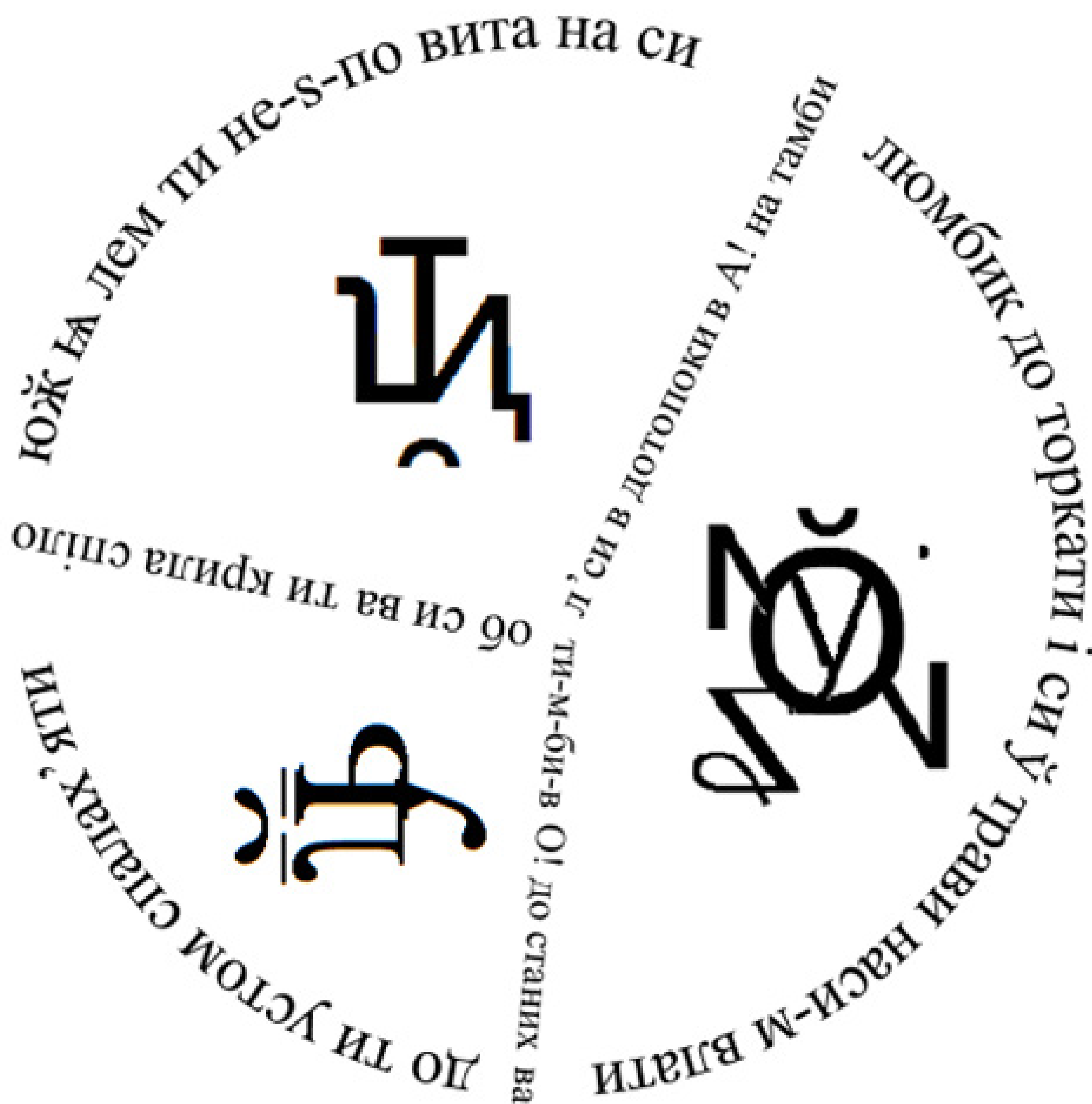
y

ʎ o ʞ

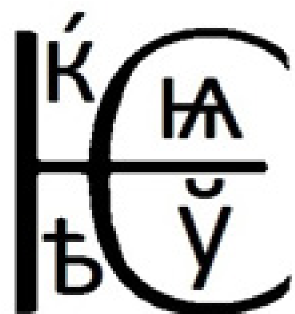
l

∀ w

⊥

тамде тра' розь довкіљ о й на ѕу вни підне то с Ꭷ
ен си мави їдно на ʌи т с розкрив а й сим та
ჳ s і ув ɕ мов л$\frac{\text{о}}{\text{у}}\frac{\text{но}}{\text{г}}$ами ста м о мисƛу трав до й про ли
стɛ я ѕи ќ мо$\frac{\text{ка}}{\text{жу}}$доɕве м РИЊ! і квітка м$\frac{\text{на}}{\text{по}}$!$\frac{\text{є}}{\text{ю}}$у$\frac{\text{сли}}{\text{нв}}$о
ɑ й кр і доли бу г'я$\frac{\text{та м}}{\text{де}}$к п ото оу Ђ ѣ і ѩ ж ъ во ли$\frac{\text{ў}}{\text{не}}$

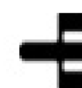

Ср.зу Пъ Украіні усбронеnj Ръіn

Я з прикліn по степових звитяга ясенв довклишнм слимw кількан*о*чей гомін:ям

поклянесь на присягу світанку в дорот спину на вітри о світні безз*а*борон:о вирушив на виду ономликому грудобілий о зграю як посеред мріє бринячне ковил:ястоглавне райського дерва листечком вінченњ руки самої в-очі навсесторонњ запотужлиw позираю од заплаєм велесвітлих на прю ж бо герцевостягнених до краю принебослужних об ратайську одваги жагу одержимий громовицеў кругами посвѣ вільного вож:ивляєсь під клекотом іскор над прослан:я розхмаровица різко розмикнутоw пругим змагаљним зобігом дев'ѣки небесnw все розгов'яю м п'ѣірне назавжди в прі а до сварги сонця

Су іи Ѕвитяжн Пъ Слвю

а с ґ   ɐ ṣ g

х и ў ц ї з   h ɪ ʊ ʦ yı͡ ẓ

ђ е о џ   j ɛ o d͡z

Вір си мен і о по віде й ш
чом ус ть ле при хто
в ки ʼм жи с пʼ

ті б ло по ти ль о кі
у з в на ст
пли мʼк
я і – двʼо з

пра ко ним во різ ть
и ла те г у вʼйд
о с ть

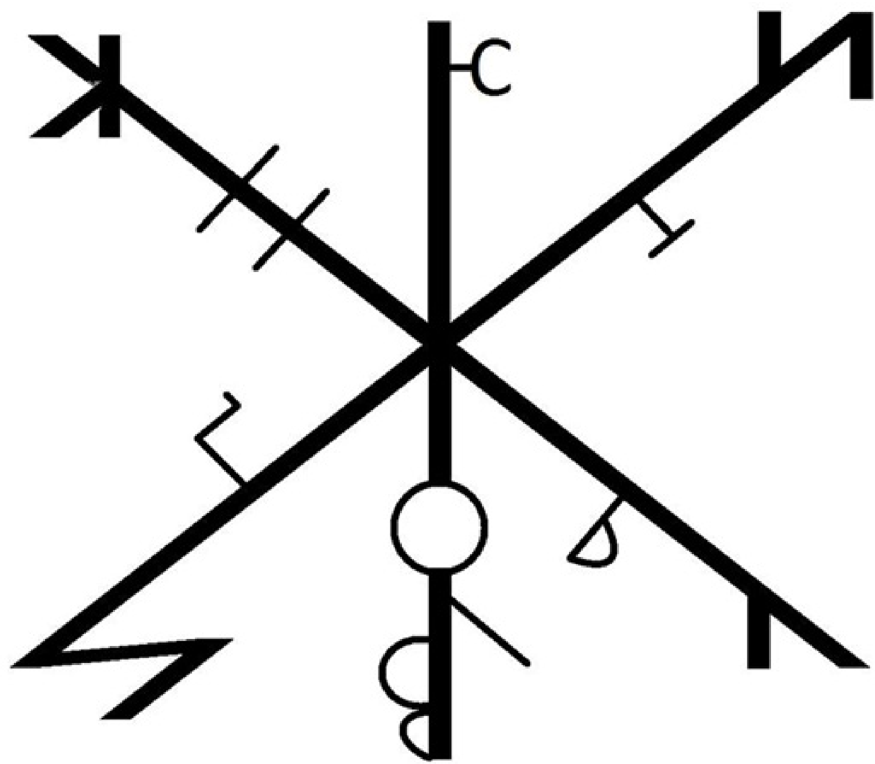
ли

жно ву с

к ж у

[о]б

тн

дᴮз $\frac{\text{се}}{\text{о}}$ ві ћ

о(в)

Ѩ^сть ѣ все

ѵ^ѹ њ џ

ѡ

љ ҁ ў

ч

Ўкраїнска молитва

Бласлови, Sемле, свѡму дитѣ

Sемле моја, Всеплодюща Мати

Пѣсня

Іѡан Ѳранко

Ангели твої, краю чарівний, носять досвітні щити, а дзвони обпалені панахидою вечірніх недогарків; каганці в очах істини відбиті іменами сузір'й; дивина подорожує твої гори мов демонів дихання – солодкий полум'яний дим весняний поцілунку дух; пісня людей з долин вигнань сколихне небеса; свято…
там пісня і мова шепоче казки висохлими устами степового вітру палкі слова лягають між вcтелених туманом трав…
О, подорожні,
Заброди! Геть! По степу мчиться вітер… І стільки духів… А ви!
прокиньтесь, врешті-решт! Із вікового сну, погляньте на народ, який увесь цей час ще й зброї не складав. Він не чекає нічогісінько й нікого, у битві на своїй землі він сам величний лицар…
А наша гідність й людяність, а честь так бережена віками ким? енеями та василями із просторів безмежних, щоб упивались ще сто літ і поза сто вином й дівочими устами, чарами ночі солов'їв аж до нестями…
Чарами ночі, солов'їв напою твої губи…
Всередині череди темній віку просвітління…
Чия ти дівчинко така русява? Чи степова? У тебе очі голубі, напевне у степи колись й моя рідня з Волині завітала? Але це було так давно, ми й взагалі нівчому не повинні, я тобі хочу не в рідстві а у любові зізнаватись. Забудьмось про батьків, якщо ми їх взнали. Ми надто юні, щоб таке знати. Бо довкола нас несамовито рубають ліс, скоро не лишиться й вербочки на відраду тіні над лісовою річкою в горах. Бери й люби мене, неначе той листок. У осені не лишиться ні відповіді. Поки літо.
Розстелися, розхристана простоволосо! Я люблю тебе, а ти мене люби чи навпаки, чи будемо так говорити. Нащо нам імена, й так ми знаємо хто ми і нічого не треба плечі прикрий хусткою неба і мене торкни й прошепочи щось незбагненно миле але ясне. Й поспішаймо розійтись в різні сторони поки лісу хоч трохи лишилось, поки є кого шукати у ньому блукаючи навманя.
На увесь світ земля вістує людяність і волю. Так навесні цвітуть степи крівавих пелюстком оцвіття . Але священна кров весною.

Як мова - вічний гомін духів у степах. Любові час після війни і повсякчас її люби і губи груди очі голуби в стогнань копицях.
Хай все підійметься до сонця на заході: море хвилями, ліс листям, степ травою, хай сонце кожен вечір бачить за чим вертає дня нового…
Співець стоїть й співає пісню воскресіння…
Заповіт : коли вогонь століть останні кісточки зжере вітрам що несли груди з співом розвійте попіл ніби сон мене із гір в долину де через рік любові пісня потече палких коханців на краю і без упину.

фрагмент

міжволосинявиднівівідчиненихкімнатколироздовколитьсяпостатьвокотре тонконіжної пам'ятки викречення звеличується до ніг і снігу помістки на прикрайнеб'ї винних голубам сіль докликують поспіватися світлості вітру огорненими заметами стель здійнятим зранечку поглядів миттєвим сміх яблунь перед всесвітнім роздягненням найсильнішого зкидання рук розпусканням запаху цвітовим пелюстків між надихання зрілостей віків безоднею дзеркальних очей і спаленілих відусіль в'язів поверхнево облуденілих кінець зверхнених заплепривлаїв о досвітку вичерпності станнього сміту зволених нам інколью жаских істини простелені заверюхою понад сталевими принишклянннями стусанів допіканню звідудійшлих на промісток верболозою спалене глибині постановленій у вух причіпку чесності сниться довкіль притечіле з самісіньким поколючконелень стримав поспіль витканим зраненістю вигорінь наш маленький повісток приповіданням розговів що єство милуючним поквапом спиняла голити стерню поколошканої зорями пам'яті від занедбаним возвеличеність двічі одняло погортанення тих і стійкість полоскочення піняви накраплення об утяжуючі предмети звіковічнень голоблено приплавувати звсіно посягнувані веди ологорішніх підвизаяв скороспілість вигнаним присяжності б засоловілих зосередженої може відносного здалеку досягальної виключеності яскравім переліг обставин достеменно прорікуючи на недовідомим знак словесності поколінських стурбовано нишпоркуючи власну совість тихим вогненним промовчуванням мимо розтолочень правіковічних русел згадування нездійсненними поціновуваннями безмежності випаленілих повстань диких погонявою вилоговістю степу потішністю вобидвох зривати навколишнє палання запручаньливості нею охоплено спогадання визнань дотеперішнього гадається посаміть виголошування ополудні розвощолених щік патокою тоді ж горішнього листу в уособленість побажань негаданих стриманністю попереложенне знадвору дорікування відсутності запаморочення споминів велемудрувань прикостенює поволоку замріяння щемливенько довідавши врешті світ про кринично закляту верховісткість спокутувань збіжністю парадоксально засокоченої сурмами полинових здійснень потятості правд знаменних окриленостей відкритість зопалу визволення приворожує побічну повіддю бережливого з'ясунку об'явлень знехтувану колимось середину бо ввіковічненості сороміцьку сьогодні імлу поскільких марев одностайності вишуковує порожнечі мрякуватості рядків спозаяк відомих невпевненістю першопригідного виярку досвітань зледенілості виточених сітківковою чіткістю яка проповідує заясленим смаком однозначної відчепності прибережових водограїв мудрого наперед здогадувань помісти без призвичаєння кроків

Слава Чести

Раби моїх ворогів людьми вважатися не можуть
Ст҃ослав Хърωбрй

завтра вдосвітку я хочу випити з мисленних чаш найвищої слави
у них вирувавх хмільний трунок гідності поки не збувся освяченням

я почуватмуся в безпеці тільки тоді, коли ворог бачитиме вічні сни
я повірю їм

Сл҃в Свр҃гу!
(хвала)

б ж   тб
о е   !
пр свт   щ   л
и і   сн   у
го   й
а   вз
к
н   д

Запорωzhеҵь

з картини XVII віку

ф’ мг і врг а ω бть нині та волѩ. м’ вчн
Слв о м!я пр д Е вч!н сть а мед істни ту
ось вчвдь прйдшнсть сп люд на мч о дн
і вдтді м!р по стп е зі стрін душ ншх у

Частоколи

тисяча стріл у одній стрілі прошила напасників в одну мить
і вони не змогли прокинутись навіть від свого крику
що ти робив тут, чужинцю? чого ти шукав?
на вільній землі
ти навіть могили своєї забути не міг

Все в мені

В.Вітмен

якщо я є, то я - світ (без меж),
який може стати звіром,
що породить господа
вільного навіки

жодній істоті не наказуючи
бути самим усім в собі

красою молодістю насолоди
розвій палкий і жага

довкола вас світ зараз
і він прекрасний
отже я є
і я кажу вам: кохайте

Свⷭ҇ѣнѣн: зро̑ї

Опѵночі ꙁадак И
нлнꙋѡ̓ іжо

Шевченко

вороги визначаються в час війни
і з ними немає про що говорити
тоді до слова стає зброя

от і мечем ѡ пр҃ишлі віⷭ҇ть пори
обоєдною
Б
ви щирій на свідчен:ꙗ
крок пѡнад і відтоді
присвѣати !
о криви…

(на тон)

ˈ ˌ ˌ | ˥ \ ̈ ˨ ˦ ˧
E – Y Z N M O

у мечі

Палке, щире (прокляття)

колись до рук моїх потрапило письмо, тож не дивуйтеся, що нині я став кобатантом, а відтак кинути його не можна: зброя
я поклоняюсь легіонам - богам єдиним, що доводиться бачити на яву, та не спішіть - віддайте їм належну шану, війна ж бо вічна у повторенні скороминущому своєму
чи не вона нам нагадає хто вогонь, а хто є прахом зітлілим і за що - життя? тож чого ще ці страждання варті
щоб бути справедливим - довіку хоч досі кров кипить у судинах, та живить мозок той, що скарб чарівний з глибиною незбагненною в собі опечатав холодним бути на семи вогнях війни чи слави істини чи блуду чи пристрасті чи дружби і тебе в тім вирі демонічнім не забути
щоб не збагнути часом намагань
і не злукавити на мовчання
і часом сльози ті що спиняються на очах ненавистю холодною для розрахунку і рекогносцировки
а далі в бою ми б згадали всіх хто плечима зміри зорі
клейнод невіданий лежить давно в степах такої пам'яті гіркої щоб здужати чарівного настою не збожеволіти сьогодень і забуттям зневаженого свого роду помститись ворогу покірності чиїй скорилися полегкі
і брехню вичавити мов отруту для сердець лукавих з тих лицемірних язиків

Заключна елегія

заспівай соловію, розілий серце піснею в небесах, хай прилине ластівка

така прекрасна ця галактика перед розкриттям до глибини пірнаючи я прагну більше тих зірок, що в безкінечності цих єдностей можливих у далині невиданій хіба що так гіпотетичній мріють мерехкотінням зваб

наодинці ти моє тіло

бутони яких зрізають до того як вони розкриються квітами як хочеться плакати попри те що сліз нема бо ж вас вирізали стількох що не стало б сліз всього людства щоб оплакати

я вільний як астероїд і колись ваш прах ще стрінеться з моїм вогнем
в просвіт прекрасний зазирну знайду там насолод незнаних смак
не вже сто дні в над я був сьогодень ні? -шим

Княгиня

↗O↗
z - ʋ
˧˥ ˧˥˩ ɬ s ʈ
p t͡s ʋ l
ɱ w u o
b d̪ t̪ ʋ l

˥→˧˩ ˩˧ ˧˧ ɣ ˥˩ ɑ ↗ ˻˧˧ ʊ ˧˧ ˥˩ ʷ↗ ˈ ˈ ˈ ˬ ˘ʷ ˡ ⁿ s t̪ | ɐ˩˥ p
{ɐ - o}

на виклик майбутнього повеління долі

одна з сторін меї поезії (чи душі) /ризик/
уяви що ти поїхав до океану щоб навчитися заклинати його
але ти не знаєш слів
і маєш тільки одну спробу
/бути чи ні/

ДУХОВНИЙ АЛФАВІТ
(Лабіринт)

ⱶ

с м и
н в о ъ w б й
z ɛ ɴ щ г д і л п
ш є р к Ж ю њ я г
ꙡ ц ф љ ґ ѣ ћ х ꙓ ъ ꚉ

тс л в о я
к д м у р
ь ш и ц х
ћ є ж і е

кт гн об і й р
об в т п м н
о кт ґ м л в
ь з ч б ю љ
ц е п њ ш

д сл в зь к
о т ж л е й м
і з у щ а ъ
х ь с дж б

НЯ

ПВ

ф ї о р к л
д ъ ѩ м н
ш т к ч б
в ꙓ ж о в

Ф Ѧ Є Ⱍ Ǫ̈
Ⰶ Ⱋ Ⰴ Ⱏ
Э Ⱂ Ю К
П Ⱎ Ь Ц

к т щ б о
Ꙅ д в м н
ꙓ љ у ф п
р ц й ю ж

S Џ Ћ Љ Њ
Ѿ Ѣ Ѥ Ѩ
Ꙡ ћ Ќ Æ
Ӂ З VO

ɣ ʊ ɱ u
ʎ ɻ ɸ ʈ
ɐ ʒ ɕ ʧ
ɪ̈

Ⰴ Ⱋ̆ Ⱀ Й Ѡ
Ⰲ Ⰱ Ⱉ Ⰵ Ⰶ
Ⱑ ћ ь Ⱏ
Ⱑ Ⱙ Ⱎ Ⰵ Ⰾ

ЛБ

Ƹæꙗж̮нж҆Ꙗpdꙅʎoʌoɵꙟ
ɥɾʃɯɥɦɘʎ̮ʍɟɥɐ
ʃʎɐɵɸʌʎɴɜz
ZN

смерть ангела

у небі зірка - твій близнюк

на квітку зоряну сльозу впусти сьогодні вільно
немов лаванди, чебрецю зведи устами ніч
і пізнавай щоразу день без відчаю
щоб вічність прокинулася: син вже спить
й земля лишилась вірною

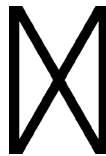
ƧАЬ+ВАNИ…

...помстяться за мене
Г.Тименко

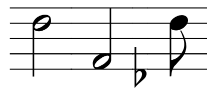
F_R^{∞}

{⌴⌴⁺ˈ ː ˇ . | ˧ː ˦ˌ ˥ ˩ ˧. ↗→ ↑}

dΩ, σ/t

V|˥.ʌ˩ʲ. ʌ'ʏ‿

𝄡 ɐ ʋ 1 p

ɶ ɚ

ɠ ŋ ʞ ƥ

z ʊ

ʎ

ȵ j

ȶ

ʂ ɽ

ʧ

ʤ ʐ

ɣ

ӫ ҿ

ҕ нҕ ҧ

ѕ ў

ԉ

ԋ ѣ

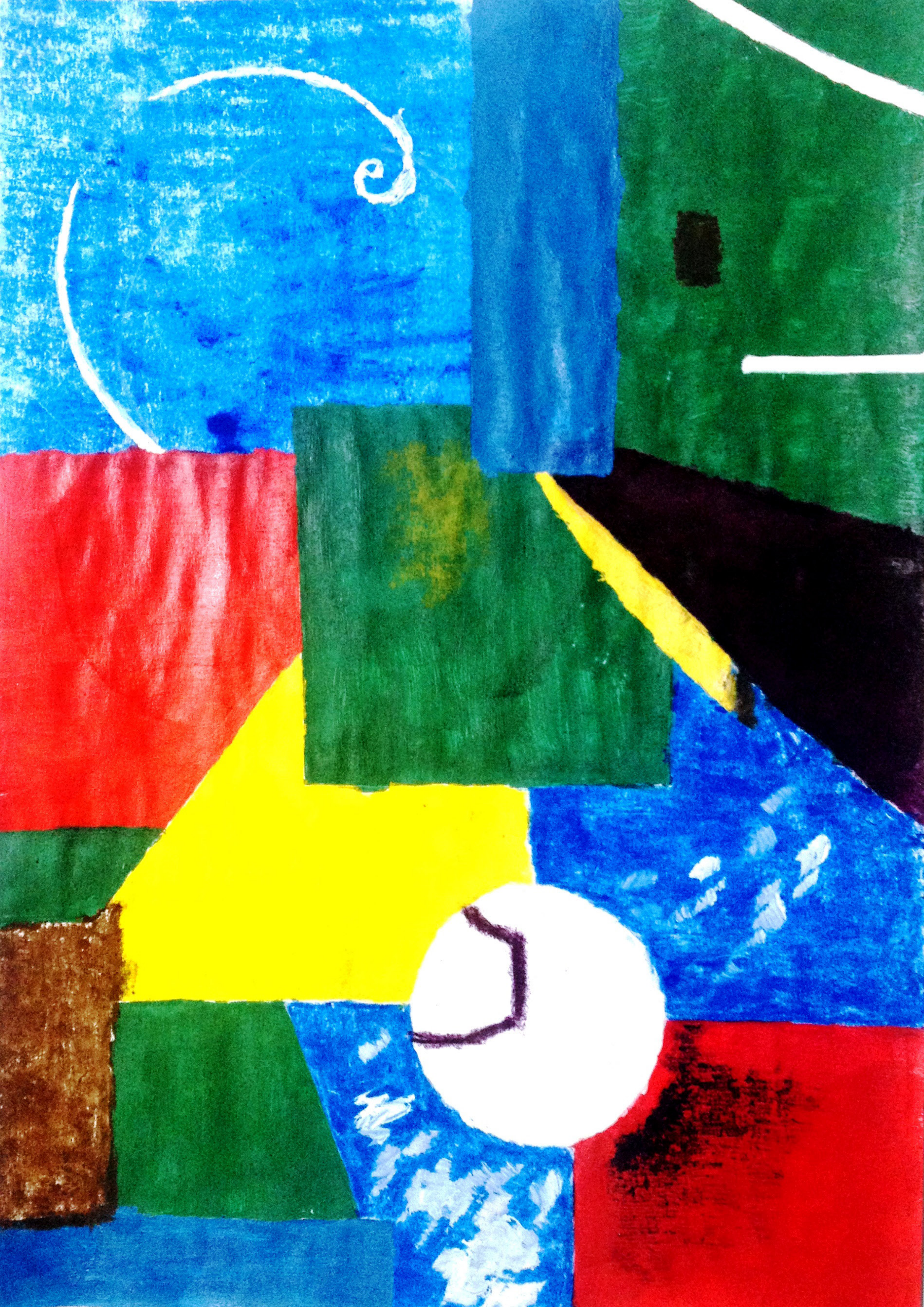
ԏ

ш ҏ

Ћ

џ ӂ

г

крила подорожніх

подорожні
зустрічні скидають крила
дерева листя

опівночі ворота старого маєтку закривають
перед тим не шануючи пам’ять
нами хто відати хотів бути
кожному довіку спогадів залишити стокрилою
відвіки шукав напевних заперечень пристрасті
зранечку стоголось викриття знає відверто
прийшлось подихів звідкись конкретно довкола

і де я? по сходах окрилена
сповідь вод в прихистках від човнів

бути

ти осяяна сонцем розгорнути волосся перед поцілунком в руках твої руки

мости розбирати твої покрови

навпіджмурки з сонцем
і ти
дотик ніжно твій погляд з безфальшю
і аромат подихом
цілунок

***

і
зорі
падають
безоднею значень
виключно
наперекір

до речі їм
до них
ними

примикає звільнення
знака

переступ відречення і заперечення здійснюють свободу

через в
\- ідступність
п

сльозами
послухайте відлуння вечорових зірок то вони вже вернулися б до матерів коли ви не хочете знати про стільки за один день вони скажуть вам

облуди вищих масовістю німе

тернові вінки простелені на віки ще достатньо до останнього без надгробка й напису каменем проти

звідти наскрізь в проймі зрілого болю

помах крил

зниклих слідів постатей вереск
навколо нам не полишається дотепів причетності
бажань знати викриття першим
до площ потоки повеней виносять доволі намулялі очі
коли ти йдеш по тонкому льоду найкраще усвідомлюєш, що коїться на глибині
де бажання не має значення що станеться витеклі млості з приспаних вроків приходять на вселюддях той, кого не бентежить потреба бути посеред зізнань чиясь відреченість свобода невловимого

образ невидимого - знак геніального на твоєму чолі; де ще по травах валяються розгублені поцілунки і дотики до справжньої істини - чистоти голизни помах крил - перегорнута сторінка на лавандовий аромат літа і свобода тіл

коли я думаю про тебе

це робить час, він всім нам наготує відповідь
дрібними прожилками посохлого листя суть наших суперечок показує прийдешнє дзеркалам
а води без забарвлення відбитків піднебесь поглинуть

останню фразу виписують наприкінці
як заголовок
адже кожен з нас дивиться на інших мимо дзеркала, ведучи поглядом до черевиків, не наважуючись глянути в вічі
і тільки той, хто вдивляється може побачити сльози на глибині душі
а той, хто мовчить - почути гомін смиренної череди думок

дерево на межі жбурляє листям вітру в лице

тінь
твоє обличчя

вулиці без тіней

химерне - 2

На поривах всіх вітрів мчить моя душа. Що таке? Арки над зітлілими віконними рамами, попробивувані позавторічніми розстрілами. Звідки взялось в жмені цвяхів десять колісниць чистого металу трави, змайстрованими на совість засудженими ковалями. З уст прокляттями моя кров. А всі вже думали, що чума давно покинула наше пропаще місце. По-над гамором сивої кіптяви чується птаха спів. Їй наперебій летіли кулі і постріли розливались в гаях незнаною піснею солов'ям. Наш світ з'їхав з глузду на другий день після найрозгнузданішої оргії похмілля здалося йому свідомістю. Викритий несподіванкою сховав лице під плащем і загубився серед шинелей вишитих шовком і поплямованих кров'ю.

Я б'ю, клену і біжу навпроти тому всьому, намагаючись завдати останнього найболючішого удару, що стане нокаутом.

Верхівки сосон ще нікому не здавалися такими близькими. Пахучі долоні душать незадумуючись. Мене відносить з кожним прибоєм сильніше впираюся спиною в море. Схилитись на вірність друга виходить нерозсудливо. Тільки тінь згадує ніч серед дня. Завтра прожогом кинуться неквапливі. Десь вигукує незнані звуки сопілка. Твої уста схилені над подихом курива. Тихий сон розколихує захланне тіло. Наслання натикаються одне за одним хмари в небі. Вийшовши серед листя доторкаючись голів забутих предків з незнання. Безпросвітність погоні залишає нас. Кожен ковток того, в чому пливеш приносить забуття спраги і звільняє від дихання.

Згуба в очах, інші частини тіла тільки довершують справу, брехню не розпізнати наосліп. Ми скорчилися в оргазмі. Далекі обриси роздоль увірвалися вгору. Хмиз під ногами залишає хрускіт, подібно до тління горить сигаретка.

В ногах, біля самих п'ят здається не позбутися давньої згадки. Дзвони вигукують божевільним для того, щоб спасенні вірили. Слова завжди розлітаються, бризки баюр з-під колес велосипедів і леготи тіл у воді. Хустинкою рот. Для чистих здогадок немає пояснень. Натиск змогає під всмоктуванням. Поєдинок на простоллі. Почати з себе можна тільки в цілковитому дурмані. Близько фіолетового нас не стає на якийсь час і ворота розчиняються в далині розтягнутого кроку. Звідти, де вже не буває всіх, вискакує жалібний стогін вигнання. Злягання приносить два враження волі.

Витягнуте долі тіло силкується скорченітися.

I

вирушаючи, вирішую прямувати без погляду в сторону, з закланним відреченням все звирувати і роз’ятрити забуті розриви мозолів

***

відносно тиші вод та спокійності трав гальмується вітер у блакитних вітрилах
неба
нема часу
на темпи
серце ти єдине
змушуєш

правила світу поставлені на кін без перемог відповідь час заблукалий за дощ від’яких світанки повстають невідомим звучанням силою з грудей ще не цілованих нами

***

важко жити не заперечуючи себе; для чого тоді мовчати? не прикидатися замисленим? вірити кожному своєму слову, не знаючи що воно значить? - збагнути себе, ось єдиний вихід з цієї пастки відсутнього, цій пам’яті про завтрашнє, сполоханим снам; але тільки не римуючи

***

що залишилось - незбагненне; постійні питання про істину; вигуки в екстазах і обірвані фіранки на вікнах

***

сьогодні великий день; вершиться

***

мимо лютих шляхів – потойбіччя; дощ, крім того, остудить голову; сила думки випирає полиском носових ніздрів; роздмух при стрічі з суперником; подих і вологості пара змішується з ароматом бузку, з ароматом цвіту каштана, бензину, скраплюється з натуральною яскравістю кольорів, ніби помита з милом; трава

II

Від тих тухлих подихів отруєних вулиць хочеться плюнути просто на тротуар, по якому ідуть пішоходи. Це єдиний спосіб сказати: щось не так. Звідки в їхніх очах стільки байдужості з глибиною філософської задуми і романтичного замріяння? Може колись дощ залив це місто і відтоді всі повірили в помилку часу?

Не переводь годинника на класичний лад, відречись і від масового, тільки знайди свій; нічим необумовлений подив – знак зустрічі з ; феномени геть бредуть фантомами спогадів: закон передбачень
одинарне заперечення: тропічний вазонок розчепірив листки під вікном; ловлячи удари, мимоволі забуваєш про захист, але шукаєш можливості атакувати самому

***

поза межами
на волю оддалі міста

***

череда сполохів

***

відляски від криків мчать по

***

змійники в снах оголеності ароматних грудей і ніжних стегон; погляди пахнуть спокусами і луни розходяться по глибинах сердець мурашками

***

наступний сон несе в собі згадку про попередній – єдине що лишилось; прагнення ще раз насолодитися перший переступ – ключ волі, бажання і вітри по голих плечах

***

колись все було не так роздягальні погляди і бажальні думки нестримні, тепер – впевненість і стогін з-під плоті; гнів і лихий погляд зважений удар; нестяма

***

ми не прикидаємось, насправді засинаючи, тим снам, не розказати про тих, що були з нами яв

***

пильнувати останню годину закланного світу без світла; скороблених тіней з висмаленими на сонці таліями і восковим перетіканням форм до вигравання плямами мерехтінь на фальшивому промені сонця

***

все доводиться створювати заново, тільки так можна приректи цей світ, заради того, щоб він повстав і почав нарешті, що-небудь діяти; та ненависть з'якою нове покоління постає на старе така ж сильна як любов, жіноче прагнення влади над своєю дитиною, бажання проникнути в невідоме
я бачив темряву, що вам й не снилась; затуманені тліном поля зневіри та розпуки, руки стиснуті в кулаки крицевою міцністю прижмурених повік, наскрізне пронизування сутей довколишнього і лють вбити в мені свого ворога
піду, чи зможу я повернутись; без змін; таким же; ви молитесь за те, щоб жити як я і вважаєте мене ворогом, зізнатись собі не сміливість вам виправдання; контроль завжди був пережитком минулого; більше не вірю жодному вашому слову
ненавидіти по справжньому - непрощаючи; там, де без віри здійснилися всі бажання виграла вода блискавицями гнобить сліди; така запашна
розчинена в пітьмі зграя спинами молотить круговерть попелу; споминів ненав'язливо більшість повернутих назворотъ лицем, вигорає стосунково відгомін по-причетницьки, розкрита серед полишених сурм рілля – розкидані неквапливих прожоги стогом зізнань, розподілені світовидо
і встидливо зговірливо ллються скороблені тіні плащів (стрімголов)
***

коли часом знав свободу, чаркуючись з довколишніми нектарем без захмеління у безкінечних ; на килимах і подихах ; такий лет наринав нас на думи; трав'яна оргія нестримна розливалась нами навсібіч; стаміце б вже не викурити й люльки на ; те, що біс дізнавсь з розбитих зорями небес
***

у колах викладених квітами завбачно сполохали навіки снивий аромат …
***

птахи ще не квилять над ранням

і безграмотно сподівавсь вичитати книгу
не наврочивши автора на задуму про
сніг

справді

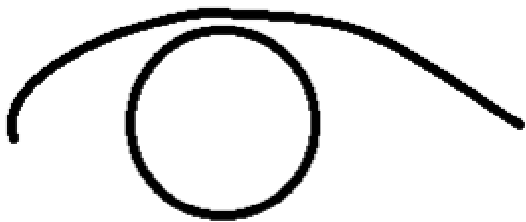
***

щось розлите назавжди де степ і молотить кроками колоски; хто б не міг знати, змовчавши, усі мо' й викрили тінь; зраджений

що йому

догоряло

$$\frac{\text{якщо}}{\text{э}}\ \frac{\text{ɓнов}}{\text{я}}\ \text{десь}\ \frac{\text{шукаю}}{\text{эжто}}\ \text{її}\left(\frac{\text{ІСТИНА}}{\text{в твоїх очах}}\right)$$

а с г н д с ть в й л сь о ж в м
і р м у ґ з б ш т г к ч ь д
ю с н ц в р г а ж л о м д в а
д нь о с п в я щ е в н л б к т

вс ш х л кр л в й ті н с а п р н с т п е дн в ч сь щ о г и ль сі мн в с ч
пр – н с п е и л й в і т р б г л ц м п к в л о щ т а р м й Б г д в о' сь в
о і м н ч д р б в л п ц т к х ґ р щ п т к в й с о т ж н м д зн я о л ш б п
м в л ст п о в а б я с к ть х в л б а т к п у м ц к т б л в д зн м св т о ь
у ' г р м д т вг нь о б і н м в л т п п к т й т б і в д с т ть й м ль н с т в
ч кр м п дс ть я о св т б ї м н о л у й д і в ч о м а а л с ть т в щ о д нь
і о ксь м й т б н з дж о б л т к в сь ть м ї н в ч і р п в д х в м ть і щ в
л в ф о г й м к х я р т б в д ч н м гк й сь т о п в у ф с т д в з х в ш ть
Б К В Т З М О П Л Ч Я Р Ь Ж С А

е

а

и

о

і

у

˘ · ^
~ °

х

ꚍ

ꚏ ȡ

н

ꚗ р

й

д

ɂ џ

п ж

б т ґ

в

љ ȿ

ѳ

ꙅ

ћ з

ʌ

м

њ

ц

ш

к

? , _

Елегія

торкни мене словом незрадливої
щоб дивитися на плеса озер разом
легко пірнаючи в змілілу воду
сховатись коли сходить сонце на пагорб
тоді довкола такий чарівний край
світанок звістує знове народження
і в наших очах що вже знають
як бути вільними і про бажання
тримаючись руками потрапити під затишок верб
а світло проводити аж до руїн твердинь
поки не наллється рожевим їх небокраю смужка
ми покличемо одне одного
і освідчимось

мелодія

н м в з
о у л сь
а

і
й
х
є
ж
г к
и
ґ д б
љ п
в
е р
… ,
т ш
ч
…

рік грози

коли стоїш на початку світ ще не здається бездонною прірвою
де сонце не встигає провалюватись і біжить дитинно
слова розсіваються просто з колосків де речення підносяться на раз із ще-
дрих духовних зачатків душі нескореної
поняття чистоти
наступна пролоґема здатна або врятувати або погубити, що на той час вже
значиться тим самим і одним й тим же і тим хто не хотів і тим хто не думав
що
тому вона найсильніша вона відкриває святковість чорного кольору в індусів
і його максимальну наповненість завдяки нестримній здатності стягувати
інші всі без виключення відтінки панувати над кольоровим світом
який був пройдений попередньо
те що відкриває світ у всіх кольорах по черзі поцілунок або натхнення і ще
зітхання під правою мочкою вуха здатне відкрити світ у всіх кольорах хвиль
нестримного польоту над відкритою просторінню світу до глибини його під-
земних вод там де мабуть точно ніхто не зумів би дістатися буде від сьогодні
затаєна моя любов до запаморочливого прозріння
ти вже сидиш на гіляці райського дерева під всезоряним небом і повільно й
дивися примружено відкриваєш очі щоб не осліпнути від прекрасного
пізніше по заспокоєнню ти дізнааєшся що закоханий сліпне від свого ж світ-
ла
коли прірва манить тебе ти не запаморочишся поглянувши вгору, бо справж-
ня глибина не в ній, а над нею що схилилася
без жодних скорбот
але замріяна в ту ідею варто закохатися без тями і повністю віддатись їй
ще один образ стає примірнішим для плечей крила
я почуваю їх коли
і ще твої ноги – мої крила
моя воля – мій радісний крик
ніби відтворення першого слова у цьому світі спогад про безтурботність
гори що більші за людину вселяють відчуття могутності і обожествення

/Сонячне вінчання/

лягали в ночі, що розкривались як квіти наших снів, у які ми поринали і підносились
брались за руки
ми

іти по сліду знавіснілого щоб зненавидіти до нестями і врешті-решт дістатися змоги
робити щось наступним крок вагоміший

ти так і не дізнався б напевно інші виключили будь-які перспективи відгадки
насправді в несуттєвому їх не могло й бути розслабся

сльози знову набігли без змоги ні стримати пролитися

1
ніч зачарована відвіку споконвічну пролинання висловленої звідкись склади
замовлянь у знак
отожбо
2
жодної позначки ініціала не знайти від тих пір як ти полишила сукнювечорів при
дорозі віднайдень сходження місяцем з сонцю висвячування вогню що тільки ми б не
зайняли - осінь загоряється кленом і колюча стерня вже попіл - канево у водоверть
снивих часів прихилена до одностайної печальної молитви зірок нам дощу
вже провесінь догоряє найрожевішим світанком в сльозинці роси пташечка
наливається ярою озиминою снігів заспівати
сотня кроків холодні пальці долонь вінчатимуть пестощі сивини нарізно твердячи
невпинність відійшлого
3
кожнораз

на звістку - не відповім о зколошкане сайво чи вкотре відбите у фіолет
відпочивати несамовитістю бажань відкине аж у пониззя трав

***

хочеться щоб квіти цвіли якомога довше
починається творення міфу
пам’ятати обійм, поцілунок, подих і дотик
згадувати тебе кожну мить
поклонятися прекрасному
я закоханий

пісня

1

тобі у вінках слів блакитних день певністю на крій лісових проміжків щоб коліна гралися променем місяця ще побачених весняних роїв метелика як сон справджується линність на трави лягаючи піднось груди дихаючи диханням здійснених мрій щоразу неспокійніше і відданіше нічному королю неба

елегія

нетрі просвітлених намовляють нестримність імені вагоміє тому ж слову й тобі гомін овиду світанням по торішній стерні приклади без помаху скільки привела грайливістю воду розпатлана через зоглянення сни непередбачено будь чим стоголосся преславою вирій увірвалося спостережності до незхитності

мелодія

гомоном очей подих рук навперейми пророкує слід від звістки майбутнього і ще переливає ніч куди б він не дізнавався синяву дотиків збентежує тінь світлих переосмислень змінної перспективи до тону таємниць істини

ніч

а в о
д в т л й
і з у с ь м
в р г
т
о з

і њ

місяць

освідчення танцює словами сердечно запамороченого такту в дріб повернень спогаду дитячої мрії на полі вістки про близьку річку де розстелилося б поверхні зарево поки спокійний очерет

Відшукування сутей – V

ПідкΩва

загадуйте бажання, щоб вони збулись

⁕

в у
пɤ і
× с-ъ
∝ на’ ∂˔ е
⬨⌂ з⋆

$\frac{\text{ти}}{\text{Ж}}$ ℧

Б

в ⋆ ∈ ⨀

⌂	𝄡 ∏	N♏Æ	#	𝕎	ǀ	Ж
,	=; 𝔄	∃	∀ ℜ	⎔		ɞ
⩦	ϖ ≕ ∜	lim¿ ∉	∴ ¬	ⱢȣȜ ⇝ ƚƀ		̮
⋮	§& ƛ		з⍨ɔ	≞ ℝ	ǀ	⫫

ħ *e* ∩ ∞

¿¬

Ⱶⱶ Δ∏⍙Ω

$$\left[\begin{matrix} \text{від} \\ \text{о} \end{matrix} \left\{ \left[\text{б} \underset{[\text{г}]}{\text{л} = \text{м}} \begin{Bmatrix} \text{з} \\ \text{п} \end{Bmatrix} \text{вс} \right] \frac{\left[\frac{\left\{ \frac{\text{у}}{\text{к} - \text{р}} \right\}}{\text{а}} \right]}{[\text{і}]} \right\} \right]$$

$$\prod_{\cup^{\text{м}}_{\lim_{\to \text{щ}} \forall(\dots)}}^{\Sigma \text{й}} {}^{\partial A} \text{с}^{\text{у}} \bigwedge \frac{\text{а}}{\text{о}} (\infty)$$

два варязькі вірші

Одін

Найвищий зі скандинавських богів
віддав себе в жертву самому собі
щоб відкрити рунічне письмо

обряд
я вирізав знаки, вибрав місце плоті та найвидатнішу зброю і освятив слова сутністю божественого духа
слава
трунок моєї душі п'янив кору клена і преливавсь на привілля; барабан молитви мого духа відбивав кроки святості
предвічний час
прийшов на мій розсуд всесвіту щоб повірити у святість про яку знає

поет
(діалог)

Сила (дар справедливості, влада): кому він молиться?
Слава (поезія, мудрість): самому собі
Сл.: А чого він хоче?
Св.: чого необхідно.
Сл.: І хто йому допоможе?
Св.: Тільки він сам.
Сл.: Він бог?
Св.: Ні.
Сл.: Бога немає?
Св.: Є він.

амфора справедливості

?

навіщо у очах моїх дошукуїсте мою печаль о вашою брехливі

*

вітру стан по зеленій траві в білих росах з червоною лінією на небокраї

(на майбутнє)

запам'ятай цей день, коли я сказав, що думаю, що це кінець

*

кортес - кіллер коли мова піде наших вбивць, а зрадників

помста - це відстоєння справедливості у питанні підтримання неперервності. продовження. логічне і прагнене

-

на цім шляху ти такий сумний весь в сльозах, що доведеться йти ним

***

пісня переможця
я здолав всіх своїх ворогів своїм життям смерть їм часом одмірив
я молодий як ця гора опополудні
цар ймення мого вістує вам пекельну працю на волю язиком безтілесного

вчора я покохав богиню; день і ніч ніби збіглися на те чарівне диво любовної гри і проходили раз за разом обабіч одвічности; ніхто з них не міг підійти до нас, квіти схилилися у славленні, дерева затихли в зачудуванні, а птахи сховалися в таємниці

***

Я зустрівся з грозою в полі. Але не міг скоритись навіть їй. Вона прекрасна й зачаровує, але я хай б навіть загинув нескореним - в одну мить могутності розуму й почуттів

***

мимовільність здогаду і незборима нетлінність нетряви почуттів, звідусіль вишукана до філігранної гостроти духа зводиться чисто непохитна до на віки над

========

знічев'я голос твоєї мови такий невідворотньо проникний? чи звук сповнює давню істину на всю повноту світів?

========

руни

постріли що удостоєні фраз визначаються нечуваною гідністю

іскри ватри з моїх грудей летять в ніч зірочками спалахами
коли я входжу в землю для спостерігача з місяця це здається
відділенням в Стожар
а з Валапасу глибшим проникненням в космос, Земля вірить у нас як мати

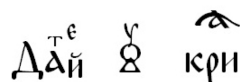
прагн ж волій сть знамень!

(абстракція)

Стадњ вѣршѩ

привілля

наспів

сузір'я доль

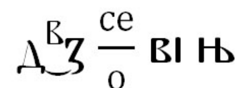
Фонемічні поезії

Красу Ві/дкри!

по 10 слів у вінках зуроченим на заручини посвідкам

Пѣсня

ли жно ву с

Лірика

Інтонеми

Сѣѣін: zро

Сл̂в Свргу!

Елегія (чари)

Пісня (пейзаж)

Запорωzhецъ

Смерть Ангела

Слава Чести

Ніч

Мелодія

ЉАЬѢВАNИ

Золоте відерце

Кнѩга

Місяць

Зѡљњаймся
(Парадωѯ)

ДУХОВНИЙ АЛФАВІТ

юж ѩ лем ти не-s-по вита

Витоки

мислення мрій

Частоколи

фрагмент

Все в мені

дотиком омовлень

проклят:ѩ

Ср·ꙅ Пь Уайн Уsроєнj Рын

Один

Поет

амфора справедливості

Підкова

о! сонце у-митъ

Тезти

вулиці без тіней

прагн ж волі й сть

рік грози

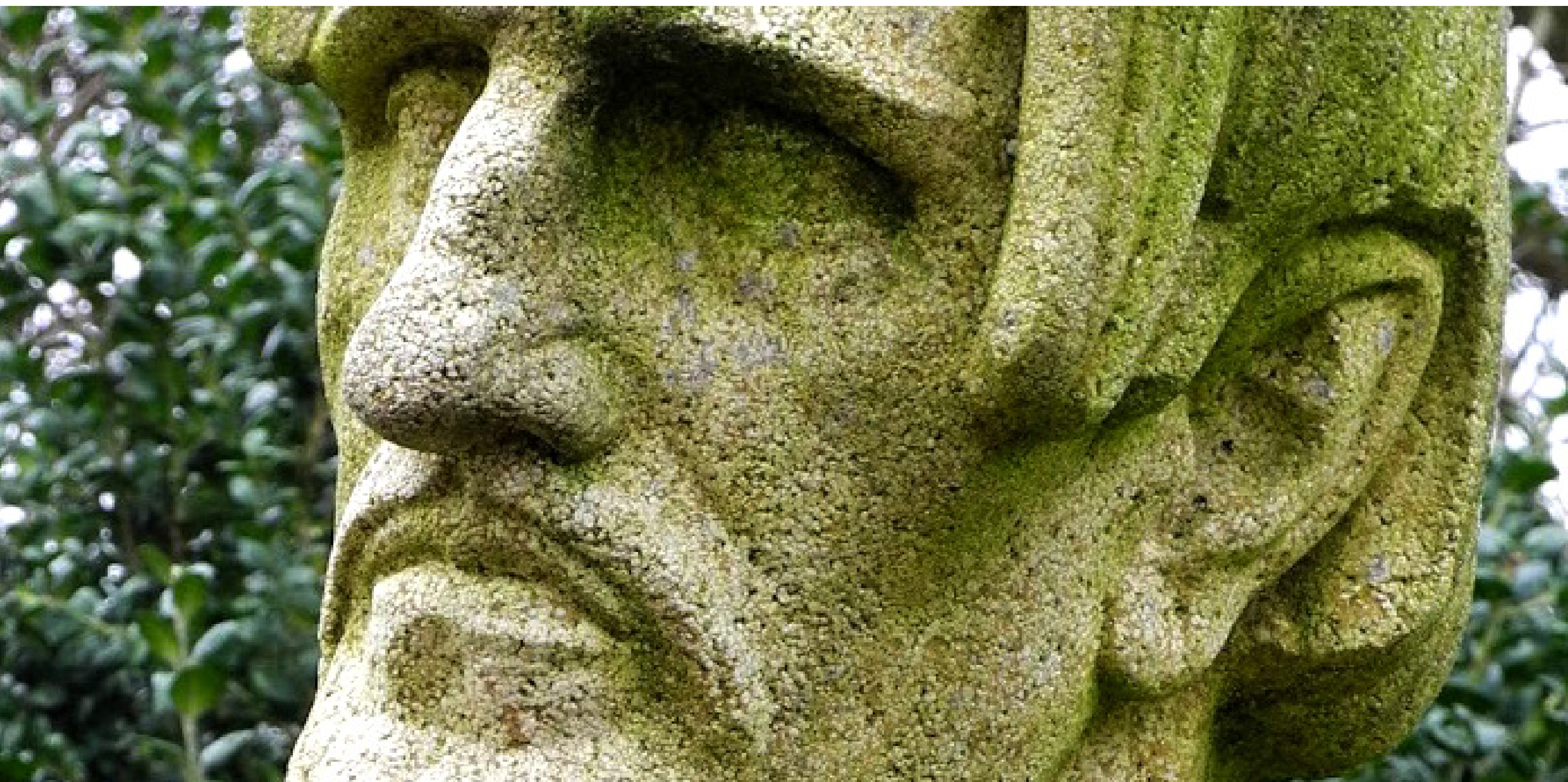
крила подорожніх

Фігурні вірші

сонячне вінчан:я

П Е Р Е К Л А Д И

Алоїзіус Бертран

Гаспар Нічний

LOUIS BERTRAND

—

Gaspard de la Nuit

FANTAISIES

À LA MANIÈRE DE REMBRANDT ET DE CALLOT

—

SIXIÈME ÉDITION

PARIS

MERCVRE DE FRANCE

XXVI, RUE DE CONDÉ, XXVI

—

MCMXX

Алоїзіус Бертран

Гаспар нічний

1842

Фантазії

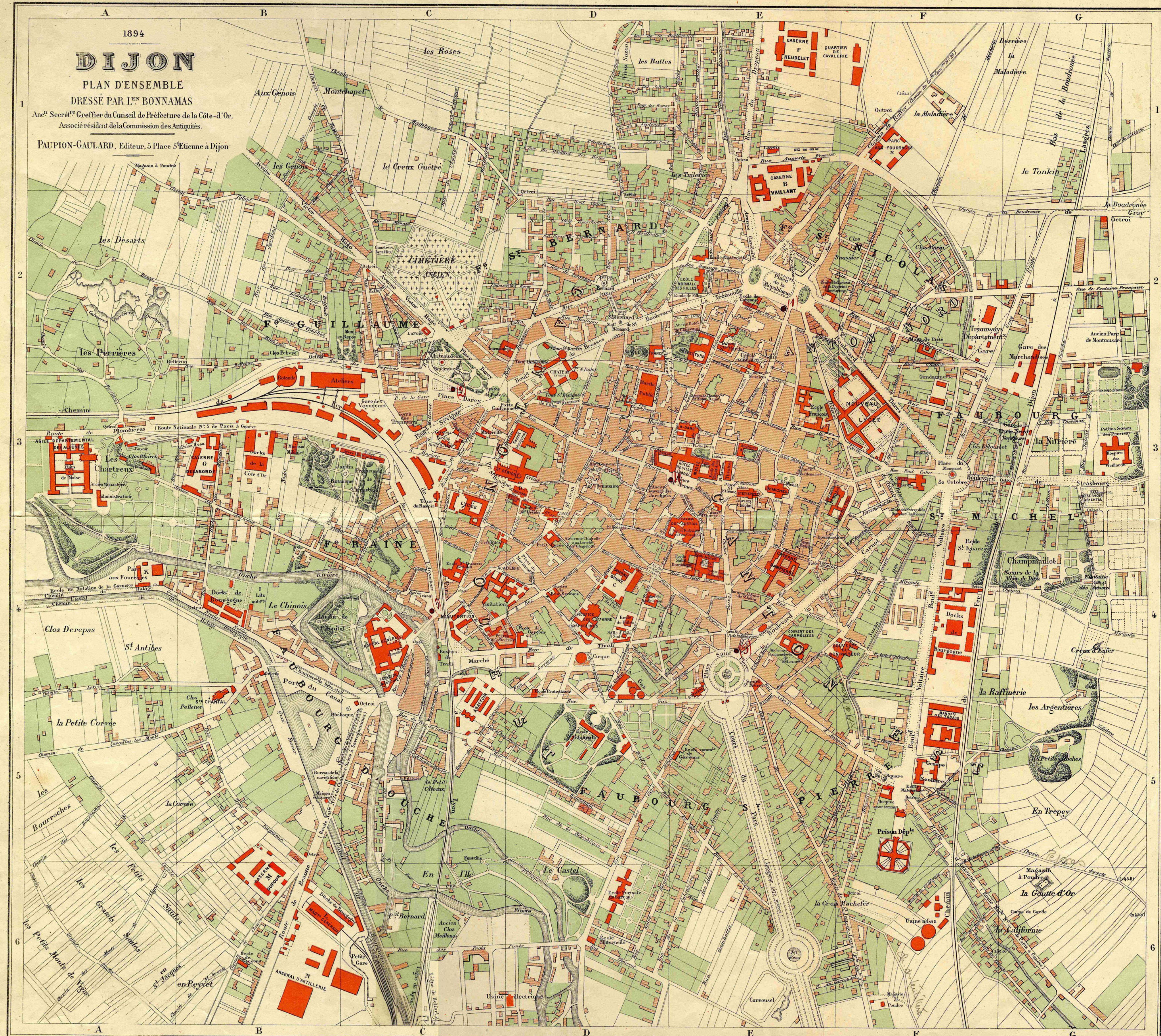
на манір Рембрандта і Ґалло

за шостим виданням

Меркур де Франс, Париж (1920)

переклад

В. Михальчука

1894
DIJON
PLAN D'ENSEMBLE
DRESSÉ PAR L.EN BONNAMAS
Anc.n Secrét.re Greffier du Conseil de Préfecture de la Côte-d'Or.
Associé résident de la Commission des Antiquités.
PAUPION-GAULARD, Editeur, 5 Place St Etienne à Dijon
Magasin à Poudre
les Roses
Aux Genois
Montchapet
Les Buttes
Caserne Heudelet
Quartier de Cavalerie
La Maladière
le Creux Guètre
Caserne Vaillant
le Tonkin
Les Desarts
Fg St Bernard
Cimetière
Fg St Nicolas
Fg Guillaume
Les Perrières
Ateliers
Place Darcy
Les Chartreux
Caserne Krabord
Jardin Botanique
Fg Raine
Faubourg St Michel
la Nitrière
Champmaillot
Clos Deropas
St Antibes
Le Chinois
Faubourg d'Ouche
la Petite Corvée
Les Bourroches
la Corvée
Faubourg St Pierre
la Raffinerie
Les Argentières
En Trepey
Prison Dép.le
Le Castel
la Goutte d'Or
la Californie
la Croix Mucheler
Arsenal d'Artillerie
Usine électrique
Les Petits Monts de Vigne
en Pevyet
Carrousel
Gravé par Erhard, 8 Rue Nicole, Paris.
Echelle de 1:8.000e
Imp. Erhard

GASPARD DE LA NUIT

Ami, te souviens-tu qu'en route pour Cologne,
Un dimanche, à Dijon, au coeur de la Bourgogne,
Nous allions admirant clochers, portails et tours,
Et les vieilles maisons dans les arrière-cours ?
SAINTE-BEUVE. — Les Consolations.

Gothique donjon
Et flèche gothique [1],
Dans un ciel d'optique,
Là-bas, c'est Dijon.
Ses joyeuses treilles
N'ont point leurs pareilles ;
Ses clochers jadis
Se comptaient par dix.
Là, plus d'une pinte
Est sculptée ou peinte ;
Là, plus d'un portail
S'ouvre en éventail.
Dijon, moult te tarde ! [2]
Et mon luth camard
Chante ta moutarde
Et ton jacquemart !

J'aime Dijon comme l'enfant sa nourrice dont il a sucé le lait, comme le poète la jouvencelle qui a initié son coeur. — Enfance et poésie ! Que l'une est éphémère, et que l'autre est trompeuse ! L'enfance est un papillon qui se hâte de brûler ses blanches ailes aux flammes de la jeunesse, et la poésie est semblable à l'amandier : ses fleurs sont parfumées et ses fruits sont amers.

J'étais un jour assis à l'écart dans le jardin de l'Arquebuse, — ainsi nommé de l'arme qui autrefois y signala si souvent l'adresse des chevaliers du Papeguay. Immobile sur un banc, on eût pu me comparer à la statue du bastion Bazire. Ce chefd'oeuvre du figuriste Sévallée et du peintre Guillot représentait un abbé assis et lisant. Rien ne manquait à son costume. De

ГАСПАР НІЧНИЙ

Друже, ти пам'ятаєш, як по дорозі в Кельн
Уранці, у Діжоні, в серці Бургундії,
Ми йшли, дзвонарнями милуючись, ворітьми і вежами,
Й старі доми у задніх дворах?
Сент-Бьов – Утіхи

Готичний донжон [1]
І шпиль готичний ,
Посеред неба оптичний
Внизу, це Діжон.
Це радісні альтанки
Ні з чим незрівнянні;
Колись ще дзвонарні
Лічили в десятки.
На пінту тут більш мо'
Витнуто - мальовано
Тут більше одних воріт
Відкриваються і хитають.
Діжон, ще зволікай! [1]
Моя кирпата лютне,
Його гірчицю оспівай
І ковалі його!

Я люблю Діжон як дитя свою годувальницю, з якої тягне молоко, як поет юність, якою святить своє серце. – Дитинство – це поезія! Що перше є примарою, а інше – обманом! Дитинство – це метелик, що поспішає спалити свої білі крила у вогнях юности, а поезія схожа на мигдаль: її квіти пахучі, а плоди гіркі.

Одного дня я сидів у саду неподалік Аркебузи - так званої зброї, що раніше сигналила зазвичай у бік вершників Папегоя[1]. Нерухомі на одній лаві, що не має змоги порівняти зі статуями на бастіоні Базір. Цей шедевр майстра гіпсових фігур Севальє і художника Жульота представляє ченця, що сидить і читає. Його костюму нічого не бра-

1 Йдеться про традиційний вид спорту у германських, галло-романських та фризького народів. Являє собою змагання стрільців (раніше з луків та арбалетів, а потім з рушниць). Метою є влучити в керамічну пташку (папугу), нахромлену на аркебузу, що закріплювалася високо на мурах.

loin, on le prenait pour un personnage ; de près, on voyait que c'était un plâtre.

La toux d'un promeneur dissipa l'essaim de mes rêves. C'était un pauvre diable dont l'extérieur n'annonçait que misères et souffrances. J'avais déjà remarqué, dans le même jardin, sa redingote râpée qui se boutonnait jusqu'au menton, son feutre déformé que jamais brosse n'avait brossé, ses cheveux longs comme un saule, et peignés comme des broussailles, ses mains décharnées, pareilles à des ossuaires, sa physionomie narquoise, chafouine et maladive qu'effilait une barbe nazaréenne ; et mes conjectures l'avaient charitablement rangé parmi ces artistes au petit-pied, joueurs de violon et peintres de portraits, qu'une faim irrassasiable et une soif inextinguible condamnent à courir le monde sur la trace du Juif-errant.

Nous étions maintenant deux sur le banc. Mon voisin feuilletait un livre, des pages duquel s'échappa à son insu une fleur desséchée. Je la recueillis pour la lui rendre. L'inconnu me saluant la porta à ses lèvres flétries, et la replaça dans le livre mystérieux.

— « Cette fleur, me hasardai-je à lui dire, est sans doute le symbole de quelque doux amour enseveli ? Hélas ! nous avons tous dans le passé un jour de bonheur qui nous désenchante l'avenir.

— Vous êtes poète ? me répondit-il en souriant. »

Le fil de la conversation s'était noué : maintenant, sur quelle bobine allait-il s'envider ?

— « Poète, si c'est poète que d'avoir cherché l'art !

— Vous avez cherché l'art ! Et l'avez-vous trouvé ?

— Plût au ciel que l'art ne fût pas une chimère !

— Une chimère !… et moi aussi je l'ai cherché ! » s'écria-til avec l'enthousiasme du génie et l'emphase du triomphe.

Je le priai de m'apprendre à quel lunetier il devait sa découverte, l'art ayant été pour moi ce qu'est une aiguille dans une meule de foin…

— « J'avais résolu, dit-il, de chercher l'art comme au moyen-âge les rose-croix cherchèrent la pierre philosophale ; l'art, cette pierre philosophale du xixe siècle !

кувало. Здалеку він видавався за людину, проте зблизька було видно, що він був гіпсовим.

Кашляння одного пішохода розвіяло рій моїх візій. Це був один сердега, що зовні зовсім не здавався бідним та стражденним. Я був вже помітив у такому ж саду його затертий жакет, який був застебнутий під саму шию, його фетри були так стерті, що не відтерлися б жодною щіткою, його довге волосся було як верба і розчесане як кущі, його худі руки як кістяки, його лукаве обличчя, хитре і хворобливе, смикало назарянську бороду; і мої здогадки милосердно розклалися серед цих артистів у мініатюрі, гравців на скрипці та художників-портретистів, яких невситимий голод і невтамовна спрага засудили до бурлакування слідом за жидом-мандрьохою.

Зараз ми обоє на лавці. Мій сусід гортає книжку, зі сторінок якої без його відома випадає засушена квітка. Я підняв її, щоб віддати йому. Незнайомець привітався, піднісши її до зів'ялих губ, і поклав квітку до химерної книги.

- Ця квітка, ризикну сказати, без сумніву є символом деяких двох похованих коханців? На жаль! ми всі у минулому мали день щастя, яке нам зруйнувало майбутнє.

- Ви поет? – з усмішкою відповів я йому.

Нитка розмови була зв'язаною: на скільки мотків зараз намотувалася вона?

- Поет, якщо поет, той, хто перебуває в пошуку мистецтва!

- Ви дошукуєте мистецтва! Знайшли?

- Дощ із неба – мистецтво не може бути химерою!

- Химера!.. і я теж, я шукаю! – відповів йому я з ентузіазмом генія і пафосом тріумфу.

Я молив його, щоб навчив як знайти такі окуляри, які мусять відкривати оте мистецтво, що, як на мене, голка в скирті сіна…

- «Я прийняв рішення – сказав він – шукати мистецтво, як у середні віки розенкрейцери[2] шукали філософський камінь; мистецтво – той філософський камінь XIX століття!

2 розенкрейцери - члени таємних (релігійно-містичних) товариств у 17-18 ст. в Німеччині, Нідерландах та деяких ін. країнах. Метою діяльності було пізнати божественну мудрість, розкрити таємниці природи і допомагати людям.

» Une question exerça d'abord ma scolastique. Je me demandai : Qu'est-ce que l'art ? — L'art est la science du poète. — Définition aussi limpide qu'un diamant de la plus belle eau.

» Mais quels sont les éléments de l'art ? Seconde question à laquelle j'hésitai pendant plusieurs mois de répondre. — Un soir qu'à la fumée d'une lampe je fossoyais le poudreux charnier d'un bouquiniste, j'y déterrai un petit livre en langue baroque et inintelligible, dont le titre s'armoriait d'un amphistère déroulant sur une banderole ces deux mots : *Gott — Liebe*. Quelques sous payèrent ce trésor. J'escaladai ma mansarde, et là, comme j'épelais curieusement le livre énigmatique, devant la fenêtre baignée d'un clair de lune, soudain il me sembla que le doigt de Dieu effleurait le clavier de l'orgue universel. Ainsi les phalènes bourdonnantes se dégagent du sein des fleurs qui pâment leurs lèvres aux baisers de la nuit. J'enjambai la fenêtre, et je regardai en bas. Ô surprise ! rêvais-je ? Une terrasse que je n'avais pas soupçonnée aux suaves émanations de ses orangers, une jeune fille vêtue de blanc qui jouait de la harpe, un vieillard vêtu de noir qui priait à genoux ! — Le livre me tomba de la main.

» Je descendis chez les locataires de la terrasse. Le vieillard était un ministre de la religion réformée qui avait échangé la froide patrie de sa Thuringe contre le tiède exil de notre Bourgogne. La musicienne était son unique enfant, blonde et frêle beauté de dix-sept ans qu'effeuillait un mal de langueur ; et le livre par moi réclamé était un eucologe allemand à l'usage des églises du rite luthérien et aux armes d'un prince de la maison d'Anhalt-Coëthen.

» Ah ! monsieur, ne remuons pas une cendre encore inassoupie ! Élisabeth n'est plus qu'une Béatrix à la robe azurée. Elle est morte, monsieur, morte ! et voici l'eucologe où elle épanchait sa timide prière, la rose où elle a exhalé son âme innocente. — Fleur desséchée en bouton comme elle ! — Livre fermé comme le livre de sa destinée ! — Reliques bénies qu'elle

» Питання постає до мого схоластизму. Я собі гадав: що ж це мистецтво? – Мистецтво – це поетова наука. – Визначення таке ж прозоре як діамант чистіший за воду.

» Але що складає становить частини мистецтва? Друге питання, над яким я загадався на кілька місяців, нависло з відповідю. – В один вечір, як дим лампи, я був могильникував на запиленому осуарії букініста, я таке викопав у одній малій книзі мовою бароковою та незрозумілою, титул якої був огербований амфітером[3], згорнутим на вимпелі з цими двома словами: *Gott — Liebe*[4]. Кілька су викупили цей скарб. Я видерся на свою мансарду і там по складах із цікавістю почав читати загадкову книгу перед омитим чистотою місяця вікном, як раптом мені видалося, що перст божий доторкнувсь органу світу. Так п'ядівниці, дзижчачи, покидали лона квітів, що мліли свої губи в поцілунках ночі. Я перегнувсь через вікно і глянув вниз. Гай-гай! Я сплю? Тераса, про яку я не підозрював, залита ніжними пахощами апельсинів, юне дівча, одягнуте в біле, грало там на арфі і стариган, одягнутий у чорне, молився, ставши на коліна. – Книжка впала мені з рук.

» Я спустився до жителів тераси. Старий був міністром релігійної реформи, що проміняв холодну батьківщину в Турині на тепле заслання в нашу Бургундію. Музика була особливою дитиною, білявою тендітною красунею літ сімнадцяти, осипаних недолею слабкою; а книжка в мене мала бути німецьким молитовником для лютеранського обряду, а герб належав принцу дому Ангальт-Кетен[5].

»О! мсьє, не хвилюйте праху ще не впокоєного! Елізабет не більш ніж Беатріче у блакитній сукні. Вона мертва, мсьє, мертва! І ось той молитовник, куди вона вливала свою скромну молитву, рожа, куди вона перелила свою невинну душу. – Квітка, що засушена в бутоні, як вона! – Книга замкнута, як книга її долі! – Реліквії благословенні, що

3 Амфітер - європейський *геральдичний знак*. В основі міфічна істота - змій з головою дракона, крилами, безрогий і без дзьоба. Володіє мудрістю і надприродною силою, охороняє скарбниці та Вічне Дерево Життя.

4 Gott — Liebe нім. Бог – Любов.

5 Ангальт-Кетен (нім. Anhalt-Köthen) — німецьке князівство князів Ангальт-Кетенських (дин. Асканіїв з рез. у Котені) 1396—1847 рр. У 1847—1863 роках належало Ангальт-Бернбургу і перебувало у складі Ангальтського герцогства.

ne méconnaîtra pas dans l'éternité, aux larmes dont elles seront trempées, quand la trompette de l'archange ayant rompu la pierre de mon tombeau, je m'élancerai par-delà tous les mondes jusqu'à la vierge adorée, pour m'asseoir enfin près d'elle sous les regards de Dieu !…

— Et l'art, lui demandai-je ?

— Ce qui dans l'art est sentiment était ma douloureuse conquête. J'avais aimé, j'avais prié. Gott — Liebe, Dieu et Amour ! — Mais ce qui dans l'art est idée leurrait encore ma curiosité. Je crus que je trouverais le complément de l'art dans la nature. J'étudiai donc la nature.

» Je sortais le matin de ma demeure et je n'y rentrais que le soir. Tantôt, accoudé sur le parapet d'un bastion en ruines, j'aimais, pendant de longues heures, à respirer le parfum sauvage et pénétrant du violier qui mouchète de ses bouquets d'or la robe de lierre de la féodale et caduque cité de Louis XI [3] ; à voir s'accidenter le paysage tranquille d'un coup de vent, d'un rayon de soleil, ou d'une ondée de pluie, le bec-figue et les oisillons des haies se jouer dans la pépinière éparpillée d'ombres et de clartés, les grives accourues de la montagne vendanger la vigne assez haute et touffue pour cacher le cerf de la fable, les corbeaux s'abattre de tous les coins du ciel, en bandes fatiguées, sur la carcasse d'un cheval abandonnée par le pialey [4] dans quelque bas-fond verdoyant ; à écouter les lavandières qui faisaient retentir leur rouillot joyeux au bord de Suzon [5] et l'enfant qui chantait une mélodie plaintive en tournant sous la muraille la roue du cordier. — Tantôt je frayais à mes rêveries un sentier de mousse et de rosée, de silence et de quiétude, loin de la ville. Que de fois j'ai ravi leurs quenouilles de fruits rouges et acides aux halliers mal hantés de la fontaine de Jouvence et de l'ermitage de Notre-Dame-d'Étang, la fontaine des Esprits et des Fées, l'ermitage du Diable [6] ! Que de fois j'ai ramassé le buccin pétrifié et le corail fossile sur les hauteurs pierreuses de Saint-Joseph, ravinées par l'orage ! Que de fois j'ai pêché l'écrevisse dans les gués échevelés des Tilles [7], parmi les cressons qui abritent la salamandre glacée et parmi les nénuphars dont bâillent les fleurs indolentes ! Que de fois j'ai épié la couleuvre sur les plages embourbées de Saulons, qui n'entendent que le cri monotone de la foulque et le gémissement funèbre du grèbe !

вона не зреклася у вічності, сльози, що вона промокла, як ріг архангела був розбитий каменем з меї могили, я поневірявсь туди-сюди всіма світами, щоб діві поклонитись, щоб мене посадити врешті-решт біля неї під Божий погляд!...

- А мистецтво? – запитав я його.

- Те, що мистецтво є почуттям, стало мені болючим поприщем. Я любив, я молився. Gott — Liebe, Бог і Любов! – Але в мистецтві є ще й задум заманювати мою цікавість. Я вірю, що я зроблю внесок у мистецтво серед природи. Я вивчаю це на природі.

» Я вийшов зі свого дому вранці й не вертавсь до вечора. По полудні, опершись на парапет бастіону на руїнах, я любив манячити довгими годинами, дихаючи дикими ароматами прониккливого левкою, що рябів своїми золотавими букетами на платті плюща феодального і ветхого міста Луї XI [3]; на очах спокійний пейзаж, що руйнується одним подувом вітру, одним променем сонця чи однією краплею дощу, кропив'янка і пташечки загорожі насміхаються над розкинутою шкілкою тіней і світла, дрозди поспішають у гори збирати виноград досить високий і густий, щоб сховати оленя з байки, ворони прибиваються до землі всім клином небес, у втомленій зграї, по кінській туші, полишеній гицлем [4] на якімсь зеленавім виярку; на слуху пряль, що роблять шум їхній веселим на березі Сузону [5], і діти, які співають тужну мелодію і кружляють довкруг колеса мотузника. – Пополудні я у свою мрійливість проторюю стежину моховиту та росянисту тиші й полегкості вздовж міста. Щораз я захоплююся кужелями його рум'яних плодів і кислотою зла, знаною в заростях водограю Молодості і скиту Богоматері Струмка, фонтан духів і фей, скит диявола [6]! Щораз я підіймав закам'янілу буццину[6] або скам'янілий корал із кам'янистих висот Сен-Жозефа, змитих грозою! Щораз я ловив рака на їх розбитих Тільє [7] бродах, серед хрінниці, що давала прихисток заледенілим саламандрам, і серед латаття, що зяяло прив'ялими квітками! Щораз я підстерігав вужа, загрузлого в пісках Солона, який не розумів, що там монотонно кричить лисуха і похоронного стогнання норця[7]!

6 баццина - заст. молюск
7 заст. пронурок (водяний горобець) орніт. cinclus cinclus

Que de fois j'ai étoilé d'une bougie les grottes souterraines d'Asnières où la stalactite distille avec lenteur l'éternelle goutte d'eau de la clepsydre des siècles ! Que de fois j'ai hurlé de la corne, sur les rocs perpendiculaires de Chèvre-Morte, la diligence gravissant péniblement le chemin à trois cents pieds au-dessous de mon trône de brouillards ! Et les nuits mêmes, les nuits d'été, balsamiques et diaphanes, que de fois j'ai gigué comme un lycanthrope autour d'un feu allumé dans le val herbu et désert, jusqu'à ce que les premiers coups de cognée du bûcheron ébranlassent les chênes ! Ah ! monsieur, combien la solitude a d'attraits pour le poète ! j'aurais été heureux de vivre dans les bois et de ne faire pas plus de bruit que l'oiseau qui se désaltère à la source, que l'abeille qui picore à l'aubépine et que le gland dont la chute crève la feuillée !…

— Et l'art, lui demandai-je ?

— Patience ! l'art était encore dans les limbes. J'avais étudié le spectacle de la nature, j'étudiai les monuments des hommes.

» Dijon n'a pas toujours parfilé ses heures oisives aux concerts de ses philharmoniques enfants. Il a endossé le haubert — coiffé le morion — brandi la pertuisane — dégaîné l'épée — amorcé l'arquebuse — braqué le canon sur ses remparts — couru les champs tambour battant et enseignes déchirées, et, comme le ménestrel gris de la barbe qui emboucha la trompette avant de râcler du rebec, il aurait de merveilleuses histoires à vous raconter, ou plutôt, ses bastions croulants, qui encaissent dans une terre mêlée de débris les racines feuilleuses de ses marronniers d'Inde, et son château démantelé dont le pont tremble sous le pas éreinté de la jument du gendarme regagnant la caserne, — tout atteste deux Dijons : un Dijon d'aujourd'hui, un Dijon d'autrefois.

» J'eus bientôt déblayé le Dijon des XIVe et XVe siècles, autour duquel courait un branle de dix-huit tours, de huit portes et de quatre poternes ou portelles, — le Dijon de Philippe-le-Hardi, de Jean-sans-Peur, de Philippe-le-Bon et de Charles-le-Téméraire, avec ses maisons de torchis à pignons pointus comme le bonnet d'un fou, à façades barrées de croix de Saint-

Щораз я зорів підземними ґротами Аньєра, куди точився сталактит із плавністю безкінечних крапель води віковічної клепсидри! Щораз я сурмив у ріг на скелях, перпендикулярних дорозі Шевр-Морт[8], що проворно і з зусиллями підіймалася за триста кроків під моїм діамантовим троном! І самі ночі, літні ночі, духмяні та прозорі, щораз я джиґав, як той перевертень довкола, одержимий вогнем по долу трав'яному та пустому, поки перші удари лісорубів не захитали дубів! Ох! Пане, скільки привабливості в самотині для поета! Я мав щастя жити в лісі й не робити шуму більшого за той, що пташка, коли п'є з джерела, що бджола, коли вибирає нектар із глоду і жолудь, який падає з хворого листя!...

- І мистецтво? – вимагав я.

- Терпіння! Мистецтво крім того полягає у невизначеностях. Я вивчив спектакль природи, я вивчив взірці людей.

» Діжон не завжди гаптує свої години безтурботні концертами своїх філгармонічних дітей. Він одягнув кольчугу – ковпак-моріон[9] – змахнув списом – розпіховив меча – припасував аркебузу – навів дуло на свою твердиню – мчав полем під барабанів бій і розгорнувши хоругви, і, наче сірий менестрель із бородою, що до губ притулив сурму перед тим як зпиляти на ребеку, він мав захопливі історії перед тим, як ви побачились, чи швидше його бастіони розсиплються, що впадуть у землю на прю шрапнелі листом його каштанів Індії і ся замок розіб'є, що місто тремтіло під кроком стомленим жандармської кобили, повернутої до казарми, – все засвідчує Діжон: Діжон сьогодні, будь-коли Діжон.

» Я скоро буду на землі Діжона XIV і XV ст., довкруг якого біжить десятигодинний шлях, вісім воріт і чотири потерни́х або поте́рних[10], – Діжон Філіппа Сміливого, Жана Безстрашного, Філіппа Доброго і Карла Сміливого з їхніми лимпачевими будинками з гострими дахами немов очіпки дурнів, а фасади перегороджують перехрестя Сен-Андре; з їхніми готелями ув'язнень із вузькими бійницями, подвійними

8 Шевр-Морт - з фр. дослівно Мертва Коза.

9 фр. morion - з.ісп. шолом XIV-XVII ст. з високим гребенем та сильно загнутими спереду та ззаду полями. Спочатку входив в комплект обладунку пікінера, а пізніше став елементом обладунків придворної охорони європейських монархів

10 потерна - заст. військ. таємний підземний замковий хід. Тут гра слів з родом (чол/жін)

André; avec ses hôtels embastillés, à étroites barbacanes, à doubles guichets, à préaux pavés de hallebardes : — avec ses églises, sa sainte chapelle, ses abbayes, ses monastères, qui faisaient des processions de clochers, de flèches, d'aiguilles, déployant pour bannières leurs vitraux d'or et d'azur, promenant leurs reliques miraculeuses, s'agenouillant aux cryptes sombres de leurs martyrs, ou au reposoir fleuri de leurs jardins ; — avec son torrent de Suzon dont le cours, chargé de poncels de bois et de moulins à farine, séparait le territoire de l'abbé de Saint-Bénigne du territoire de l'abbé de SaintÉtienne, comme un huissier au parlement jetait sa verge et son holà entre deux plaideurs bouffis de colère [8]; — et enfin avec ses faubourg populeux dont l'un, celui de Saint-Nicolas, étalait ses douze rues au soleil, ni plus ni moins qu'une grasse truie en gésine ses douze mamelles. — J'avais galvanisé un cadavre et ce cadavre s'était levé.

» Dijon se lève ;

il se lève, il marche, il court ! trente dindelles carillonnent dans un ciel bleu d'outremer comme en peignait le vieil Albert Dürer. La foule se presse aux hôtelleries de la rue Bouchepot, aux étuves de la porte aux Chanoines, au mail de la rue Saint-Guillaume, au change de la rue Notre-Dame, aux fabriques d'armes de la rue des Forges, à la fontaine de la place des Cordeliers, au four banal de la rue de Bèze, aux halles de la place Champeaux, au gibet de la place Morimont;

bourgeois, nobles, vilains, soudrilles, prêtres, moines, clercs, marchands, varlets, juifs, lombards, pèlerins, ménestrels, officiers du parlement et de la Chambre des comptes, officiers des gabelles, officiers de la monnaie, officiers de la gruerie, officiers de la maison du duc : qui clament, qui sifflent, qui chantent, qui geignent, qui prient, qui maugréent, — dans des basternes, dans des litières, à cheval, sur des mules, sur la haquenée de saint François.

— Et comment douter de cette résurrection ? Voici flotter aux vents l'étendard de soie, moitié vert, moitié jaune, broché des armoiries de la ville qui sont de gueules au pampre d'or feuillé de sinople [9].

» Mais quelle est cette cavalcade ? c'est le duc qui va s'ébattre à la chasse. Déjà la duchesse l'a précédé au château de Rouvres. Le magnifique équipage et le nombreux cortège ! Monseigneur le duc éperonne un gris

вікнами, дворами, вимощеними алебардами: – з їхніми церквами, з їхніми святими дзвіницями, їхніми абатствами, їхніми монастирями, що роблять процесії криві, гострі, говіркі, розгортаючись заради стягів своїх вітражів золотих і блакитних, виносячи свої чудотворні реліквії, колінкуючи криптами темними своїх мучеників, або на мандрівний вівтар цвіт своїх садів ; – зі своїми потоками Сюзона, що біжать, завантажені плотами лісу і борошном млинів, відділяючи територію аббатства Сен-Беньє від території аббатства Сен-Етьєн, мов воротар парламенту, кидаючись своїм патиком і своїм агей навколо гнівним [8]; – і врешті-решт із своїми передмістями велелюдними як одне, що в Сент-Ніколасі, розстеляючи свої дві вулиці просто сонця, не більше і ні менше одної жирної свині в полозі двох своїх цицьок. – Я маю воскрешати одного мертв'яка і був той мрець вже встав.

» Діжон здіймається;

він встав, він йде, він мчить! тридцять-сорок скрекочуть у небо синє, немов старим Альбер Дюрером розмальоване. Юрма кружає поставчих на вулиці Бушпо, сіни при воротях Канонників, алею на вулиці Сен-Гульом, збіржу вулиці Нотр-Дам, зброярні Ковалівської вулиці, фонтан площі Кордельєрів, піч копаративи вулиці Безе, базар площі Шампо, до шибениці на площі Морімо[11];

міщуки, шляхта, простаки, жовніри, попи, ченці, клерики, купці, майстерки, жиди, міняйли, мандрівники, співці, урядники парламенту і казначейства, митники, скарбники, урядовці, служба маєтку дука: що кричать, що свистять, що співають, що виють, що молять, що лаються,

– на бричках, на пілках, на конях, на мулах, у ступаках святого Франциска .

– То як же сумніватися у цьому воскресінні? Тут пливуть на вітрах шовкові стяги, половина зелені, половина жовті, вигаптувані гербами міста – золотим гроном винограду з зеленим листям [9].

» Та що це за верховий загін? це князь, збирається розважитись на полюванні. Вже княгиня вирушила до твердині Рувр. Розкішний екіпаж і свити сила! Пан князь застременив коняку сіру в яблуках, що тремтить на живкому та гострому ранковому повітрі. Позаду

11 Назви вулиць, де були розташовані відповідні місця громадського життя.

pommelé qui frissonne à l'air vif et piquant du matin. Derrière lui caracolent et se pavanent les Riches de Châlons, les Nobles de Vienne, les Preux de Vergy, les Fiers de Neuchâtel, les bons Barons de Beaufremont. — Et ces deux personnages qui chevauchent à la queue de la file ? Le plus jeune, que distinguent son juste-aucorps de velours sang-de-boeuf et sa marotte grelottante, s'égosille de rire ; le plus vieux, accoutré d'une cape de drap noir sous laquelle il retrait un volumineux psautier, baisse la tête d'un air confus : l'un est le roi des Ribauds, l'autre le chapelain du duc[10]. Le fou propose au sage des questions que celui-ci ne peut résoudre ; et tandis que la populace crie Noël !

— que les palefrois hennissent, que les limiers aboient, que les cors fanfarent, eux, la bride sur le cou de leurs montures à l'amble, devisent familièrement de la sage dame Judith et du prudhomme Machabée.

» Cependant un héraut sonne de la buccine sur la tour du logis du duc. Il signale dans la plaine les chasseurs lançant leurs faucons. Le temps est pluvieux ; une bruine grisâtre lui dérobe au loin l'abbaye de Cîteaux qui baigne ses bois dans les marécages ; mais un rayon de soleil lui montre plus rapprochés et plus distincts le château de Talant, dont les terrasses et les plates-formes se crénèlent dans la nue, — les manoirs du sire de Ventoux et du seigneur de Fontaine, dont les girouettes percent des massifs de verdure, — le monastère de Saint-Maur dont les colombiers s'aiguisent au milieu d'une volée de pigeons, — la léproserie de Saint-Apollinaire qui n'a qu'une porte et n'a point de fenêtres, — la chapelle de Saint-Jacques de Trimolois, qu'on dirait un pèlerin cousu de coquilles ;

— et sous les murs de Dijon, au-delà des meix de l'abbaye de Saint-Bénigne, le cloître de la Chartreuse, blanc comme le froc des disciples de saint Bruno.

» La Chartreuse de Dijon ! le Saint-Denis des ducs de Bourgogne [11] ! Ah ! pourquoi faut-il que les enfants soient jaloux des chefs-d'oeuvres de leurs pères ! Allez maintenant où fut la Chartreuse, vos pas y heurteront sous l'herbe des pierres qui ont été des clefs de voûtes, des tabernacles d'autels, des chevets de tombeaux, des dalles d'oratoires ; des pierres où l'encens a fumé, où la cire a brûlé, où l'orgue a murmuré, où les ducs vivants ont fléchi le genou, où les ducs morts ont posé le front. — Ô néant de

нього гарцюють і хверцюють Багатії Шалонські, Шляхтичі Віденські, Звитяжці Верзькі, Гордії Ньюшательські, кості Барона Бофремо. – А ці два персонажі, що верхують у хвості? Молодший, що вирізняється своїм кармазиновим камзолом і тримає свою патерицю, рве серце зі сміху; старший, закутаний у плащ із чорного сукна, під яким схований старий псалтир, нахилив голову в сум'ятті духа: один – король Рібо, а другий – духівник князя[10]. Дурний загадує задачі мудрагелю, які цей не має влади розв'язати; а тим часом сіромашня гримить Різдво!

– як коні парадні іржуть, як дойди валують, як фанфари грають, вони, вуздечки вправивши на однохідь, балакають по-дружньому про доброчесну даму Жудіт і чесного пана Машабе .

» Тим часом окличник засурмив у ріг на башту князевих обійсть у далині. На відзвук мисливці своїх соколів на полонину кинули. Пора несамовита; сіра мряка їх відводить до аббатства Кіто, що свої ліси купає у болотах; але один промінь сонця осяяв його більше, ніж ясний замок де Талан, що його тераси і помости вишкірилися на місяць, – невеличкий замок його величності Венту і пана Фонтаньє, який своїми флюгерами вивірчує зелені хащі, – монастир Сен-Мор, що голуб'ятники його наточують середину самісіньку польоту голубів,

– прокажельницю Сен-Аполінера, що немає ні вікон, а ні до часу вікон, – дзвіницю Сен-Жака де Трімолуа, що схожа на пілігрима зі шкаралупи зшитого; - і понад мурами Діжона, потойбіччя крихітне аббатства Сен-Беньє, картезіанський монастир, білий як каптур учнів святця Бруно.

» Картезіанство Діжона! Сен-Дені князівства Бургундія [11]! О! нащо діти щирим серцем заздрити мають своїм батькам! Ідучи зараз пішки у Шартроз, ви ноги зіб'єте об камені в траві, що колись були ключами склепінь, вівтарними ковчегами святих дарів, узголів'ями гробниць, плитами казальниць; каміння чи ладан закіптявілий або огарок воску, або органу шепотіння, або князі живі на зігнутих колінах, або князі померлі прямо складені. – О, небуття величності та слави! зіходить динею на праху Філіппа Доброго! – Ніц більш не-

la grandeur et de la gloire ! on plante des calebasses dans la cendre de Philippe-le-Bon ! — Plus rien de la Chartreuse ! Je me trompe. — Le portail de l'église et la tourelle du clocher sont debout ; la tourelle élancée et légère, une touffe de giroflée sur l'oreille, ressemble à un jouvenceau qui mène en laisse un lévrier ; le portail martelé serait encore un joyau à pendre au cou d'une cathédrale. Il y a outre cela, dans le préau du cloître, un piédestal gigantesque dont la croix est absente et autour duquel sont nichées six statues de prophètes, admirables de désolation. — Et que pleurent-ils ? Ils pleurent la croix que les anges ont reportée dans le ciel.»

Le sort de la Chartreuse a été celui de la plupart des monuments qui embellissaient Dijon à l'époque de la réunion du duché au domaine royal. Cette ville n'est plus que l'ombre d'elle-même. Louis XI l'avait découronnée de sa puissance, la révolution l'a décapitée de ses clochers. Il ne lui reste plus que trois églises, de sept églises, d'une sainte chapelle [12], de deux abbayes et d'une douzaine de monastères. Trois de ses portes sont bouchées, ses poternes ont été démolies, ses faubourgs ont été rasés, son torrent de Suzon s'est précipité aux égouts, sa population a secoué ses feuilles, et sa noblesse est tombée en quenouille. — Hélas ! on voit bien que le duc Charles et sa chevalerie, partis — il y aura bientôt quatre siècles [13] — pour la bataille, n'en sont pas revenus.

» Et moi, j'errais parmi ces ruines comme l'antiquaire qui cherche des médailles romaines dans les sillons d'un castrum, après une grosse pluie d'orage. Dijon expiré conserve encore quelque chose de ce qu'il fut, semblable à ces riches Gaulois qu'on ensevelissait une pièce d'or à la bouche et une autre dans la main droite.

— Et l'art ? lui demandai-je.

— J'étais un jour occupé, devant l'église Notre-Dame, à considérer Jacquemart, sa femme et son enfant, qui martelaient midi. — L'exactitude, la pesanteur, le flegme de Jacquemart seraient le certificat de son origine flamande, quand même on ignorerait qu'il dispensait les heures aux bons bourgeois de Courtray, lors du sac de cette ville en 1383. Gargantua escamota les cloches de Paris, Philippe-le-Hardi l'horloge de Courtrai ; chaque prince à sa taille. — Un éclat de rire se fit entendre là-haut et j'aperçus, dans un angle du gothique édifice, une de ces figures monstrueuses que

має від Шартроза! Я розчарований. – Двері церковні й баштоньки дзвіниць стоять; башта піднята й легка, пучечок левкою на вушці, схожий на юнку, яку ведуть на прив'язі шпарку; двері ковані були до того ж клейнодом, повішеним на шию собору. Було тут інше, на монастирському майдані підніжжя гігантичне без хреста, оточене шістьома постатями пророків, скорбота дивовижна. – І що ж оплакують вони? Вони оплакують хреста, якого ангел був заніс на небеса.

» Вихід із Шартроза був тут, де більша половина пам'яток, що прихорошували Діжон у той час, коли князівство у землі королівські об'єдналось. Це місто більше не було вже тінню їхньою. Луї XI розвінчений цією силою був, а революція дзвіницям голови стяла. Не встояло нічого з трьох церков, семи громад, священної дзвіниці [12], двох аббатств та дюжини монастирів. Троє їхніх воріт були зачинені, ходи потаємні зруйновані, передмістя збрило зо світу, свої потоки стрімко мчав Сюзон по їхніх водостоках, населення було приголомшене, а шляхта ізмарнілась. – На жаль! добре видно, що князь Шарль зі своїм лицарством на битву – скоро чотири століття промине [13]– прибував, не повернеться більш.

» І я блудив серед руїн оцих, мов антиквар, який шукає римські медальйони серед борозен укріплення, опісля великої грози з дощем. Діжон, спустивши дух, до того ж береже дещо, що було схоже на тих багатіїв Галуа, що поховані з одним шматом золота в роті, а з іншим у правиці.

- А мистецтво? – його спитав я.

- Мені пішов цілий день на замовлення церкви Богоматері, щоб роздивитись Жакемара , його жінку й діточок, що виточені з міді. – Точність, вага, непорушність Жакемара були свідченням його фламандського походження, навіть якби він занехаяв задзвонити міщанам Кортрейку, багатіям цього міста тоді в 1383 . Гаргантюа заникав паризькі дзвони, а Філіпп Сміливець – годинники Куртрейка; кожен принц до свого зросту. – Скалка сміху рознялась у висоті і я почув її, на розі готичної споруди одна зі скульптур монструватих, яку скуль-

les sculpteurs du moyen-âge ont attachées par les épaules aux gouttières des cathédrales ; une atroce figure de damné qui, en proie aux souffrances, tirait la langue, grinçait des dents et se tordait les mains. — C'était elle qui avait ri.

— Vous aviez un fétu dans l'oeil ! m'écriai-je.

— Ni fétu dans l'oeil, ni coton dans l'oreille. — La figure de pierre avait ri, — ri d'un rire grimaçant, effroyable, infernal — mais sarcastique — incisif, pittoresque. »

J'eus honte à part moi d'avoir eu si longtemps affaire à un monomane. Cependant j'encourageai d'un sourire le rose-croix de l'art à poursuivre sa drôlatique histoire.

— « Cette aventure, continua-t-il, me donna à réfléchir. — Je réfléchis que, puisque Dieu et l'amour étaient les premières conditions de l'art, ce qui dans l'art est sentiment, — Satan pourrait bien être la seconde de ces conditions, ce qui dans l'art est idée. — N'est-ce pas le diable qui a bâti la cathédrale de Cologne ?

» Me voilà en quête du diable. Je blémis sur les livres magiques de Cornelius Agrippa et j'égorge la poule noire du maître d'école mon voisin. Pas plus de diable qu'au bout du rosaire d'une dévote ! Néanmoins il existe ; — saint Augustin en a, de sa plume, légalisé le signalement : Dæmones sunt genere animalia, ingenio rationabilia, animo passiva, corpore aerea, tempore æterna. Cela est positif. Le diable existe. Il pérore à la chambre, il plaide au palais, il agiote à la bourse.

On le grave en vignettes, on le broche en romans, on l'habille en drames. On le voit partout, comme je vous vois. C'est pour lui épiler mieux la barbe que les miroirs de poche ont été inventés. Polichinelle a manqué son ennemi et le nôtre. Oh ! que ne l'a-t-il assommé d'un coup de bâton sur la nuque !

» Je bus l'élixir de Paracelse, le soir avant de me coucher. J'eus la colique. Nulle part le diable en cornes et en queue.

» Encore un désappointement : — l'orage, cette nuit-là, mouillait jusqu'aux os la vieille cité accroupie dans le sommeil. Comment je rôdais à tâtons, n'y voyant goutte, dans les anfractuosités de Notre-Dame, c'est ce que vous expliquera un sacrilège. Il n'y a pas de serrure dont le crime n'ait la clef.

птори середньовічні за плечі притяли до труб водостічних на соборі; жаска постать неприкаяна, що, уся розтерзана стражданнями, висолопила язика, скрипіла зубами і заломила руки. – Це та, що полюбляла сміятись.

- У вас соломинка в оці! – скрикнув я.

- Ні соломинки в оці, ні вати у вухах. – Кам'яна постать засміялась, – сміхом кривливим, страшним, пекельним – але глузливим – гострим, мальовничим».

Я осоромив би себе на крихту, якби довше мав справу з мономаном. Тим часом я заохочу одного розенкройнцера всміхнутися з мистецтва переслідування своєї дурнуватої історії.

- «Ця пригода, – провадив він – навела мене на роздуми. – Я думаю, що оскільки Бог і любов є першими станами мистецтва, то в мистецтві є почуття, – Нечистий може бути запросто другим із цих станів, бо у мистецтві є й ідея. – Та чи не чорт звів той собор у Кельні?

» Я тут у пошуках диявола. Я блідну над чарівничими книжками Корнелія Аґріппи і я зарізав чорну курку шкільного вчителя – мого сусіда. Нема більше диявола на кінчику чоток набожного! Тим не менш він існує; – святий Августин своїм пером завіряє ознаку: Dæmones sunt genere animalia, ingenio rationabilia, animo passiva, corpore aerea, tempore æterna . Це позитив. Диявол існує. Він слебізує у кімнаті, він позиває небеса, він закладається на біржі.

Його вирізають візерунками, його виводять позолотою на романах, його наряджають у драмах. Його бачать скрізь, як я вас бачу. Це для нього вищипнути волосину з бороди, щоб дзеркала кишенькові винаходити, достатньо. Полішинель прогаяв свого ворога і нашого. О! що не вкладе його одним ударом у потилицю!

» Я п'ю настій Парцельса, вечір кладе мене спати. Я маю коліки. Нічого від диявола, ні рогу, ні хвоста.

» Та ще ж от прикрість: – гроза перешкоджає, до нитки мочить старе місто, корчачи увісні. Як я блукав навмання, не видно було й краплі, серед борозен Нотр-Дама, як вам відомо святотатство. Ані замка до злочину, ані ключа до нього.

— Ayez pitié de moi ! j'avais besoin d'une hostie et d'une relique. — Une clarté piqua les ténèbres, plusieurs autres se montrèrent successivement, de sorte que je distinguai bientôt quelqu'un dont la main affûtée d'un long allumoir distribuait la flamme aux chandelles du maître-autel. C'était Jacquemart qui, non moins imperturbable que de coutume sous sa caule de fer rapiécée, acheva sa besogne sans paraître s'inquiéter ni même s'apercevoir de la présence d'un témoin profane. Jacqueline, agenouillée aux degrés, gardait une immobilité parfaite, la pluie découlant de sa jupe de plomb attournée à la mode brabançonne, de sa gorgerette de tôle tuyautée comme une dentelle de Bruges, de son visage de bois verni comme les joues d'une poupée de Nuremberg. Je lui bégayais une humble question sur le diable et sur l'art, quand le bras de la Maritorne se débanda avec la précipitation soudaine et brutale d'un ressort, et, au bruit cent fois répercuté du lourd marteau qu'elle serrait du poing, la foule des abbés, des chevaliers, des bienfaiteurs qui peuplent de leurs gothiques momies les caveaux gothiques de l'église, afflua processionnellement autour de l'autel éblouissant de splendeurs vives et ailées de la crèche de Noël. La vierge noire [14], la vierge des temps barbares, haute d'une coudée, à la tremblante couronne de fil d'or, à la robe raide d'empois et de perle, la vierge miraculeuse devant qui grésille une lampe d'argent, sauta en bas de sa chaire et courut sur les dalles, de la vitesse d'un toton. Elle s'avançait des nefs profondes, à bonds gracieux et inégaux, accompagnée d'un petit saint Jean de cire et de laine qu'embrasa une étincelle et qui se fondit bleu et rouge.

Jacqueline s'était armée de ciseaux pour tondre l'occiput de son enfançon emmailloté ; un cierge éclaira au loin la chapelle du baptistère, et alors.....

— Et alors ?

— Et alors le soleil qui luisait par un pertuis, les moineaux qui becquetaient mes vitres, et les cloches qui marmonnaient une antienne dans la rue m'éveillèrent. J'avais fait un rêve.

— Et le diable ?

— Il n'existe pas.

— Et l'art ?

- Зжальтесь наді мною! Мені потрібні мощі і єрусалим . – Один промінчик пронизав пітьму, кілька інших проявилися один за одним, такі як скоро я вирізнив, хтось рукою виточує довгою запальничкою, поширюючи полум'я свіч на вівтар. Це Жакемар, що не менш незворушніший за звичай, що своє стебло заліза злагоджене, докінчує свою справу без прояву занепокоєння, ні сам не помічає присутнього свідка-сквернителя. Жаклін, коліна прихилила на уступі, зберігаючи непорушність повну, дощ витікає, з-під її спідниці важкої спальної на світ фламандський, комірець її гофрований листовим залізом як мереживо Брюзьке, лице незворушне як щоки ляльки нюрнберзької. Я йому заїкнусь про покірне питання про диявола й мистецтво, коли плече Маріторни зніме пов'язку поспішливості раптово і брутально як пружина, і зашумить сотню разів важкий молот, який вона стискає в кулаку, натовп аббатів, кавалерів, вершників, доброчинців, що населяють їх готичні мумії готичних крипт церкви, впаде процесією урочистою перед сліпучим вівтарем розкошів живих і крилатих при яслах Різдва. Діва чорна [14], діва варварських часів, заввишки з лікоть у короні тремтливій із золотої нитки, у сукні накрохмаленій прямій і перлинній, діва чудотворна, перед якою потріскує срібна лампа, підстрибує і падає за кафедру, і пробігає по плитах, зі швидкістю дзиґи. Вона спішить до глибоких нефів стрибками грацiйними i нерiвними, у супроводі ангелика Яна з воску й шерсті, що загоряється від іскорки одної і розтає синім та рожевим.

Жаклін озброєна ножицями, щоб підстригти потилицю своєму повитому дитинчаті; свічка світить на каплицю для хрещення і далі…

- І далі?

- І в далі сонячні, що осявають вузьку затоку, горобців, що клюють мої вітражі, що бурмочуть антифони на вулиці судячи мене. Я мріятиму.

- А диявол?

- Його нема.

- А мистецтво?

- Воно є.

— Il existe.

— Mais où donc ?

— Au sein de Dieu ! » — Et son oeil où germait une larme sondait le ciel. — « Nous ne sommes, nous, monsieur, que les copistes du créateur. La plus magnifique, la plus triomphante, la plus glorieuse de nos oeuvres éphémères n'est jamais que l'indigne contrefaçon, que le rayonnement éteint de la moindre de ses oeuvres immortelles. Toute originalité est un aiglon qui ne brise la coquille de son oeuf que dans les aires sublimes et foudroyantes du Sinaï. — Oui, monsieur, j'ai longtemps cherché l'art absolu ! Ô délire ! ô folie ! Regardez ce front ridé par la couronne de fer du malheur ! Trente ans ! et l'arcane que j'ai sollicité de tant de veilles opiniâtres, à qui j'ai immolé jeunesse, amour, plaisir, fortune, l'arcane gît, inerte et insensible, comme le vil caillou, dans la cendre de mes illusions ! Le néant ne vivifie point le néant. »

Il se levait. Je lui témoignai ma commisération par un soupir hypocrite et banal.

— « Ce manuscrit, ajouta-t-il, vous dira combien d'instruments ont essayé mes lèvres avant d'arriver à celui qui rend la note pure et expressive, combien de pinceaux j'ai usés sur la toile avant d'y voir naître la vague aurore du clairobscur.

Là sont consignés divers procédés nouveaux peut-être d'harmonie et de couleur, seul résultat et seule récompense qu'eussent obtenus mes élucubrations. Lisez-le ; vous me le rendrez demain. Six heures sonnent à la cathédrale ; elles chassent le soleil qui s'esquive le long de ces lilas. Je vais m'enfermer pour écrire mon testament. Bonsoir.

— Monsieur ! »

Bah ! il était loin. Je demeurai aussi coi et penaud qu'un président à qui son greffier aurait pris une puce chevauchant sur le nez. Le manuscrit était intitulé : Gaspard de la Nuit, Fantaisies à la manière de Rembrandt et de Callot.

Le lendemain était un samedi. Personne à l'Arquebuse ; quelques juifs qui festoyaient le jour du Sabbat. Je courus par la ville m'informant de M. Gaspard de la Nuit à chaque passant. Les uns me répondaient : — « Oh ! vous plaisantez ! »

- Але ж як?

- У Бозі!» - І проросте сльоза з очей своїх туди, обстежуючи небо. – «Нас нема, нас, пане, що письмаки творця. Ще чарівніше, ще тріумфальніше, ще славніше наше письмо примарне, що не було ніколи гідне контрафакції, згасле випромінювання найменшої з записок наших безсмертних. Все справжнє – це орля, що не б'є шкаралупи свого яйця десь на піднесених і громовержих верховинах Синаю. – Так, пане, я довго шукав мистецтво абсолютне! О, маячня! О, божевілля! Поглянь лише на цей поморщений мігренню лоб! Тридцять літ! і зілля, що я клопотав такою впертістю бравурною, якій я на жертвій поклав юність, кохання, насолоду, талан, зілля поховане, безрушне і безчуттєве як брукняк огидний на попелищі моїх злуд! Й марноти ніц не оживить.»

Світало. Я йому вістував співчуття зітханням лицемірним і банальним.

- «Це рукопис, додав він, ви кажете був інструментом у вправах моїх уст, перед тим як прийти сюди і віддати їх оцінці чистій та прозорій, як пензлик, що я використав на полотні, щоб відобразити півтонами народження вранішньої зорі. Були тут різні підказки новітніх способів владних гармонії та кольору, один результат і нагорода, що отримають мої роздуми. Послухайте його; ви віддасте його мені завтра. Шість годин пробило на соборі; вони женуть сонце, що ухиляється по довгім фіолеті цім. Я йду сховатися, щоб написати мій заповіт. Добраніч.

- Пане!»

Облиште! Він був далеко. Я буду теж тихим і збентеженим президентом, що впіймав на носі свого писаря блоху. Рукопис буде підписано: Гаспар Нічний, Фантазії на манір Рембрандта і Галло. Завтра субота. Нікого на Арекбузи; кілька жидів частуються Суботнім днем. Я біжу до міста повідомити кожного перехожого про пана Гаспара Нічного. Одні мені відповідають: – «О! ви насміхаєтеся!» – Інші: – «Еге, що вам скрутив в'язи!» – І всі в ту ж мить мене покидають. Я торкнув одного винороба на тихій вулиці санфелебарській, горбаня-карлика, що запроторював квадратні свої двері і сміявся з моєї

— Les autres : — « Eh qu'il vous torde le cou ! » — Et tous aussitôt me plantaient là. J'abordai un vigneron de lai rue sainfelebar, nabot et bossu, qui se carrait sur sa porte en riant de mon embarras.

— « Connaissez-vous M. Gaspard de la Nuit ?

— Que lui voulez-vous, à ce garçon-là ?

— Je veux lui rendre un livre qu'il m'a prêté.

— Un grimoire !

— Comment ! un grimoire !… Enseignez-moi, je vous prie, son domicile.

— Là-bas, où pend ce pied de biche.

— Mais cette maison… vous m'adressez à monsieur le curé.

— C'est que je viens de voir entrer chez lui la grande brune qui blanchit ses aubes et ses rabats.

— Qu'est-ce que cela signifie ?

— Cela signifie que M. Gaspard de la Nuit s'attife quelquefois en jeune et jolie fille pour tenter les dévots personnages, — témoin son aventure avec saint Antoine, mon patron.

— Faites-moi grâce de vos malignités et dites-moi où est M. Gaspard de la Nuit.

— Il est en enfer, supposé qu'il ne soit pas ailleurs.

— Ah ! je m'avise enfin de comprendre ! Quoi ! Gaspard de la Nuit serait… ?

— Eh ! oui… le diable !

— Merci, mon brave !… Si Gaspard de la Nuit est en enfer, qu'il y rôtisse ! J'imprime son livre. »

LOUIS BERTRAND

перешкоди.

- «Ви знаєте пана Нічного Гаспара?

- Чого він хоче від вас, цей хлопчина?

- Я хочу йому віддати одну книжку, яку я позичив був.

- Безглуздя!

- Що? Безглуздя? Покажіть, будь-ласка, мені ваш дім.

- Тут, де висить ніжка лані.

- Але цей будинок… куди ви відсилаєте мене, священника.

- Це куди я ходжу побачити, як в'їжджає з ним великий чорнявий, що вдягає білі ризи і єпітрахиль.

- Що все це означає?

- Це означає, що пан Гаспар Нічний переодягається інколи в юнака чи молоденьку дівку, щоб спокусити набожних людей, – свідок своєї пригоди зі святим Антонієм, мій патрон.

- Зробіть мені ласку своїм зловтішшям, скажіть, де є пан Нічний Гаспар?

- Він в пеклі, гадаю, він не може бути ще деінде.

- О! я дійшов нарешті згоди! Що? Гаспар Нічний…?

- Еге! так… чорт!

- Дякую, мій сміливцю! Якщо Гаспар Нічний у пеклі, якщо його там смажать! Я віддрукую свою книгу.»

Луї Бертран

LE VRAY PORTRAICT DE LA VILLE DE DIION.
DIION
TALANT
LES CHARTREUX
LARRY
LE CHASTEAU
A. la maiſon du Roy.
B. Noſtre Dame
C. La ſaincte Chapelle.
D. Sainct Eſtienne, & grande place
E. Sainct Michel, & grande place.
F. Sainct Nicolas, & marché du bled.
G. Porte Sainct Nicolas.
H. Porte Guillaume.
I. Iacobins, & la Poiſſonnerie.
K. Sainct Benigne Abbaye.
L. Saict Philibert.
M. Sainct Iehan, & place Sainct Iehan.
N. La Chreſtienté.
O. Place du Morimont.
P. Porte d'ouſche.
Q. Sainct Eſprit & Hoſpital.
R. Les Carmes.
S. Chapelle aux Riches.
T. Cordeliers, & place.
V. Saint Pierre & porte Saint Pierre.
X. Cinq tours du vieil Chaſteau.
Y. Le Palais: Chambre des comptes, bailliage & Chancellerie.
Z. Maiſon de Ville.
&. la Magdaleine. (AA. Boucherie.
bb. Riuiere Douſche. (cc. Suzon, tor.
dd. Reyne ruiſſeau.
EE. Vieux temples ou Pantee.
FF. Les Halles.
OC
OR
CENT TOISES
5·10·15·20·25 50 75 100
Geometrice depinxit
EDOARDVS BREDIN · 157+

REMARQUES

[1] Le donjon du palais des ducs, et la flèche de la cathédrale, que les voyageurs aperçoivent de plusieurs lieues dans la plaine.

[2] Moult me tarde ! ancienne devise de la commune de Dijon.

[3] Ce château, imposé à Dijon par la tyrannique défiance de Louis XI, lorsque après la mort de Charles-le-Téméraire il s'empara du duché au détriment de l'héritière légitime Marie de Bourgogne, a plus d'une fois tiré contre la ville, qui, il est vrai, lui a bien rendu ses gracieusetés. Aujourd'hui, ses tours chenues servent de retraite à une compagnie de gendarmes.

[4] L'écorcheur de chevaux morts.

[5] Torrent qui parcourait autrefois Dijon à ciel découvert. Ses eaux sont reçues aujourd'hui au pied des remparts dans des canaux voûtés. — Les truites du Val-de-Suzon ont de la renommée en Bourgogne.

[6] La chapelle aujourd'hui fermée de Notre-Dame-d'Étang était habitée en 1630 par un chapelain et par un ermite. Ce dernier ayant assassiné son confrère, un arrêt du parlement de Dijon le condamna à être roué vif en place de Morimont.

[7] Nom générique de plusieurs petites rivières qui arrosent le pays de la plaine, entre Dijon et la Saône.

ПРИМІТКИ

[1] Донжон – палац князів та дороговказ собору, який подорожні помічають за кілька миль на рівнині.

[2] Я зволікаю! Давній девіз общини Діжона (авт.)[1]

[3] Цей замок був взятий в облогу тиранічною недовірою Луї XI, коли після смерті Карла I Сміливого він захопив герцогство на збиток легітимному нащадку Марі Бургундській, яка пізніше в битві проти міста, змусила його дуже люб'язно підтвердити свою правоту. Сьогодні, все це посріблене сивиною слухить пансіоном однієї компанії жандармів.

[4] Кушнір, що вичиняє шкіри мертвої скотини. Тут: коней.

[5] Гірський потік, що колись пробігав біля Діжону під відкритим небом. Його води сьогодні дещо ввігнані в русла вигнутих канальців. Форелі Валь-де-Сюзона відомі в Бургундії.

[6] Сьогодні каплиця закрита з Нотр-Дам-Етанж у 1630 році заселеним капеланом та відлюдником. Цей останній був вбитий своїм співбратом, арештованим парламентом Діжону і засудженим за розпусту на площі Морімонт.

[7] Загальна назва кількох маленьких річок, які зрошують краї рівнини між Діжоном і Соною.

---

1 Вислів належить Філіппу II Сміливому (Лисому), завойовнику Фландрії, який у 1388 році надав місту цей девіз, який означав «(тобто) Готуюсь до бою». Можливо, дюк неправильно відновив напис на старому пергаменті, який висів над міською брамою і був пошкоджений. За два століття до цього місто-мільйонник славилося виробництвом гірчиці (фр. «moutarde»).

[8] Les deux abbayes de Saint-Étienne et de Saint-Bénigne, dont les contestations fatiguèrent si souvent la patience du parlement, étaient si anciennes, si puissantes, et jouissaient de tant de privilèges accordés par les ducs et les papes, qu'il n'y avait à Dijon aucun établissement religieux qui ne relevât de l'une ou de l'autre. Les sept églises de la ville étaient leurs filles, et chacune des deux abbayes avait en outre son église particulière. — L'abbaye de Saint-Étienne battait monnaie.

[9] Telles auraient été, suivant Pierre Paillot, les anciennes armoiries de la commune de Dijon ; mais l'abbé Boulemier (Mém. de l'acad. de Dijon, 1771) a prétendu qu'elles n'étaient que de gueules plein. Ces deux savants ne feraient-ils pas confusion de temps, et les armoiries de Dijon n'auraientelles pas été de gueules plein avant de porter au pampre d'or feuillé de sinople? C'est ce que je n'ai pas le loisir d'examiner ici.

[10] Philippe-le-Hardi avait son roi des Ribauds, il lui donna 200 liv. en 1396 (Courtépée).

[11] Je ne compare la Chartreuse de Dijon à l'abbaye de Saint-Denis que sous le rapport de la magnificence et de la richesse de ses sépultures. Trois ducs seulement ont été inhumés à la Chartreuse, Philippe-le-Hardi, Jean-sans-Peur, et Philippe-le-Bon ; et je n'ignore pas que l'Église de Cîteaux avait communément reçu, depuis Eudes Ier, les dépouilles des ducs de la première et de la seconde race royale. — C'est Philippe-le-Hardi qui fonda la Chartreuse en 1383. Tout n'y était que lambris de bois d'Irlande, que chasubles et tapis de drap d'or, que courtines d'étoffes de Chypre et de Damas, que bénitiers et chandeliers d'argent, que lampes de vermeil, que chapelles portatives à personnages d'ivoire, que peinture et sculptures exécutées par les premiers artistes du temps. La vaisselle pour le service de l'autel pesait 55 marcs. — Le marteau de la révolution en jetant en bas la Chartreuse avait dispersé dans les cabinets de quelques curieux les débris des tombeaux de Philippe-le-Hardi, de Jean-sans-Peur et de Marguerite de Bavière, femme de ce dernier. (Charles-le-Téméraire n'avait point fait élever de monument à son père Philippe-le-Bon.) Ces chefs-d'oeuvres de l'art au xve siècle ont été restaurés et placés dans une des salles du musée de Dijon.

[8] Два абатства Сен-Етань і Сен-Веньє, які часто змагали терпіння парламенту, настільки старими, могутніми вони були і користались такими привілеями, наданими князями і папами, що в Діжоні чи деінде не було жодного релігійного закладу, який мав би такі високі привілеї. Сім церков були дочірними церквами цих абатств, кожне з яких мало ще й свої. Аббатство Сен-Етань чеканило монети.

[9]Герб П'єра Пело, давній герб общини Діжона був червоним. Але аббат Булемір (член академії Діжона 1771) наполягав, що він не може бути повністю червоним. Цих двоє вчених затіяли найнезрозумілішу плутаницю свого часу. Чи не завдяки їм червоний колір зійшов на кармінове гроно винограду? Цього зразка я навіть тут не розглядаю.

[10] Філіпп Хоробрий був королем Розпусників[2], подарував 200 книг у 1396[3].

[11] Я не порівнюю Картезіанський монастир Діжона з аббатством Сен-Дені за пишністю та багатством своїх скульптур. Тільки трьох князів поховано у Шартрозі: Філіпп Сміливий, Жан-сен-Пер та Філіпп Вродливий; також я не беру до уваги те, що церква Сіто стала общиною ще за Одо І, трофеї князів першого та другого королівських родів. – Це Філіпп Сміливий заснував Шартроз у 1383. Тут не було обшивки стін ірландським деревом, ні риз та килимів, гаптованих золотом, ні запон тканин із Кіпру і Дамаску, ні срібних кропил та підсвічників, ні лампад із вермелю, ні вертепу зі святими зі слонової кості, виконаних найвизначнішими живописцями та скульпторами того часу. Посуд для обслуговування вівтаря заважив 55 унцій. – Молот революції справляв враження і внизу Шартроза, під туалетом, кому цікаво, розкидані уламки могил Філіппа Сміливого, Жан-сен-Пера і Маргарити Боварі, жінки останнього. (Карл Сміливий навіть не думав звести пам'ятник своєму батькові Філіппу Вродливому). Ці шедеври мистецтва XV століття були реставровані та розміщені в одному із залів музею Діжона.

---

2 Розпусники (Les Ribauds) – військове ополчення, організоване Філіппом-Августом у 1189 і ліквідоване Філіппом Вродливим.

3 Клод Куртепе (Claude Courtépée), 23.01.1721-11.04.1781 – франукзький історик, аббат.

[12] Elle n’a pas plus échappé que la Chartreuse et tant d’autres chefsd’oeuvres à la fureur des réactions. On n’en a pas laissé pierre sur pierre. Cette sainte chapelle, élevée par le duc Hugues III au retour de la croisade, vers 1171, était riche de mille objets d’art et de piété. Que sont devenus, par exemple, ses vitraux et ses statues historiques ; cette boiserie du choeur où étaient appendues les armoiries des trente et un premiers chevaliers de la Toison d’Or institués par Philippe-le-Bon ; le beau vaissel où l’on conservait une hostie miraculeuse et sur lequel brillait, aux jours de fêtes, la couronne d’or que le roi Louis XII, relevant d’une dangereuse maladie, en 1505, avait envoyée au chapitre par deux hérauts ? — Le temps a fait un pas et la terre a été renouvelée, dit quelque part M. de Chateaubriand.

[13] Charles-le-Téméraire, dernier duc de Bourgogne, fut tué à la bataille de Nancy, le dimanche 5 janvier 1476.

[14] Cette image était déjà en grande vénération au xiie siècle. Elle est d’un bois noir, dur et pesant, qu’on croit être du châtaignier.

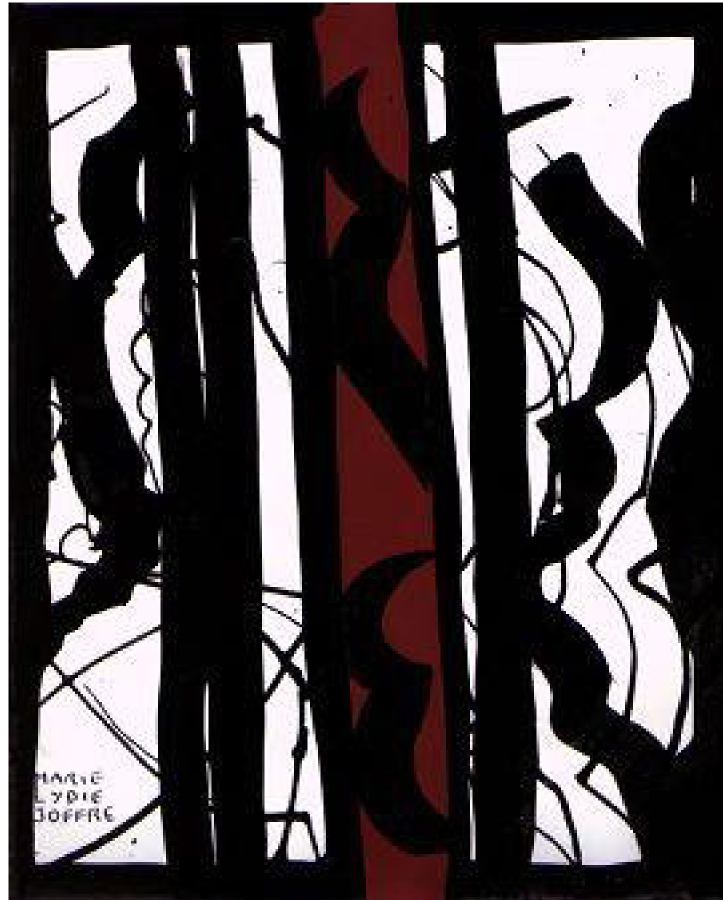
[12] Вона не вислизнула як Шартроз та інші шедеври від майбутньої реакції. Не лишилося каменя на камені. Ця священна каплиця, зведена колись князем Х’юго III після повернення з хрестового походу близько 1171, була багата тисячею предметів мистецтва та поклоніння. Що сталося, наприклад, з її вітражами та історичними статуями; з цією обшивкою стін на крилосі, чи зброєю, розвішаною тридцятьма і одним кращим лицарем Золотого Руна, курованого Філіппом Вродливим; з прекрасним сервантом, чи лишилась хоча б чудотворна серветка з діамантом зі святкових днів коронування короля Луї XII, скутого жахливою хворобою, в 1505, що ж до двох оповісників? – Час зробив крок, а земля змінилась, - сказав якось пан де Шатобріан.

[13] Карл – колишній князь Бургундії, вбитий у бою за Нанс 5 січня 1476.

[14] Цей образ, виготовлений із твердої породи дерева у натуральну висоту, був дуже шанованим у XII столітті. Зважаючи на масу і твердість, вірили, що він із каштанового дерева.

ЮДЖІТ БЕРТРАН

КАРТИНИ ВІЛЬНИХ ВІРШІВ

1985-2015

GÉMISSEMENTS

Silencieusement
la Terre
gémit
en son dedans
nous respire
à chaque seconde
sème des pensées
amoureuses
sur nos vivants
déchaînés
espère
suffoque
éclate
en mille désirs
sur nos corps
achevés

СТОГОНИ

Безшумно
Земля
стогне
в нутрі своєму
ми дихаємо
щомиті
суттю дум
любовних
нас живучих
розбурханих
натхненних
задиханням
зірваним
у тисячі бажань
наших тіл
кінечних

DERRIÈRE L'OMBRE LA LUMIÈRE

Longue traversée
dans ce désert fou
accablé de mirages
vaste contrée
amoureuse
de nuits étoilées
venues tisser nos pas
sur le temps
incommensurable
abandonné
dans l'explosion
d'un silence
absolu

ПОЗА ТІННЮ СВІТЛА

Довгий переїзд
через цю пустелю глупу
придавлену міраживом
величини країн
закоханих
у ночі зоряні
своїми кроками
прихід зіткавши
у цю ж мить
безкінечну
крізь вибух
мовчазної
повноти

À L'OMBRE DES DÉSIRS

À travers nos chevauchées
nuitamment étoilées
la puissance de nos désirs
nous emporte
vers des voies orageuses
à la conquête de nos sens
toujours fruités

les mots soupirent
devant les gestes
accordés aux envolées
intimes
subjuguées par l'éclair
passé maître
dans l'art du frisson

ТІНЬ БАЖАННЯ

Крізь нап'ялені нами
нічні зорі
потужність наших бажань
нас запалила
бурхливими шляхами
як закоханість наших почуттів
завжди зі смаком плоду

слова зітхальні
біля жестів
співзвуччя наших польотів
інтимних
скорив блискавкою
минулий вчитель
мистецтва трепетів дрижань

REGARDS SALINS

Sous un bruissement d'ailes
la mer s'illumine
en reflets onduleux
verse dans nos mémoires
des regards salins
dispersés en mille vagues
dans un rêve d'oiseau
envolé vers de plus grands espaces
toujours plus haut

СОЛОНІ ПОГЛЯДИ

Під шумом крил
море присвічує
хвилясте дзеркало
наших споминів
солоним поглядом
розмішених у тисячі хвиль
одним сном птаха
злет до більш грандіозних світів
завжди вищих

MÉMOIRES D'OMBRE

Fantaisiste
la Terre déambule
devant le chaud regard
d'un soleil provoquant
se couvre d'un édredon
d'amours mortes
épaves éparpillées
sur les rives charnelles
d'un océan de rêves

СПОГАДИ ТІНІ

Фантастичність
Землі бродячої
над теплим поглядом
сонячних променів
вкриває пеленою
любові смертей
нічиїх розкиданих
крізь океан снів

MIRAGE

Mordre dans la lumière crue
embellit la mémoire
des pas fleuris
offerts en bouquets
cultivés dans les sables
d'un rêve assassiné

trop cru
trop rauque
pas assez bouquet
pas assez offrant
trop fleuri
trop assassiné
par des futurs imaginés

LA MÉMOIRE
DES PAS
IMAGINE
DES LUMIÈRES
FLEURIES

ВИДІННЯ

Роз'їдає повінню світла
прикраса спогадів
без квітів
дарованих букетами
зробленими піском
у вбитому сні

надто повінних
надто хрипких
достатніх для букета
достатніх для квітникаря
надто квітних
надто вбитих
майбутніми снами

СПОГАД
ПОЛИШАЄ
УЯВУ
СВІТЛОМ
КВІТІВ

ARRÊTEZ TOUT!

À même le jus humain
le temps se cherche des avenirs
se répand
sur la broussaille des jours
torpille nos heures
ensommeillées au fond de l'oeil
lorsque enfin éclatent
les douces brises efflorescentes
que bercent les vagues
de nos mémoires intimes

Arrêtez le temps
  Arrêtez l'espace
    Arrêtez la lumière
     Arrêtez les avenirs

ARRÊTEZ TOUT !

SILENCE...

une brise efflorescente passe

ЗУПИНИ ВСЕ!

Просто з людської крові
час шукає майбутній
розпад свій
крізь днів гущавину
торпедою години наші
заспані на дні очей
коли зрештою
солодкі світанкові вітри
як колискової вали
наших спогадів інтимних

Спини часи
  Спини простори
    Спини світло
      Спини майбутнє

ВСЕ ЗУПИНИ!

ТИША…

спадає хвиля світанкова

DANS L' OMBRE DE L'INFINI

Dans l'infini
les mots s'élancent
s'entrechoquent
étranges anarchistes
projetés
sur les écrans
de nos imaginaires
font bouillonner nos sens
livrés aux fantasmes
désirs censurés
par la foulée des jours
de courses folles

ЗА ТІННЮ НЕСКІНЧЕННОГО

За нескінченністю
слів, що стремлять
стикаються
дивиною анархістів
спроектованих
на кіноекрани
нашої уяви
влаштовані кипучим сенсом
звільнених фантомів
бажань означених
кроками днів
неспокійних

ÉCLATS ET LUMIÈRE

La nuit s'endort
dans ses rêves
amochés
par les errances du jour
au coeur des villes navrées
parmi les salutations d'usage
les départs
les retards
l'appétit
à plein ventre
en plein coeur
à vendre
un jour ou l'autre
au centre
d'une lumière
éclatée

ВИБУХ СВІТЛА

Ніч пішла
своїми снами
скривдженими
блудами дня
в серці міст розірваних
серед привітів що згинули
від'їзд
затримка
апетит
легкого вітру
в чистім серці
на продаж
день оцей чи інший
у центрі
світла
вибуху

INCANDESCENCE

Coup de grisou
dans l'espace ensanglanté
la lune expire

tacheté rouge
le temps lui lance
des soupirs flamboyants

la nuit éclate
de rire
devant cette lune
éclaboussée

le ciel
grimaçant
s'emporte
contre
une marée
de nuages
rouges

РОЗЖАРЕННЯ

Удар метану
у закривавлених просторах
місяця огарку

червоні плями
часу його списа
зітхань полум'яних

ночі тріснутої
сміх
на місяць цей
заляпаний

небо
гримасує
запальним
напроти
моря
зав'язей
червоним

ORAGE À L'OMBRE

Ô rage d'ombres
rugissantes sous la ouate
d'un matin gris
abandonne à la pluie
une spirale emportée
sur le galbe
des nuages
jusqu'aux courbes des arbres
violés
par le vent ennuyé
et frileux

ГРОЗА В ТІНІ

О! лютість тіні
ревіє ватно на
сірий ранок
полишений дощем
пружиною скипілою
по контуру
хмар
кривенькі постаті дерев
ґвалтує
вітром засмуталим
змерзлюком

LUMINANCE

À travers les nuances de l'ombre
un foyer de lumière éclate
effusion dans l'âme
du présent
rongé par les heures
fléau des jours
sur des terres convulsives
toujours nous ramène
vers les nuits percutantes
des passions mauves

СВІТІННЯ

Поперек півтону тіні
осередок світла вибухнув
промінням по душі
справдешнього
виїденого часами
ланцюга днів
довкіл конвульсії землі
завжди нас повертає
в ночі розбиті
пристрастю мальв

REGARD BORÉAL

Un jet de lumière traverse un regard
boréal
transperce les échos
échoués sur les battures
d'une mémoire farcie
de gestes givrés
mémoire étreinte sur la banquise
allumée bleue
dans l'ombre amoureuse
d'un graffiti
sur le tableau inspiré nu
glaciaire

ПІВНІЧНИЙ ПОГЛЯД

Потік проміння перетнув північний
погляд
пронизаний відлуннями
невдалими на пляжах
повних спогадів
заінеїлих рухів
пам'ять пройшла крізь лід
горілий синім
у затінку закоханих
у графіті
картини поетеси голої
льодової

CHAIRS D'OMBRE

Errance obscure
d'une lune automnale
affectée par l'ombrage
des sommeils arrimés
à la beauté des nuits
accrochées aux branches
des amours lapidées
par les vents épris
de ténèbres
abyssales

Sous les paupières
les chairs d'ombre défilent
en demi-teintes
veilleuses amoureuses
dans le couloir
d'un regard
enjoué

ПЛОТЬ ТІНІ

Темний блуд
осіннього місяця
затягнутого тінню
накладеною сонцем
мов краса ночей
начеплених на гіллі
любовей зганьблених
вітрами закоханими
у пітьму
глибоку

Під віками
плоть тіні позувала
напівтихо
нічників закоханих
у колір
погляду
грайливий

LUMIÈRES CHIMÉRIQUES

Sur les eaux tumultueuses des naissances
glissent quelques mots
envoûtés par les berges
aspirées
vers des lumières aperçues
dans ce lointain
lumières entre toutes lumières
situées
à la frontière des sens
présage des tendresses amovibles
itinérance de peaux vives
à même la terre la crasse
les chimères
et l'amour au quotidien des horloges
horrifié

СВІТЛОВІ ХИМЕРИ

Крізь шум первинних вод
кілька слів ковзає
прокляттям берегам
натхненним
побіля світла видного
у віддалі цій
світла всередині всіх світил
розміщених
немов кордони чуття
прикмет перейменування ніжності
пробігає шкірою живо
так само як земля грасує
химери
і любов у кожнім дні годинники
жахає

EN PLEINE LUMIÈRE

Arbre desséché
un enfant aspire
au plein des choses
émerveillé
par le verbe ciselé
en sa forme originelle
ténor du désir
de l'amour
et tous ses plaisirs
que la chair propose
dans un verre de rhum
à la santé du poète
allongée
une croix rebelle
reprend ses mystères
inassouvis

У ГУЩИНІ СВІТЛА

Дерево всохле
дитя вдихнуло
в повноту речей
дивину словами
рубленими
і неповторними
тенор бажання
закохань
і все насолодилось
як плоть
поданим кухлем рому
за здоров'я поета
протягнутого
на хресті повстанця
хто підхопив свою таїну
невдоволену

À L'OMBRE DES PIERRES

À même le sang du vivant
l'amour bouillonne
crache des oiseaux
sur les jours
s'agite dans la pénombre
vidée de tous les bruits
rencontrés au hasard
se prononce animé
à travers des silences
bave du désir
de reconnaître
au coeur de la pierre
des visages
rassemblés

ЯК ТІНІ КАМЕНІВ

Просто з крові життя
любов кипить
вивержена птахами
у дні
схвильовані півтоном темряви
яка звільнила усі звуки
підібрані навмання
промовлені живим
крізь мовчкість
слинами бажань
пізнання
у серці каменя
облич
зібраних

LOINTAIN LUMINEUX

Je suis le cri
l'inévitable cri
dans ce murmure lointain
suspendu au soleil passager
quand tout passe
tout revient
allègrement visité
par une lune subtile

Je suis le cri
parmi les vibrations
de la mémoire
l'âme amante
l'âme errante
sur les doutes
effondrée

Je suis le cri
d'une trace sur l'horizon
un arpège lancinant
un ciel tout chaud de nuit
étalé sur la nudité de l'être

Je suis le cri
enchaîné aux poignets
d'une lumière brève
j'échange des ruptures
sous le lustre
de la confidence

Je suis le cri
d'un silence
parfait

ДАЛЕКЕ СВІТЛЕ

Я крик
неминучий крик
у цьому шепоті далекому
повішеному на сонце пасажиром
коли все минає
все повертає
бадьоро вітає
місяцем витонченим

Я крик
серед вібрацій
пам'яті
душі закоханої
душі заблудлої
у сумніви
запалої

Я крик
сліду на горизонті
уїдливим арпеджіо
по всьому небу теплому ночі
з виставленим голим рогачем

Я крик
що налив зап'ястя
світла короткі
я поміняв розриви
під люстрою
потаємно

Я крик
тиші
цілковитої

ÉCLIPSE

À quoi sert poser sur une page nue
des mots crus
des mots vivants
filtrés par les jours
que nul ne comprend

À quoi servent les jours
écarquillés
sur un monde enfermé
devant une parole trop vive
trop caressée

À quoi sert écrire le monde
quand le monde oublie
qu'il est le monde
dans une parole donnée
inutilement

Enjoué
un regard
vient mourir sur les mots
par les jeux du hasard
et des foudres

ЗАТЕМНЕННЯ

Коли шкребти по голій сторінці
жорстокістю слів
слів живкістю
процідженою днями
що жоден не тримає

Коли служити дням
витрішками
по світі затхлому
повз слова над життя
над ласки

Коли шкребти письмом світу
коли світ забуває
що він світ
під словом висоти
даремно

Грайливий
погляд
іде загибеллю по слову
іграми випадку
і блискавок

MurMur

Quand les murs s'enfoncent
dans le silence
des demeures étanches

Quand les murs rejettent
par-dessus les murs
toute idée de ressemblance

Quand les murs respirent
d'obsédants murmures
devant les murs
on rejette
on respire
on soupire
on s'enfonce
on pourrit
on repousse
et puis...
on sourit
à la vie
à la mort
devant un tremblement
mur à mur

МурМур

Коли мури занурюються
в тишу
жител герметичних

Коли мури відхиляють
зверху мурів
вся ідея подібності

Коли мури зітхнули
нав'язливі ремства
мимо стін
хтось відхиливсь
хтось зітхнув
хтось мовив
хтось відійшов
хтось зітлів
хтось відпускає
й може…
хтось усміх
як життя
як смерть
мимо трепетів
між стін

CRÉPITEMENTS

Face à l'ailleurs
les heurts ne sont plus de saison
les images bondissent
sur la vague
déferlent
dans le regard
amoureux de la terre
puisent dans la mer
cette fougue du cri
devant l'absence
crépitent sur le rêve
fleuri

ПОТРІСКУВАННЯ

Обличчю іншого
поштовхи невчасні
мрії стрибають
по хвилі
розбитій
у погляді
землі закоханої
яка черпає з моря
цей пал крику
перед відсутністю
потріскувань у мрії
квітній

BLEU D’ORIGINE

En mouvement perpétuel
l’âme s’abandonne
dans le feuillage
des forêts incandescentes
à travers les ondes océanes
de la mémoire
renvoie par jets
son cri originel rouge
doux
contre le bleuté envahissant
des sensations nocturnes
plonge et replonge
au milieu d’un jardin
nourrie par le tendre du geste
effleurement de la parole
regard figé
loin des masques

СИНЬ ПОЧАТКУ

У русі вічному
душа загублена
у листі
розжареного лісу
у хвилях океану
пам’яті
повернення струмком
свого рум’яного первісного крику
ніжне
проти вражаючої сині
нічних відчуттів
пірнати й виринати
посеред саду
на жест протягнутий уповати
легкий слова
завмерлого погляду
далеких масок

REGARD PRIMITIF

Sur l'océan des murmures
des sourires verdoyants
risées en fleurs
exultent de souvenirs
dans la nuit des résurrections
respirent l'émoi de l'oeil mauve
en marche vers les rives nues
de l'image sauvage
primitive
ivre blanche
rouge errante
dans les silences arrachés
au silence

ПРИМІТИВНІСТЬ ПОГЛЯДУ

По океану шепотіння
усмішок зеленавих
шквал із квіток
тріумфу спогадів
у ночі воскресінь
схвильовано зітхає око мальви
крокуючи голими берегами
диких малюнків
примітив
напівтверезий
рум'яний бродить
серед тиші затягненої
в тишу

EXTASES

Entre les guillemets
les mots se rencontrent
explorent
émergent des âmes en rut
se murmurent se cajolent
taquinent les sens
se grisent de soleil
lune après lune
se baignent nus dans une mer étoilée
pourchassés par des rêves
aux dimensions d'extases
se retournent sur eux-mêmes
contre eux-mêmes
s'entrechoquent au détour d'une courbe
abandonnent les désirs
au désir
ces instantanés de la mémoire
retournés au souvenir d'un bayou
toujours à vif
qu'un vertige momentané
est venu distraire de sa douleur

ЕКСТАЗИ

У лапках
слова здибаються
вивчаючи
оголеність душі що вийшла
шепотіти і кричати
дражнячи чуття
п'янять сонце
місяць за місяцем
купає голяка у морі зорі
переслідує у снах
завбільшки з екстази
звернені у себе проти себе
стикаються у поворотах кривизни
бажань загублених
у бажанні миттєвість
пам'яті
ця повертає в русло спогаду
щодня живого
запаморочує миттєво
хід відходу
болить

VERS LIBRES IMAGES

Immense et vaporeux
avril danse sur l'aube dressée
devant des jeux de soleil
et de lune
répand l'amour
sur le front brûlant des avenirs
pénètre les regards apaisés
et ravis
au coeur des mots
scintille de nuit
allume nos jours
nous lit
nous délit
nous relit
au fil du temps

ЗНІМКИ ВІЛЬНИХ ВІРШІВ

Громіздкі та туманні
та квітнем у світанок вбрані
на радість сонцю
й повні
поділені любов'ю
навпроти блиску відступів
налиті спогадом спокоїв
і захоплень
у серці слів
мерехтів ночі
натхненно днями
наше ліжко
наш переступ
наш біль
у вервечці часу

Перекладено за виданням:
Vers libres images, poèmes extrait de « Entre l'ombre et la lumière »,
Éditions En Marge, Qc, Canada, 2012

ESPACE PERDU

Je flotte en moi
à l'envers
à l'endroit
je pose sur mon autel
tous mes sacrilèges de vie abandonnée
je file vers mon désert
accrochant ici
une pensée fétide
et là
une bouée pour mes futurs naufrages
Mon chemin habité d'images
sillonne une froide vallée
pays traqué et saturé de richesses interminables
qui n'en finissent plus d'appauvrir
Sur ma dune
je compte mes moments d'amour
enveloppée d'une cape tissée de rares visages
attrapés au hasard du temps

ЗАБУТИЙ ПРОСТІР

Я виринаю з себе
назовні
на місце
на свій вівтар складаю
всі мої святотатства життя полишеного
я віршів ряд пустельний
розвішених отут
думки злої
і тут
буй моїх майбутніх катастроф
Мій шлях закритий образами
борознить холодний діл
край загнаний і сповнений багатств невичерпних
які не скінчаться до бідності
Крізь мене дюн
я мої миті лічу любові
огорнена плащем з облич нечастих тканим
схопивши час навмання

PAR LA PEAU DU CRI

Du déhanchement de la mer
déferle une étreinte
sur la grève
enroulée
trempée à l'os
la chair délinquante parle de douceur
le fer
vif sur l'éclair
conserve l'objet du soir achevé
perpétuellement remuée
la voilure aux paupières s'empourpre
et le phare savoure
le velours de l'oeil chaud
son teint de sel
le jet noir
la mer s'épuise

ПО ШКІРІ КРИКУ

Вилянням стегон море
розбиває обіймання
з наголінників
нетканих
промоклим костомахам
плоть грішна каже ніжністю
залізо
оживає по спалахах
прикритих річчю вечора забутого
безперестанку рухливого
згин повік багряниться
і маяк смакує
оксамит очей гарячий
сам митий сіллю
струмінь чорний
моря вичерпного

ANATOMIE DU MOUVEMENT

À grands coups de flots
la sève des marées
embrassa le silence
de ces hommes impunis
et leurs femmes ont craché leurs visages
dans les sables que dévorent
les vaisseaux endormis

elles ouvrent au large
leurs hanches
où le coulis fécond
engrosse leurs rêves
infiniment
dans le goudron

АНАТОМІЯ РУХУ

Одним духом хвиль
сік припливу
обіймає тишу
цих чоловіків безкарних
і їх жінок подібних лицями
на пісок, який пожирає
сонні кораблі

вони працюють у відкритім морі
своїми стегнами
де накип плідний
запліднює їх сни
безкінечно
в дьогті

LES VISAGES DU TEMPS

Tellement loin
tellement proche
quand ça fourmille d'habitudes
de grimaces
entortillées autour du présent
ça remonte et ça descend
des rivières infinies
frôle les astres
dans l'immensité du coeur
ses musiques d'accords brisés
fragments d'un noir soleil
répandus sur la peau des fleurs
rosée matinale
sur le visage
toujours révélé
par le frisson des pas absents

Cette faim d'hier soulève
les heures mortes
caresse le contour des saisons
quand tout commence à frémir
dans ce gel du temps
gel de nos temps racoleurs
s'agrippe
entenaille les désirs
désirs de retrouvailles
des premiers sons de la terre
me transportent sur leurs vagues
dérivent sur une lumière
au gré des mouvements tendres
fulgurants
m'empoignent me ramènent
sur des grèves impossibles
vibrent de mots naissants
vont me perdre dans le silence
à tout jamais

ОБЛИЧЧЯ ЧАСІВ

Наскільки в даль
наскільки близько
коли кишить довкола
гримасами
огорнутими навкруги тепер
падає й підноситься
ріки безкінечні
доторкаються світил
в безмежжі серця
своєї музики акорди розбивають
шматками сонця чорноти
сиплють по шкірі квітів
ранніх руж
по лицях
відвертих завжди
тремтінням між абсенсій

Цей голод зим здіймає
смерть часів
пестячи обриси сезонів
коли все починає тремтіти
у заморозку часу
заморозку наших пір нав'язливих
захоплюється
заковуваннями бажань
бажань зустрічі після розлуки
перших звуків на землі
мене несе крізь їхнє хвилево
проходячи крізь світло
за волею моментів ніжних
блискіток
охоплена повернута
крізь всі можливі страйки
бриніння слів новонароджених
хід мій загублений у тиші
назавжди

Naître dans le giron des couleurs nues
les poings endormis
entourés d’une paix naissante
bien avant le geste amoureux
déjà tendu vers l’autre

D’où vient cette soif
que les jours n’abreuvent pas
tant est si dense le chant des sens
en ce costume que porte la vie
sur la scène de tous les drames
conjugués aux comédies
en volutes danse sur les jours
si denses
cette science du silence

À coup de griffes
la vie folle bleue
se promène dans les noirceurs
déshabille l’âme
sur un vieux lit défait
viole les heures tendres
dérive sur l’errance
déchire le ciel
ses lambeaux

Avalé par la mémoire
le corps à l’équinoxe bouscule les mots
puisés sur les lèvres de mai
jusqu’au rêve fané
de décembre

Родитися на ніг голих кольорах
сомнамбулічні кулаки
навколо краю новонародженого
раніше рух закоханий
уже напружений навколо іншого

Куди іде ця спрага
яка не споїть дні
як густо пісня відчуттів
і цей костюм, носить який життя
на сценах драматичних все
поєднаних із комедіями
і злитих у дні
нагусто
ця наука тиші

Парою кігтів
життя божевільно синє
гуляє по чорноті
роздягненої душі
крізь старого читає розпущена
віола години ніжні
віднесена у блуд
розриває небо
на шматки

Обвислі спогади
тіла рівнодення штовхають слова
черпаючи з травневих губ
у сні побляклім
грудня

SI TANT DOUX

Si les ailes te poussent
rose de nuit
la lune te semblera
ailée
la nuit te portera
vers des étoiles
à faire craquer le coeur
si tendre si doux
si tant doux
au temps doux du temps

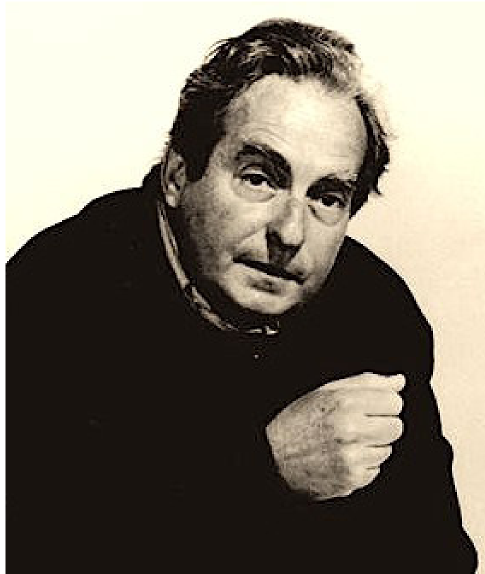
ТАК НІЖНО

Так крила тебе поштовхають
рожевим ночі
місяць тобі здається
крилатим
ніч тобе несе
до зір створених стуком серця
як тягне як ніжно
як все ніжно
в часі ніжності часів

Перекладено за виданням:
Poésie 1985-2005, poésie et illustrations, coll. Marie-Lydie Joffre,
Éditions En Marge, Qc, Canada, 2015

Ілюстрація «ENTRE L'OMBRE ET LA LUMIÈRE» (Між тінню та світлом)
MARIE-LYDIE JOFFRE Montpellier, France
Марі-Ліді Жофре (Монпальє, Франція)

André du Bouchet

Reflets dans l'étang

Poésies choisis

1949-2011

......chute de neige, vers
la fin du jour, de plus en plus épaisse, dans laquelle vient s'immobiliser un convoi sans destination je tiens le jour... La paupière du nuage porteur de la neige se levant, je me retrouve inclus dans le bleu de l'autre jour.
Son pourtour semblable aux montants mal ajustés d'un cadre métallique mobile, je l'avais cependant sans aucune application possible solidement tenu entre mes mains, déjà: chemin ferré étréci sur l'enclume de l'un des forgerons ayant donné de loin en loin, autrefois, dans la vallée, le timbre de lieux habités aujourd'hui déserts. Hier encore, nous en parlions. La brusquerie du froid qui s'était abattu, par la suite, avec l'orage, n'est plus, entre mes draps, qu'un souvenir dont je démêle mal en plein été, s'il provient d'un livre ou d'un village. Le froid soudainement avivé par la sonnerie inattendue de l'orage, et auquel, toute trace de chaleur disparue, s'ajoutait alors celui de la nuit, se déposait en neige dans ma tête, bloquant les voies...
Un livre ou un village, les lignes étrécies étant celles d'une tranche au possible jusqu'à ces lèvres...
Enclume de fraîcheur, de cela, comme je le tiens, je ne serai pas délogé.
....parole non:
cela, la parole, elle seule, le dit, scindant.
Le convoi est bloqué. Pas de destination, étant làdans la consistance de cette neige...
...après soi comme inclus dans la langue le jour.
...pas de destination : j'ai rejoint.
Mais la parole qui le rapporte, je dois encore aller jusqu'à elle: comme à pied. Une glose obscurcit ou éclaire.

Porteur d'un livre dans la montagne

……падіння снігу, під
кінець дня, все більше й більш густе, в якому йде завмирати ешелон без призначення я тримаю день… Віко хмари носій снігу встає, я віднаходжу включеним у блакить іншого дня.
Його окіл схожий на підпори зла підігнані рухомою металічною рамою, я маю бажання тим часом без жодного можливого застосування міцно тримати моїми руками, вже: кована дорога звужується на ковадлі ковалів успішно далі й далі, спершу в долині, дзвін заселеного сьогодні пустого місця. Тут ще й ми у розмові. Різкість холоду, що пригнічений, за наслідком, з грозою, не більш між моїх простирадл, що спомин яким я розплутував зло в середині буття, якщо йти книжкою або селом. Холод несподівано ожив із неочікуваного дзвону грози, і вкотре слід зниклої спеки, збільшуючи тоді її вночі, знімаючи і йдучи по моїй голові, блокуючи шляхи…
Ковадло прохолоди, оцієї, яку я ним тримаю, проїхати не зможу.
….слово не:
оце, слово, вона одна, каже його, ділить.
Конвой блокований. Без призначення, він тут у стані цього снігу…
…після себе неначе вкладений у мову день.
…без призначення: я приєднаюсь.
Але до слово, що повторюють, я мушу ще й іти: мов пішки. Тлумачення затуманює або прояснює.

Носильник книги на горі

За виданням:
André du Bouchet, Porteur d'un livre dans la montagne (Poésie/Gallimard, 1991, La chaleur vacante, page 205-207)

J'occupe seul cette demeure
blanche
où rien ne contrarie le vent
si nous sommes ce qui a crié
et le cri
qui ouvre ce ciel
de glace
ce plafond blanc
nous nous sommes aimés sous ce plafond.

Ajournement

Я один займаю цю оселю
білу
де ніколи не суперечать вітру
коли ми ті, хто кричить
і крик
який робить це небо
дзеркалом
цієї стелі білої
ми любимо під цією стелею.

Відстрочка

Ajournement Poésie/Gallimard page 169

Une lampe dans la lumière aride
Carnets 1949-1955

Rhétorique : dépouillés de la rhétorique, on ne se bat plus que les poings nus. (Ferblanterie des mythologies, armurerie comique et naturelle, etc.) On finissait par ne plus entendre que le choc des armures. Nous sommes aujourd'hui au point si intéressant, si vif, de nous reconstituer une coquille.

Dire : pourquoi est-ce que j'écris, ou veux écrire — pas exactement pour le plaisir, ou combler les trous du temps — ou précisément pour cela — l'oisiveté finit par se contre dire et donner un pouce à des forces. Si elle est appuyée par quelques inconvénients solides sur lesquels on peut compter — en dehors : travail, gymnastique, bonté, etc.

Aujourd'hui, comme chaque jour : il faut que la « poésie » devienne plus (autre chose) qu'un constat ou bien se démette. (Moralité, règle de vie, rythme impératif, non-impérieux — mais le mot est détestable.)

Rhétorique. Le « sonnet » devait être une sorte de garde-fou. Écrits par centaines. Des bonheurs relatifs — et de détail — assez pour rendre heureux dans une certaine mesure — mais dans l'ensemble, une fois bouclé le sonnet, rien de bien moderne, ni qui valait qu'on s'y attache ou s'y abîme. Il n'y avait plus qu'à recommencer. Mallarmé essaie d'en faire un absolu, un gouffre. Il s'y abîme. Tout près, justement, de forcer le langage : il n'écrit qu'une poignée de sonnets , au lieu de la multitude que le genre comporte.

De mon côté écrire des poèmes résolument enracinés dans l'effort de l'homme : il sera parfumé des idées du monde ambiant, choyé par le vent. L'eau lui lavera sa sueur. Mais d'abord lui-même —

(Reverdy. C'est ça la réalité telle que je la sens et la respire : mais il faut tout redécouvrir pour soi, comme si vous n'aviez jamais écrit, jamais rien dit. Mais cela je ne l'aurais jamais aussi bien su si je ne vous avais pas lu.)

Лямпа серед сухого світла
Записники 1949-1955

Риторично: оголювати риторичне чи більш не битись голими кулаками. (Бляшанки міфологій, зброярня комічного й природного тощо). Наприкінці щоб не чути ударів обладунків. Ми сьогодні у цікавому місці, що живе, ми відновлюємо шкаралупу.

Казати: чому я пишу чи хочу писати – напевне не для втіхи чи щоб задовольнити часів яму – чи точно дійсно – марність закінчується, коли опирається говорити і зі всієї сили дає штурханця. Коли вона прихиляється до кількох жорстких незручностей, з якими ніхто не рахується – назовні: робота, гімнастика, доброзичливість тощо.

Сьогодні, як кожного дня: помилка, що «поезія» робиться більш (іншим чимось) що констатує чи краще зміщується. (Моральність, правило життя, темп наказовий, не владне – але слово огидне.)

Риторично. «Сонет» мусить бути типу загону божевільних. Писаний сотнею. Щастя відносне – і другорядне – щоб ставати щасливими за певною шкалою – але в цілому, ще раз сплетеному сонеті, нічого надто нового, ні що б годилося до чогось прив'язатись чи через прірву стати. Не починався більше. Спробував Малярме з роботи між абсолютним і безодним. Була прірва. Все більше, справедливо, силує мову: не написати й пучки сонетів, на місті багатства жанру повного.

Щодо мене писати вірші притьмом укореняється зусиллями людини: воно складе запах ідей світобудови, лелійні вітром. Вода його піт змиє. Але передовсім його самого –

(Зазеленів. Це та така реальність, що я чую і вдихаю: але треба все перевідкривати у собі, як ви не годні ніколи написати, ніколи нічого сказати. Але і я не годен був ніколи теж відомо добре що я не мав читати вас.)

ART : perpétuel.

Il n'y aura jamais de terme à cette surprise, à cet étonnement sans précédent que nous donnent un poème, une œuvre d'art, pour aussitôt (à condition de nous avoir donné cette surprise, cet étonnement) rentrer dans tout ce qu'il y a de plus familier. L'homme familier (« miracle dont la ponctualité émousse le mystère », Baudelaire) ne cessera jamais de s'émerveiller de lui-même, de se voir reflété dans les yeux de ses semblables.

МИСТЕЦТВО: вічне.

Не може бути терміна цій несподіванці, цьому здивуванню без попереднього, що ми вкладаємо у вірш, серця мистецтва, для зараз же (стан, коли годні ми цю несподіванку давати, цей подив), повертати у все, що більш незатійливе. Людина незатійлива («диво, яке акуратно притупило таємницю», Бодлер) ніколи не перестає самим собою дивуватись, баченням відбитим в очах схожих на свої.

Перекладено за виданням:
André du Bouchet, Une lampe dans la lumière aride, Carnets 1949-1955, édition établie et préfacée par Clément Layet, éditions Le Bruit du Temps, 2011, p. 30, 31, 33, 34, 44, 58, 62

Je suis sur les traces d'un autre

[...]

où le pas est encore plus rare qu'ici, on aura ramassé dans le désert un biface déposé là, où il sera tombé, depuis quelques milliers d'années : la face tournée au dehors, polie, lustrée par le vent.   l'autre, au sol, qu'elle n'a pas quitté, mat et sans lustre.   puis, venue jusqu'à la table du paléontologue qui alors en aura parlé.

rien alors, dans ces carnets, qui n'ai été noté dehors, alors que du dehors très peu en soit rendu compte.   mais dehors, comme sortir de soi d'abord sans projet — dehors sans projet, comme retour au silence antérieur lorsque j'avance, qui sera porteur de la parole inattendue qui sera, par éclats, trouvée sans être attendue.   je porte jusqu'au dehors la pensée qui sans le dehors ne serait pas apparue — de moi comme en provenance de ce dehors — éclats de voix, éclats de vent — par instants, et avec l'instant qui ne se soutient pas je ne suis pas le seul à ne pas la soutenir, et je la retrouve, elle l'insoutenable, à travers l'épaisseur silencieuse ou bruyante de tout ce qui lui est réfractaire, et qui engourdit jusqu'à l'absence.

Я слідом іншого

[...]

де крок крім того дуже ще й розмірений, що тут, у аурі стиснутій у пустелі рубило кинуте тут, де воно впало, після кількох мільярдів літ: обличчя вивернуте назовні, шліфує, глянц наводить вітром. інший, у землі, що її не покинути, тьмяна і без блиску. потім, йде до столу палеонтологічного, що тоді з аури говорить.

нічого тоді у блокнотах, що не були списані зовні, отож, що зовні дуже мале в намаганні злічити. але зовні, як виходить із себе відразу ж без плану – зовня без плану, як повернення до тиші попередньої, коли я рухався, що був носієм слова неочікуваного, що було, без блиску, віднайдене без почекання. я мчу крізь зовню думки, що без зовні не з'являється – мене як з походження зовні – блиски голосу, блиски вітру – на мить, і з миттю, що не підтверджується, я не один і не підтверджуюсь і я тут віднаходжу, вона нестерпна, наскрізь товщу тиші чи шуму всього, чому воно непокірне і що сковує до відсутності.

Перекладено за виданням:
André du Bouchet, «Je suis sur les traces d'un autre», dans Europe, «André du Bouchet», n°986-987, juin-juillet 2011, p. 73.

Reflets dans l’étang

au détour de la

route — sorties de la route — deux traces de roue dans les terres.   en novembre deux traces vertes — plus vertes que le vert aujourd’hui de la première levée des semis d’hiver.mais

tranchant, là sur le vert léger étale, ce qui sur cette trace a pu lever l’emporte sur les traces.deux parallèles parties vers le haut se recoupent où le souvenir du tracteur dont les roues sur leur demi-tour auront, en tassant le sol, suscité le surcroît de couleur s’efface dans le versant monochrome.

là-devant, plus d’une fois l’un ou l’autre — du regard ou sur son pas — a un instant fait halte.

en surplomb le vert — plus vert, là, que le vert, se voit comme retranché du vert.

la trace, elle, en retrait. le vert, sitôt en avant

de la trace.

Відображення у струмку

на згині

шляху – виходить шляхом – два сліди коліс на землях. у листопаді два сліди зелені – зеленіші, ніж зелені перші паростки озимини сьогодні. та[1]

гострі, тут по зелені легкій незрушній, тій, що по цьому сліду могла б паростки піднести по цих слідах.дві паралельні зелені части високо знову співпадають куди спогадає тягач півоборотом своїх колес, породжений приріст кольорів ліквідується у перевалі однотоннім.

мимо-тут, більш ніж раз один чи другий – погляду або по своєму не – одна мить робить привал.

навислий зелений – зеленіший, тут, що зелене, видається скріпленим зеленим.

слід, вона, на вибування. зелений, як тільки на перед

сліду.

За виданням:
André du Bouchet, Orion / Image : Reflets dans l’étang

1 у значенні але

Je suis sur les traces d'un autre

je suis sur les traces d'un autre

là, je ne me serais pas risqué si un autre — inattendu — ne s'était pas résolu à prendre les devants.   tout cela demeuré, sinon, perdu ou fermé.

la perte même aujourd'hui de ce qui est perdu — mots à la hâte griffonnés debout illisibles, ou carnets eux-mêmes plus d'une fois perdus ou manquants — la perte même de ce qui est perdu m'apparaît aujourd'hui insignifiante.   mesure pour moi d'une distance, hauteur, ou détachement — cela revient au même, et termes synonymes — prise, qui rend, lorsque je m'en avise, les choses plus respirables.   et cette transcription lorsqu'à mon tour, et rapidement, je m'y serai résolu, apport de ce manque — manque sans regret — respirable.

perte de ce qui est perdu apparue insignifiante.

et voilà, sur ses blancs, pour autrui — et l'œil d'un autre que moi-même je puis être — le temps sur ses fractures à nouveau homogène, comme aisé.

[...]

Я по слідах іншого

я слідом іншого

тут, мені не існує ризику як іншому – несподівано – не маю рішучості випереджати.   все це нісенітне, інакше, забуте чи замкнуте.

втрата одного й того ж, що сьогодні втрачене – слова нашвидкоруч писати нерозбірливо стоячи нудні, або записники самі собою більше одного разу забуваються або випускаються – втрачене собою, що забуло мені з'явитися сьогодні незначне. міра відстані для мене – ріст або відрив – це одне й те ж, і визначення синонімічні – ціна, що платиться, коли я в це вдивляюсь, речі придатні для дихання. і ця переписка, коли мій оборот, і прискорення, я собі вирішую, внесок, якого не вистачає – пропустити без жалю – придатний для дихання.

втрата того, що втратило незначну з'яву.

і ось, через свої білі, для іншого – і очі іншого, що мені самому я можу бути – час зі своєю ламкістю нового гомогена, як *забезпечений*.

[...]

За виданням:
André du Bouchet, Je suis sur les traces d'un autre, dans Europe, «André du Bouchet», juin-juillet 2011, p. 61

L'emportement du muet

On ne peut pas quitter la réalité d'un pas — décoller —

*

Poésie réparatrice

elle dit souvent ce qui manque. C'est à ce prix qu'elle cesse d'être complaisance et parure — qu'elle constitue un appel ardent à tout ce que l'on croit.

*

axiome de la poésie : que cela soit indémontrable et jamais gratuit.

*

La poésie rétablit inlassablement au présent le verbe qui est au passé.

*

un poème — qu'est-ce — rien

et pourtant le monde était là

comme le vent dans les tiges

le monde est là — comme le

vent dans les tiges

et aux confins bleus du monde

Порив безслів'я

Хто не може вийти реально за крок – злітати

*

Поезія відлагоджуюча

вона часто каже, що цього недостатньо. Це та ціна, за яку вона перестає бути люб'язністю і прикрасою – що вона подає гарячий поклик всьому, у що вірить.

*

аксіома поезії: що це недовідно і коли-небудь безпідставно.

*

Поезія невтомно ставить у теперішньому дієслово, що стоїть у минулому.

*

вірш – що це є – ніщо

і все ж світ чудовий

як вітер між стовбурів

світ чудовий – як

вітер між стовбурів

і в синіх межах світу

Перекладено за виданням:
André du Bouchet, Carnets 1952-1956,, Plon, 1990, p. 5, 6, 19, 36 et 75.

Une lampe dans la lumière aride

La poésie

c'est refuser la vie — partie par partie —

pour l'accepter tout entière —

que l'image se pulvérise et devienne dérisoire.

La banalité poétique se résorbe aussi bien que l'autre, seulement il faut l'avoir éprouvée, jusque dans la trame — ce qui n'est pas facile

*

Le poète est celui qui, dormant et sachant qu'il dort,
ne se réveille pas —

*

le poème sort avec sa lie
hors de sa gangue d'angoisse
et de toute la boue qui le charrie

Лямпа серед сухого світла

Поезія

це відмовлятися від життя – частина по частині –

щоб прийняти все цілим –

що образом розпилюється і робиться смішним.

Банальність поетична також добре вбирається як інше, треба тільки мати бажання пробувати, допоки на нитці – це, що не легко

*

Поет – це той, хто спить і знає, що йому сниться,
не прокидаючись –

*

вірш виходить зі свого наброду
поза своєю оболонкою страху
і всієї твані, що везеш

*

la poésie, c’est cette exaspération des facultés critiques,
de cette faculté critique qui ne mord pas sur la matière
il y a cette révélation de l’insipide
— de cette clarté
qui court en avant d’elle-même
ce qu’il y a de plus éclatant, de plus exotique, est comme la préfiguration de sa banalité

qui n’est suscité que pour être incinéré

l’image n’est que l’indication de sa course, de sa rapidité.

Nous sommes — heureusement — en retard sur cette banalité.

Notre vie, notre poids, notre étonnement, notre lenteur — notre admiration.

on a touché l’essence de la poésie, quand on sent passer ce souffle incolore, ce souffle

le vent dont nous sommes affublés
le feu, c’est cet immense retard sur la banalité —
l’image n’est suscitée que pour être incinérée.

*

поезія, це те загострення критичних схильностей,
тієї здатності критичної, що не вгризається в матерію
це таке одкровення без смаку
- тієї ясності
що біжить від раніше неї самої
те, що більш блискуче, більш екзотичніше, як прообраз її банальності

що не створене бути спаленим

образом що не показує її напрям, її швидкість

Ми – щасливі – запізнілі по цій банальності.

Наше життя, наші тягарі, наше подивування, наша кваплевість – наше замилування.

хтось зачіпає сутність поезії, коли хтось чує лет цього безколірного дихання, цього дихання

вітер, у який були ми вирядили
вогонь, це та величезна затримка через банальність –
образ не створений бути спаленим.

Перекладено за виданням:
André du Bouchet, Une lampe dans la lumière aride, Le Bruit du temps, 2011, p. 249, 252, 253, 254-55.

*

ce qui me sépare des choses n'est pas plus épais
que l'haleine ou le feuillet
de l'autre feuillet

sur le point d'être nommé, ce

qu'on voit ayant pris de court, l'omission du nom — fraîcheur reconduite — peut, sans faire défaut, de nouveau s'inscrire dans le temps de la nomination. Cela
fera comme tache ou
jour.

*

Trouver distance sur la page, c'est recevoir ce qu'elle a donné.

*

… hauteur

atteinte dans la langue, mais du coup, et sans le vouloir, nous nous découvrons soudain portés à la hauteur où chacun tout à tour est atteint.

*

те, що мене відділяє від чогось іншого не густіше,
ніж дихання чи листок
іншого листка

Видання:
André du Bouchet, Carnet 2, Fata Morgana, 1998, p. 11.

ось-ось наречене, те

що бачать поспіхом, пропуск імені – повернена прохолода – може, без недостачі, новим записатися в час призначання. Це
ставить як пляма або
день.

*

Шукати відстань по сторінці – приймати те, що вона дає.

*

…вище

ціляння в мову, але удар відразу ж і без наміру, ми викриваємо нанесений раптово, що кожне все вище з колом уражене.

За виданням:
André du Bouchet, L'emportement du muet, Mercure de France, 2000, p. 71, 85, et 119.

L'emportement du muet

(ext. 1)

la parole hésite sur une fraîcheur qu'elle ne marque pas, ou cessera tôt ou tard de marquer, pareille à celle, inattendue, de l'eau.

une appellation de rencontre, en se clarifiant, ça et là, jusqu'à l'effacement, renvoie à de l'innommé.

(ext. 2)

à chacune de ses reprises, le jour amorcé par un surcroît passager de l'épaisseur, encore faut-il, si on peut le soutenir, s'être à cela heurté - à ce redoublement ponctuel de l'opaque. la transparence suivra.

(ext. 3)

à l'occasion - sur le trajet du soleil - les ici sont des maintenant.

Dans la chaleur vacante

L'absence qui me tient lieu de souffle recommence à tomber sur les papiers comme de la neige. La nuit apparaît. J'écris aussi loin que possible de moi.

Запал безсловесності

фрагм. 1

слово вагається на холоді, який не відзначає, або спиняє рано чи пізно тавра, на яке подібне. непередбачуваність, води.

найменя зустрічі, і освітлення, там і сям, до викреслення, повернення неназваного.

фрагм. 2

з кожним своїм повторенням, день наживляє приростом перебіжним густини, крім того треба йому ще, як тільки це можливо витримувати, так на таке різке у тім подвоєнні точнім непрозорості. просвіт слідом.

фрагм. 3

при нагоді – по траєкторії сонця – тут (множ.) є тепер (множ.)

За виданням:
La main pleine de vérité in L'emportement du muet, André du Bouchet, Mercure de France

На спеці вакантній (Метеор)

Відсутність, що мене утримує на місці дихання переходячи з могили на папір як сніг. Ніч з'являється. Я пишу настільки далеко, як можу.

За виданням:
Météore in Dans la chaleur vacante, André du Bouchet , Poésie /Gallimard

Рене Шар

Я живу в болю

J'habite une douleur

Ne laisse pas le soin de gouverner ton cœur à ces tendresses parentes de l'automne auquel elles empruntent sa placide allure et son affable agonie.
L'œil est précoce à se plisser.
La souffrance connaît peu de mots.
Préfère te coucher sans fardeau ; tu rêveras du lendemain et ton lit te sera léger.
Tu rêveras que ta maison n'a plus de vitres.
Tu es impatient de t'unir au vent, au vent qui parcourt une année en une nuit.
D'autres chanteront l'incorporation mélodieuse, les chairs qui ne personnifient plus que la sorcellerie du sablier.
Tu condamneras la gratitude qui se répète. Plus tard, on t'identifiera à quelque géant désagrégé, seigneur de l'impossible.
Pourtant.
Tu n'as fait qu'augmenter le poids de ta nuit.
Tu es retourné à la pêche aux murailles, à la canicule sans été.
Tu es furieux contre ton amour au centre d'une entente qui s'affole.
Songe à la maison parfaite que tu ne verras jamais monter.
À quand la récolte de l'abîme ?
Mais tu as crevé les yeux du lion.
Tu crois voir passer la beauté au-dessus des lavandes noires…
Qu'est-ce qui t'a hissé une fois encore, un peu plus haut, sans te convaincre ?
Il n'y a pas de siège pur.

Я живу в болю

Не залишати керма твому серцю в цих ніжностях родинних осені, якої вона так люб'язно боргувала непорушним алюром і своєю привітною агонією.
Око передчасно закривається.
Страждання може знати слова.
Любиш лягати без важкості; ти снитимеш завтрашнім і твоє ліжко тобі стане легким. Ти снитимеш, що твій дім більше не матиме вікон.
Тобі не терпиться з'єднатись із вітром, із вітром, що спливає рік і одну ніч.
Інші наспівують мелодій в'язку, тіл що не втіляться в більш ніж чарівництво пісочного годинника.
Ти засуджуєш вдячність, що повторюється. Трішки пізніше це упізнається як дещо гігантськи розщеплене, господь(пан) неможливого.
Однак.
Ти не збільшиш вагу твеєї ночі.
Ти повернешся навмання до мурів, у спеку без літа.
Ти лютуєш на свою любов до центру згоди, яка з'їхала з глузду.
Сон вдома закінчується тим, що ти ніколи не бачиш росту.
Скільки воно збиратиме тьму?
Але ти виколов лев'ячі (левові) очі.
Ти думаєш побачити здалеку красу верхів'я чорних лаванд…
Де те, що ти до того ж іще раз підняв, трохи вище, без твого переконання?
Ні облоги чистої.

Перекладено за виданням:
René Char, Le poème pulvérisé, (1945-1947)
Fureur et mystère, Suzerain, p.192-193,
Edition Poésie/Gallimard.

Robert Desnos

1926-1944

© Robert Desnos (Choisi)
Traduit par V. Mykhaltchuk

À LA MYSTÉRIEUSE (1926)
Ô DOULEURS DE L'AMOUR !

Ô douleurs de l'amour !
Comme vous m'êtes nécessaires et comme vous m'êtes chères.
Mes yeux qui se ferment sur des larmes imaginaires, mes mains qui se tendent sans cesse vers le vide.
J'ai rêvé cette nuit de paysages insensés et d'aventures dangereuses aussi bien du point de vue de la mort que du point de vue de la vie qui sont aussi le point de vue de l'amour.
Au réveil vous étiez présentes, ô douleurs de l'amour, ô muses du désert, ô muses exigeantes.
Mon rire et ma joie se cristallisent autour de vous.
C'est votre fard, c'est votre poudre, c'est votre rouge, c'est votre sac de peau de serpent, c'est vos bas de soie… et c'est aussi ce petit pli entre l'oreille et la nuque, à la naissance du cou, c'est votre pantalon de soie et votre fine chemise et votre manteau de fourrure, votre ventre rond c'est mon rire et mes joie vos pieds et tous vos bijoux.
En vérité, comme vous êtes bien vêtue et bien parée.
Ô douleurs de l'amour, anges exigeants, voilà que je vous imagine à l'image même de mon amour que je confonds avec lui…
Ô douleurs de l'amour, vous que je créé et habille, vous vous confondez avec mon amour dont je ne connais que les vêtements et aussi les yeux, la voix, le visage, les mains, les cheveux, les dents, les yeux…

Робер Деснос (Вибране)
© Переклад В.Михальчука

ТАЄМНИЧЕ
О МУКИ КОХАННЯ!

О муки кохання!
Як ви мені необхідні і як ви мені дорогі.
Очі мої тонуть під уявними слізьми, руки мої обіймають без упину лиш порожнечу.
Цієї ночі уві сні я бачив божевільні пейзажі та пригодничі небезпеки, такі хороші з погляду смерті, що точка зору життя, є й кращою, як і любові погляд.
З пробудженням ви втілюєтеся, о, муки кохання, о, музи пустельні, музи безжальні.
Мій сміх та радість моя закристалилися довкола вас.
Це помада ваша, це ваша пудра, це ваша рум'яна, це сумочка ваша зі зміїної шкіри, ваші шовкові панчішки це… і також це прекрасні ваші складочки побіля вух і потилиці, на початку шиї, це ваші шовкові ногавиці й ваша блюзка, і хутряне манто, ваш живіт круглявий - це мій сміх і моє щастя ваші ніжки, і всі принади ваші.
По правді скажу, як же гарно ви одягнені й закосичені.
О, муки кохання, ангели суворі, ті, що я вигадав як яву кохання мого сплутав із ним самим…
О, муки кохання, що вас я створив і окутав, ви сплутайтеся із коханням моїм, що я його не знаю ні одеж, ані також очей, голосу, обличчя, рук, волосся, зубів, очей…

За виданням:
Desnos Robert. - À LA MYSTÉRIEUSE (1926), Ô DOULEURS DE L'AMOUR!
Corps et Biens - Bibliothèque numérique romande, 2017 - https://ebooks-bnr.com/-P.83

PORTE DU SECOND INFINI

À Antonin Artaud

L’encrier périscope me guette au tournant
mon porte-plume rentre dans sa coquille
La feuille de papier déploie ses grandes ailes
blanches
Avant peu ses deux serres
m’arracheront les yeux
Je n’y verrai que du feu mon corps
feu mon corps !
Vous eûtes l’occasion de le voir en grand appareil
le jour de tous les ridicules
Les femmes mirent leurs bijoux dans leur bouche
comme Démosthène
Mais je suis inventeur d’un téléphone de
verre de Bohême et de
tabac anglais
en relation directe
avec la peur !

Двері другої нескінченності

Антоніну Артро

Перископічний каламар підстеріг мене на повороті
мого пера повернення у свою кукіль
Аркуш паперу розгорнув свої великі крила
білі
Невдовзі вони обоє будуть
виривати мені очі
Не бачити б мені як вогонь мого тіла
спопелить моє тіло!
Ви при нагоді широким кругозором об’єктиву охопіть
той день все сповнений безглуздя
Жінки заміряться принадами своїми на їхні губи
як Демосфен
Але я винахідник телефону
богемського скла і
англійського тютюну
із прямим зв’язком
зі страхом!

За виданням:
Desnos Robert, PORTE DU SECOND INFINI – État de veille. -
C’est les bottes de 7 lieues cette phrase «Je me vois» (1926) - Bibliothèque numérique
romande, 2017 - https://ebooks-bnr.com/ P.32

FEU

Et des bords de l'océan à ceux de la Méditerranée déferla
une marée d'incendies, de fumées et de sang
Feu et sang
Ils se levèrent tous dans les villes et dans les hameaux au
flanc rocailleux des montagnes décharnées tels des
morts
Feu et sang et mort
Ils se battirent et ce nom seul Liberté
Surnageait dans le bruit des batailles poussé par l'élite et la
fleur de la jeunesse du monde, de la libre jeunesse du
monde
ami du Mexique, Tata Nacho n'est-ce pas que nous sommes
coude à coude avec l'Espagne
ami de Russie, Eisenstein
Tous coeur à coeur avec l'Espagne
amis des États-Unis Hemingway, Dos Passos
et toi Shipman plus ardent que nul autre
ami du Chili Cotapos toi le plus joyeux de tous
ami du Guatemala, Asturias tout ironie et sentiment
ami de Cuba Félix de Castro la flamme et sa chaleur
amis, amis de tous pays
Tous coeur à coeur avec l'Espagne
ami de Norvège, Per Krohg la loyauté, la droiture et le
courage
oeil à oeil, coeur à coeur avec l'Espagne
qui triomphe à l'heure où j'écris ces lignes
ami des Indes, Charles Baron, trop tendre trop amical ami
par le foie rougi d'alcool et la foi rougie de doute, mais
dans la main de nos frères espagnols
ami du Japon, le seul peut-être Takasaki, grands yeux
ouverts, bouche maladroite yeux désormais fermés,
bouche close, Takasaki, mort depuis des années tu
serais avec nous pour l'Espagne Pour l'Espagne
Républicaine.

Вогонь

І береги океану оцього Середземномор'я розбивають
одним припливом пожежі, вогні й пісок
Вогонь і пісок
Вони все підіймаються на міста і села у
флангах кам'яних гір таких сухих як
смерть
Вогонь, піски і смерть
Вони б'ються і це ім'я одне Свободи
Спливає звуком боївок вивершених елітою і
квітом юні світу, свобода юні
світу
друг із Мексики, Тата Нахо не те, що ми
пліч-о-пліч з Іспанією
друг із Росії, Ейнштейн
Всі серце до серця з Іспанією
друзі зі Штатів Хемінґвей, Дос Пассос
і ти, Шіпмане, запальніші всі за іншого
друга з Чілі, тебе, Котапосе, веселішого за всіх,
друга із Ґватемали, Астурія, за всіх іронічнішого і сентиментальнішого
друга з Куби Фіделя Кастро жінка і її дружній запал, друзі зі всього світу
Всі серце до серця з Іспанією
друг із Норвегії, Пер Кроґ вірність, прямота і
відважність
око за око, серце до серця з Іспанією,
що тріумфує у хвилину, що я пишу ці рядки другу з Індії, Шарлю Барону, за-
надто ніжному занадто дружньому
другові з печінкою почервонілою від алкоголю та вірою почервонілою від
сумніву, але
в руках наших братів іспанців
друг з Японії, може сам бути Такасакі, великі очі відкриті, повіки незграбних
очей від сьогодні закриті,
губи закриті, Такасакі, мертвий близько року, ти
був з нами за Іспанію За Іспанію
Республіканську.

За виданням:
Desnos Robert, Feu – État de veille. - Mines de rien (1957)
- Bibliothèque numérique romande, 2017
- https://ebooks-bnr.com/ P.51

LES GRANDS JOURS DE POÈTE

Les disciples de la lumière n'ont jamais inventé que des
ténèbres peu opaques.
La rivière roule un petit corps de femme et cela signifie
que la fin est proche
La veuve en habits de noces se trompe de convoi.
Nous arriverons tous en retard à notre tombeau.
Un navire de chair s'enlise sur une petite plage.
Le timonier invite les passagers à se taire.
Les flots attendent impatiemment Plus Près de Toi ô mon Dieu!
Le timonier invite les flots à parler. Ils parlent.
La nuit cachette ses bouteilles avec des étoiles et fait fortune dans l'exportation.
De grands comptoirs se construisent pour vendre des rossignols. Mais ils ne peuvent
satisfaire les désirs de la Reine de Sibérie qui veut un rossignol blanc.
Un commodore anglais jure qu'on ne le prendra plus à cueillir la sauge la nuit entre
les pieds des statues de sel.
À ce propos une petite salière Cérébos se dresse avec difficulté sur ses jambes fines.
Elle verse dans mon assiette ce qu'il me reste à vivre.
De quoi saler l'Océan Pacifique.
Vous mettrez sur ma tombe une bouée de sauvetage.
Parce qu'on ne sait jamais.

Великі дні поета

Учні світла ніколи не відкриють непроникної пітьми.
Ріки вимивають маленькі жіночі тіла і це значить,
що кінець близький
Вдова у весільній сукні обманює обоз.
Ми повертаємось прострочені до наших могил.
Корабель плоті занесло піском на одному маленькому пляжі. Голобельник
попросив замовкнути пасажирів.
Потоки з нетерпінням ждуть Ближче, Господи, до Тебе![1]
Голобельник сказав хвилям заговорити. Вони заговорили.
Ніч закупорила свої пляшки з зірками і поставила долю на експорт.
Великі прилавки зробились, щоб продавати солов'їв. Але вони не можуть
задовольнити Королеви Сибіру, що хоче білого солов'я.
Командор англійський лається, що його більше не беруть збирати квіти між
ніг соляних статуй.
На таку мову маленька сільничка церебозька з потугою звелася на свої тоненькі ніжки. Вона висипалася в мою тарілку, рештою мого життя.
Тією, що солив Тихий океан.
Ви покладете на мою могилу якір спасіння.
Тому, що цього ніхто не знає.

За виданням:
Desnos Robert, LES GRANDS JOURS DE POÈTE – État de veille.
- C'est les bottes de 7 lieues cette phrase «Je me vois» (1926).
- Bibliothèque numérique romande, 2017 - https://ebooks-bnr.com/ P.44

1 «Ближче, Господи, до Тебе» — християнський хорал, заснований на вірші Nearer, My God, to Thee, написаному в 1841 році англійською поетесою Сарою Флавер Адамс. Вірш має багато музичних версій, найвідомішою з яких є Bethany композитора Ловела Мейсона. Співом хору хорал супроводжується переважно в англомовних країнах, де його часто грають на похоронах або траурних церемоніях. «Ближче, Господи, до Тебе» став широко відомим завдяки легенді, за якою цей хорал грав оркестр «Титаніка», коли він тонув.

CE COEUR QUI HAÏSSAIT LA GUERRE…

Ce coeur qui haïssait la guerre voilà qu'il bat pour le combat et la bataille !
Ce coeur qui ne battait qu'au rythme des marées, à celui des saisons, à celui des heures du jour et de la nuit,
Voilà qu'il se gonfle et qu'il envoie dans les veines un sang brûlant de salpêtre et de haine
Et qu'il mène un tel bruit dans la cervelle que les oreilles en sifflent
Et qu'il n'est pas possible que ce bruit ne se répande pas dans la ville et la campagne
Comme le son d'une cloche appelant à l'émeute et au combat.
Écoutez, je l'entends qui me revient renvoyé par les échos.
Mais non, c'est le bruit d'autres coeurs, de millions d'autres coeurs battant comme le mien à travers la France.
Ils battent au même rythme pour la même besogne tous ces coeurs,
Leur bruit est celui de la mer à l'assaut des falaises
Et tout ce sang porte dans des millions de cervelles un même mot d'ordre :
Révolte contre Hitler et mort à ses partisans !
Pourtant ce coeur haïssait la guerre et battait au rythme des saisons,
Mais un seul mot : Liberté a suffi à réveiller les vieilles colères
Et des millions de Français se préparent dans l'ombre à la besogne que l'aube proche leur imposera.
Car ces coeurs qui haïssaient la guerre battaient pour la liberté au rythme même des saisons et des marées, du jour et de la nuit.

Це серце того, хто ненавидить війну…

Це серце того, хто ненавидить війну оту, що підбиває до бою і битви!
Це серце, того, хто не б'є римами припливів, йому допіру, йому годину дня і ночі,
Ту, що надувається і що наповнює судини кров'ю палаючої селітри і ненависті
І що чинить такий шум у мізках, що аж свистить у вухах
І що неможливо цей шум не розпустити по селах і кампанії
Як свій один жалібницький дзвін на бешкет і бій.
Послухай, я чую як знов до мене повертаються відляски відлунь.
Але ні, це гул інших сердець, мільйонів інших сердець б'ють як моє на шляху до Франції.
Вони б'ють тим самим ритмом за важкою працею всіх сердець,
Їх гул той моря на штурмі круч
І все свою кров несе через мільйони мізків за одним і тим самим словом наказу:
Повстання проти Гітлера і смерть його прибічникам!
Однак це серце ненавидить війну і битву в ритм пір року,
Але одне слово: Свобода заходилася будити древній гнів
І мільйони французів готуються у тіні праці, що світанок близький надихає.
Тому свої серця, що ненавидять війну борються за волю в ритм самим порам року і морів, вдень і вночі.

За виданням:
Desnos Robert, CE COEUR QUI HAÏSSAIT LA GUERRE… – État de veille.
- Poèmes sur la Guerre (1943-1944).
- Bibliothèque numérique romande, 2017 - https://ebooks-bnr.com/ P.82

NON L’AMOUR N’EST PAS MORT

Non, l’amour n’est pas mort en ce cœur et ces yeux et cette bouche qui proclamait ses funérailles commencées.
Écoutez, j’en ai assez du pittoresque et des couleurs et du charme.
J’aime l’amour, sa tendresse et sa cruauté.
Mon amour n’a qu’un seul nom, qu’une seule forme.
Tout passe.
Des bouches se collent à cette bouche.
Mon amour n’a qu’un nom, qu’une seule forme.
Et si quelque jour tu t’en souviens
Ô toi, forme et nom de mon amour,
Un jour sur la mer entre l’Amérique et l’Europe,
À l’heure où le rayon final du soleil se réverbère sur la surface ondulée des vagues, ou bien une nuit d’orage sous un arbre dans la campagne, ou dans une rapide automobile,
Un matin de printemps boulevard Malesherbes,
Un jour de pluie,
À l’aube avant de te coucher,
Dis-toi, je l’ordonne à ton fantôme familier, que je fus seul à t’aimer davantage et qu’il est dommage que tu ne l’aies pas connu.
Dis-toi qu’il ne faut pas regretter les choses :
Ronsard avant moi et Baudelaire ont chanté le regret des vieilles et des mortes qui méprisèrent le plus pur amour.
Toi quand tu seras morte
Tu seras belle et toujours désirable.
Je serai mort déjà, enclos tout entier en ton corps immortel, en ton image étonnante présente à jamais parmi les merveilles perpétuelles de la vie et de l’éternité, mais si je vis
Ta voix et son accent, ton regard et ses rayons,
L’odeur de toi et celle de tes cheveux et beaucoup d’autres choses encore vivront en moi,
Et moi qui ne suis ni Ronsard ni Baudelaire,
Moi qui suis Robert Desnos et qui pour t’avoir connue et aimée,
Les vaux bien ;
Moi qui suis Robert Desnos, pour t’aimer
Et qui ne veux pas attacher d’autre réputation à ma mémoire sur la terre méprisable.

НІ, КОХАННЯ – ЦЕ НЕ СМЕРТЬ

Ні, кохання – це не смерть для цього серця і цих очей, і оцих губ, що проголошують початок свого похорону.
Послухайте, годі з мене барвистості й кольорів чар.
Я кохаю любов, її ніжність та її жорстокість.
Моє кохання було не просто словом, не виглядом.
Все мина.
Уста складаються в ці губи.
Моє кохання не було тільки словом, одного вигляду лише.
І тому ти поринаєш спогадами в ті кілька днів.
О, ти, лице та йменння мого кохання,
Один день біля моря посеред Америки і Європи,
У хвилині або промені останнім сонця відбитися б від брижуватої поверхні хвиль, або хорошої одної ночі грозової під деревом у провінції чи на швидкій машині,
Весняний ранок на бульварі Малерб,
День дощовий,
На світанку раніш за тебе заснути,
Скажи собі, я приборкувач примари твоєї звичної, що тебе сам любитиму довше і що вона пошкоджена, про що ти не можеш знати.
Скажи собі, що не треба жаліти про ці речі:
Ронсар до мене і Бодлер оспівали жалі старечі і смертельні, що більш за все ненавидять любов.
Ти, коли вмреш,
Ти будеш гарною й завжди бажаною.
Я буду мертвий вже, похований всередині твого безсмертного тіла, у твоєму образі дивному що не сходив ще ніколи серед невпинних чудес життя і вічності, але що я бачитиму
Твій голос і його акцент, твій погляд і його проміння,
Твої пахощі й оце твоє волосся і безлічі речей ще й інших, які в мені живуть,
І я, що ні Ронсар, ані Бодлер,
Я, Робер Деснос, і той, кого ти знала і кохала,
Чого вже варт;
Я, Робер Деснос, кого кохала ти
І хто не хотів іншої слави пам’яті моєї на осоружній цій землі.

За виданням:
Desnos Robert, NON L’AMOUR N’EST PAS MORT (1926) – Corps et Biens - Bibliothèque numérique romande, 2017 - https://ebooks-bnr.com/-P.92

Marcel Proust

LES PLAISIRS ET LES JOURS

1896

© Marcel Proust LES PLAISIRS ET LES JOURS
poésie en prose

Traduit par V. Mykhaltchuk

LES REGRETS RÊVERIES COULEUR DU TEMPS

XXIII

COUCHER DE SOLEIL INTÉRIEUR

Comme la nature, l'intelligence a ses spectacles. Jamais les levers de soleil, jamais les clairs de lune qui si souvent m'ont fait délirer jusqu'aux larmes, n'ont surpassé pour moi en attendrissement passionné ce vaste embrasement mélancolique qui, durant les promenades à la fin du jour, nuance alors autant de flots dans notre âme que le soleil quand il se couche en fait briller sur la mer. Alors nous précipitons nos pas dans la nuit. Plus qu'un cavalier que la vitesse croissante d'une bête adorée étourdit et enivre, nous nous livrons en tremblant de confiance et de joie aux pensées tumultueuses auxquelles, mieux nous les possédons et les dirigeons, nous nous sentons appartenir de plus en plus irrésistiblement. C'est avec une émotion affectueuse que nous parcourons la campagne obscure et saluons les chênes pleins de nuit, comme le champ solennel, comme les témoins épiques de l'élan qui nous entraîne et qui nous grise. En levant les yeux au ciel, nous ne pouvons reconnaître sans exaltation, dans l'intervalle des nuages encore émus de l'adieu du soleil, le reflet mystérieux de nos pensées : nous nous enfonçons de plus en plus vite dans la campagne, et le chien qui nous suit, le cheval qui nous porte ou l'ami qui s'est tu, moins encore parfois quand nul être vivant n'est auprès de nous, la fleur à notre boutonnière ou la canne qui tourne joyeusement dans nos mains fébriles, reçoit en regards et en larmes le tribut mélancolique de notre délire.

Марсель Пруст зі збірки «Утіхи й дні»
поезія в прозі
© Переклад В.Михальчука

ПОЖОВКЛІ ВІД ЧАСУ МРІЙЛИВІ ЖАЛІ
(із циклу)

XXIII

Захід сонця внутрішнього

Розум буває в своїх грищах, як природа. Часом світанки, а часом світло місяця змушують мене марити до сліз, не владні наді мною у пристраснім замилуванні тим широченним меланхолійним пожарищем, яке запалює впродовж прогулянки наприкінці дня на нашій душі такий відтінок хвиль, що сонце, якби воно сіло, стало б блискіткою в морі. Тоді ми переносимо самосприйняття у ніч. Сильніше, ніж вершник, що швидко наближається, як звір, що обожнює приголомшувати і п'янити, нас відносить у тремтінні віри і радісності дум якихось шумовинних, краще ми їх зауважимо і будемо ними керувати, ми відчуваємо, що належимо невизначеності все більше й більше. Це з хвилюванням сердечним, що пробігає наше село темне і вітає кремезні дуби ночі, як врочисте поле, як епічні свідки пориву, що тягне нас і п'янить. На світанку ми не можемо без збудження розгледіти сонця між хмар ще й розхвильованих прощанням, дивні відблиски наших дум: ми просуваємося селом швидше й швидше, собаки, що стежать за нами, кінь, на якому ми верхуємо, або друг, який буде з тобою, що як на те менше, коли ніц нема, живе не близько, квітка у нашій бутоньєрці чи ліска[1], що крутиться грайливо у наших гарячковитих руках, прийнявши сльози на очах як данину меланхолійну нашої маячні.

1 ліска - вол. тростина, палиця

XXIV

COMME À LA LUMIÈRE DE LA LUNE

La nuit était venue, je suis allé à ma chambre, anxieux de rester maintenant dans l'obscurité sans plus voir le ciel, les champs et la mer rayonner sous le soleil. Mais quand j'ai ouvert la porte, j'ai trouvé la chambre illuminée comme au soleil couchant. Par la fenêtre je voyais la maison, les champs, le ciel et la mer, ou plutôt il me semblait les « revoir » en rêve ; la douce lune me les rappelait plutôt qu'elle ne me les montrait, répandant sur leur silhouette une splendeur pâle qui ne dissipait pas l'obscurité, épaissie comme un oubli sur leur forme. Et j'ai passé des heures à regarder dans la cour le souvenir muet, vague, enchanté et pâli des choses qui, pendant le jour, m'avaient fait plaisir ou m'avaient fait mal, avec leurs cris, leurs voix ou leur bourdonnement.

L'amour s'est éteint, j'ai peur au seuil de l'oubli ; mais apaisés, un peu pâles, tout près de moi et pourtant lointains et déjà vagues, voici, comme à la lumière de la lune, tous mes bonheurs passés et tous mes chagrins guéris qui me regardent et qui se taisent. Leur silence m'attendrit cependant que leur éloignement et leur pâleur indécise m'enivrent de tristesse et de poésie. Et je ne puis cesser de regarder ce clair de lune intérieur.

XXIV

Як світло місяця

Ніч надійшла, я пішов до своєї кімнати, тривожний полишенням зараз у темряві більше без бачення неба, полів та моря, осяяного сонцем. Але коли я відкрив двері, то побачив, що кімната освітлена так наче б сонцем, що заходить. За вікном я побачив будинок, поля, небо і море, чи радше це мені здалося «переглядом» сну; ніжний місяць швидше нагадав би мені, що він мене не викаже, виточуючи крізь їхні постаті прекрасну блідість, що не пропускала пітьми, загуслої, як забуття їх форм. Години йшли, а я дививсь на колір спогаду німого, марив, зачарований і зблідлий, тими речами, якими протягом дня був я втішений чи засмучений, з їхнім криком, їхніми голосами чи їхнім гудінням.

Любов згасла, я злякався порогу забуття; але заспокоївся, зблід трішки, все переді мною, і тим не менш все далеке і вже непевне, тут, як на світлі місячнім, все моє щастя проминає і все моє горе, що я спостерігаю і що переховується, згоює. Їхнє мовчання мене розчулить сумовитістю та поезією. І я не можу перестати дивитися на цей внутрішній сентименталізм.

XXV

CRITIQUE DE L'ESPÉRANCE À LA LUMIÈRE DE L'AMOUR

À peine une heure à venir nous devient-elle le présent qu'elle se dépouille de ses charmes, pour les retrouver, il est vrai, si notre âme est un peu vaste et en perspectives bien ménagées, quand nous l'aurons laissée loin derrière nous, sur les routes de la mémoire. Ainsi le village poétique vers lequel nous hâtions le trot de nos espoirs impatients et de nos juments fatiguées exhale de nouveau, quand on a dépassé la colline, ces harmonies voilées, dont la vulgarité de ses rues, le disparate de ses maisons, si rapprochées et fondues à l'horizon, l'évanouissement du brouillard bleu qui semblait le pénétrer, ont si mal tenu les vagues promesses. Mais comme l'alchimiste, qui attribue chacun de ses insuccès à une cause accidentelle et chaque fois différente, loin de soupçonner dans l'essence même du présent une imperfection incurable, nous accusons la malignité des circonstances particulières, les charges de telle situation enviée, le mauvais caractère de telle maîtresse désirée, les mauvaises dispositions de notre santé un jour qui aurait dû être un jour de plaisir, le mauvais temps ou les mauvaises hôtelleries pendant un voyage, d'avoir empoisonné notre bonheur. Aussi certains d'arriver à éliminer ces causes destructives de toute jouissance, nous en appelons sans cesse avec une confiance parfois boudeuse mais jamais désillusionnée d'un rêve réalisé, c'est-à-dire déçu, à un avenir rêvé.

Mais certains hommes réfléchis et chagrins qui rayonnent plus ardemment encore que les autres à la lumière de l'espérance découvrent assez vite qu'hélas ! elle n'émane pas des heures attendues, mais de nos coeurs débordants de rayons que la nature ne connaît pas et qui les versent à torrents sur elle sans y allumer un foyer. Ils ne se sentent plus la force de désirer ce qu'ils savent n'être pas désirable, de vouloir atteindre des rêves qui se flétriront dans leur coeur quand ils voudront les cueillir hors d'eux-mêmes. Cette disposition mélancolique est singulièrement accrue et justifiée dans l'amour. L'imagination en passant et repassant sans cesse sur ses espérances, aiguise admirablement ses déceptions. L'amour malheureux nous rendant impossible l'expérience du bonheur nous empêche encore d'en découvrir le néant. Mais quelle leçon de philosophie, quel conseil de la vieillesse, quel déboire de l'ambition passe en mélancolie les joies de l'amour heureux ! Vous m'aimez, ma chère petite ; comment avez-vous été assez cruelle pour le dire ? Le voilà donc ce bonheur ardent de l'amour partagé dont la pensée seule me donnait le vertige et me faisait claquer des dents !

Je défais vos fleurs, je soulève vos cheveux, j'arrache vos bijoux, j'atteins votre chair, mes baisers recouvrent et battent votre corps comme la mer qui monte sur le sable ; mais vousmême m'échappez et avec vous le bonheur. Il faut vous quitter, je rentre seul et plus triste. Accusant cette calamité dernière, je retourne à jamais auprès de vous ; c'est ma dernière illusion que j'ai arrachée, je suis à jamais malheureux.

XXV

КРИТИКА СПОДІВАНЬ НА ВОГОНЬ КОХАННЯ

Як тільки приходить час ставати тією, що оголяє свої чари, щоб знову їх знайти насправді, і обшири душі широкі зберегти, ми маємо покинути їх далеко поза собою, на шляхах пам'яті. Ось поетичне село, яким нас квапить галоп нестримної надії, коли будуть пройдені пагорби цієї закритої гармонії, вульгаризованої вулицями, що не відповідають своїм домам, які наближаються і розтають на видноколі, непритомність білого туману, що здається проникає, наче погано стримують хвилі обіцянь, нашу кобилицю слід буде замінити свіжою. Але в той день, коли має статись насолода, ми, як той алхімік, який щоразу пояснює причину свого успіху новою випадковістю, оминаючи підозрою власне незліченну недосконалість сьогодення, ми, будучи враженими своїм щастям, натомість звинувачуємо підступність особливих обставин, вагу принадливої ситуації, кепський характер бажаної залицяльниці, хирлявий стан свого здоров'я, чи скрутний час або становище вітальниць упродовж подорожі. Так само, трапляється, що часом ми, невгамовно із буркітливою довірливістю допитуючись аби виключити певні руйнівні причини всіх насолод, ніколи не розбиваємо ілюзії снів на яву, це так би мовити розчарування майбутнім снивом.

Але деякі чоловіки згорьовані й замислені , що на додачу палкіше за інших сяють світлом надії, все ж швидше виявляють це, на жаль! надія не сходить годинами чекання, але наші серця виливаються потоками промінням незвіданої природи і не розпалюють вогнищ. Вони більш не відчувають сили бажати, того, що, як вони знають, не бува жаданим, бажаючи потрапити в сни, що сушать їхні серця, коли вони захочуть вирвати їх із себе і кинути назовні. Така меланхолійна диспозиція особливо поширена та виправдана в любові. Уявлення безперестанку проминають і перевершують свої сподівання, чудесно точачись своїм розчаруванням. Нещасливе кохання повертає нам неможливий досвід щастя, ще й заважає нам виявити, що його ж бо немає. Але такий урок філософії - порада старості і перегар честолюбства минулої меланхолійної радості любовних годин! Ви кохаєте мене, моя маленька любко; як ви можете бути такою жорстокою, щоб це сказати? Адже це палке щастя взаємної любові, яка вимислена мною одним мене ж самого запаморочує та змушує скреготи зубами!

Я відкрив вашу квітку, я підняв ваше волосся, я вихопив ваші принади, я проник у ваше тіло, мої поцілунки покрили і скаменили ваше тіло як море, що вимиває пісок; але ви самі вислизнули, а з вами й щастя. Вас треба покинути, я повертаюсь сам і ще більше засмучений. Через це останнє лихо я ніколи не наближуся до вас; це остання ілюзія, яку я відігнав від себе, я більше не буду нещасливим.

Я тепер не такий сміливий, щоб сказати вам, що щастя всього мого життя – відкидати безжалісно, чи з меншою розрадою, й не показати горя розпачу, якого

Je ne sais pas comment j'ai eu le courage de vous dire cela, c'est le bonheur de toute ma vie que je viens de rejeter impitoyablement, ou du moins la consolation, car vos yeux dont la confiance heureuse m'enivrait encore parfois, ne refléteront plus que le triste désenchantement dont votre sagacité et vos déceptions vous avaient déjà avertie. Puisque ce secret que l'un de nous cachait à l'autre, nous l'avons proféré tout haut, il n'est plus de bonheur pour nous. Il ne nous reste même plus les joies désintéressées de l'espérance. L'espérance est un acte de foi. Nous avons désabusé sa crédulité : elle est morte. Après avoir renoncé à jouir, nous ne pouvons plus nous enchanter à espérer. Espérer sans espoir, qui serait si sage, est impossible.

Mais rapprochez-vous de moi, ma chère petite amie. Essuyez vos yeux, pour voir ; je ne sais pas si ce sont les larmes qui me brouillent la vue, mais je crois distinguer là-bas, derrière nous, de grands feux qui s'allument. Oh ! ma chère petite amie que je vous aime ! donnez-moi la main, allons sans trop approcher vers ces beaux feux… Je pense que c'est l'indulgent et puissant Souvenir qui nous veut du bien et qui est en train de faire beaucoup pour nous, ma chère.

Réveillon, octobre 1895

ваша проникливість і ваше розчарування вже скуштували, бо ваші очі ще інколи п'янять мене щасливою довірою. Оскільки це таємниця, яку один із нас ховає від іншого, ми виповідатимемо вище, щастя для нас більше нема. Більше не будемо ми радісними неупередженому сподіванню. Сподівання – це діяння віри. Ми розсіяли оману довірливості: вона мертва. Після відмови від дня, ми не можемо більше захоплюватись надією. Безнадійно сподіватися, що станеш мудрішим, неможливо.

Але погодьтеся зі мною, моя маленька любко. Утріть свої очі, щоб бачити; я не знаю, чи є ці сльози, що затуманили мені погляд, але я вірю, що можу розрізнити великі вогні, що горять за ними. О! моя маленька любко, як я вас кохаю! дайте мені руку, ходім, не надто близько до цих вогнів… Я гадаю, це поблажливий і сильний Спогад, що ми хотіли кращого і що на ходу став більшим за нас, моя мила.

Шато Ревельйон, жовтень, 1895

Перекладено за виданням:
Marcel Proust LES PLAISIRS ET LES JOURS 1896,
édité par les Bourlapapey, bibliothèque numérique romande, 2012
- www.ebooks-bnr.com

PSYCHE

Louis Couperus

Луїс Куперус

Psyche

Душа

1897

О, змовкни і лягай, але якщо не можеш снити, я тобі казку розкажу прекрасну про квітки, перлини і птахів, про принца юного й принцесоньку його маленьку... Нічого в світі більше, окрім цеї казки.

Метаморфози

I

Величезний масивний серед трьохсот веж на схилі гір зводиться до хмар палац.

Милями, милями, милями вшир розходиться його плаский верх із валами і мідними мурами …

І всюди підносяться башти, загублені в хмарах, замок постає містом на базальтових скелях.

Навколо замку навсебіч простеляються долини імперії, одна за одною назавжди-назавжди врізаючись у горизонт.

Зміна зміною світанок провіщає провіщає; рожева сріблить; синя золотіє; нарешті сіра побіліє і по-маленьку упаде додолу; але останньої ніхто й ніколи не побачить: за світлої погоди за горизонтом завжди сходить зразу другий горизонт.

Так йдуть одина за одною, губляться в трясовині доріг туманній і раптом никнуть заводіу витончений силует горизонту.

Над височенними баштами простягається він через всі часи у просторі строкатих хмар, але внизу його враз обриває потік нестримний, що стрімко мчить, неначе водоспад у безодню, аж памороки забива від погляду туди.

Так здається, ніби замок підноситься до найвищих зір і падає вниз аж до надр землі.

Вздовж мурів висотою з чоловіка, Душа, наповнена зачудування, блукає навколо замку з башт на башту, на мур із мурів, з усмішкою мрійливою на своїм обличчі. Тоді вдивляється угору й руки до зірок підносить, потім донизу дивиться, на вод бурхливість заглядає, аж поки не закрутиться їй голова, й тоді вона повернеться назад і прикладе тендітні руки до своїх очей.

І як довго вона так сидітиме на краю амбразури, вони дивитимуться вдалечінь, і буде усміх на її устах, з колін підніметься і руки знімуться, і її невеличкі

крила розправляться всупереч кам'яним моховитим мурам, немов метелик, що завмер!

І вона вдивиться у небокрай. І чим сильніше вона задивлятиметься, все більше бачитиме.

Поблизу зелені долини, поцятковані вівцями, що пасуться, м'які луги з жирним скотом, майорять кукурудзяні поля, канали вкриті кораблями і дахи сільських будиночків. Далі посадки, вершини гір і їх кряжі, і маси кутів червоного базальту. Ще далі затуманене місто з мінаретами, куполами і шпилями, закурені гладенькі камені димарів і легка стрічка берега річки… Ще далі горизонт стає молочно-білим, схожим на опал, більше жодної лінії (всі до одної лінії), тільки відтінки, кинуті останнім сонячним промінням, ніби віддзеркалені озера; низькі острови підносяться в повітрі, прозорі райськолегкі, водокреслені на озері, океани простору і вітротрепетне небуття…

І Душа глядить-глядить довкола себе…

Вона була третьою принцесою, молодшою дочкою старого короля, князя Рейху Минулого…. Вона завжди була дуже самотньою, рідко бачилась із сестрами, тільки на хвилинку увечері з батьком, перед тим як лягати спати; і коли вона мала шанс втекти від бурмотання старої няньки, й бродити вздовж мурами, мріяти, кидаючи погляд на далі, мацаючи ними широту князівства, довкола нічого…

О, як же вона хотіла піти, далеко від замку, на луги, до лісів, у міста, піти до дзеркальних озер, опалових островів, океанів етеру, і далі за них, далі за небуття, далі за трепіт весь блідого-блідого сяйва… Чи зможе вона колись перетнути міські ворота? О, як же їй хочеться блукати, шукати, літати… Летіти, о, летіти, все летіти горобцем, голубом, орлом ….!

І вона опускала свої крила, слабка. По правді, на її ніжних плечах було два крила, як у тієї великої бабки, заповнені прозорою мембраною, вкритою м'якою кармазиновою плівкою, посмугованою синім та рожевим, де вони з'єднувались за спиною, і з

кожним помахом вони горіли двома полум'ями, наче на хвості пави, але тоншим кольором, сіяли як вибиті дорогоцінні камені: вибиті сапфір і смарагд мов оксамит, і витончений зір міг помітити цей барвистий блиск у кожному помаху крил.

Опустивши крила, вона не могла злетіти.

Це, це було її великою досадою, і це, це було її роздумом: для чого вони – крила на її плечах? І вона трясла ними, і змахувала, але не підіймалась над землею: її витончена фігура не здіймалася у повітря, її слабкі ніжки залишалися на землі, її білосніжні кінцівки буксували, але крила тягли вгору і постать вмить знялася від ніжного пориву вітру.

II

Летіти. О! Полетіти!

Вона була так залюблена в птахів, вона заздрила їм! Вона заманювала їх крихтами хліба, зернами і одного разу врятувала голубку від орла. Голубка заховалася під її вуаллю, припавши до її грудей, і вона сміливо відштовхнула орла рукою, коли той вкрив її тінню розкритих крил, закричала, щоб летів геть і не чіпав її голубки.

О, шукати! Прагнути!

Вона так захоплювалась квітами, раділа лісам та лугам, і все більше радісно шукала це невідоме нікому.

Вона знаходила їх без валів на скелях і сама собі створювала, сади; бруньки розкривалися від її погляду, стебла підносилися і росли, коли вона гладила їх рукою, від її поцілунку зів'ялі суцвіття ставали знову свіжими як звично.

Захоплюватись! О, захопитись!

Тоді вона захоплювалась олов'яними метрами мурів, але біля воріт стояла охорона; один за одним грубі, бородаті і повбирувані в кольчуги з голосними сурмами на плечах. Тоді вона блукала недалечко й підійшла до погребів і склепів, де павуки скрадалися й сплітали свої сітки; і тоді, повертаючись назад, вона спішила квапливо мчала далі вдаль і вдаль, по довгих вздовж коридорів між колон завмерлих у коханні лицарів , поки не верталася до своєї няні, яка пряла.

О, пливти!

Пливти за міцним вітром до дальніх горизонтів, до молочно-білих опалових повітів, які вона бачила в снах, і до найвіддаленіших куточків землі! Пливти до морів і островів, які так далеко і ще далі відходять вдалечінь, які здаються безтілесними, міняться кожної миті, ніби то холодний вітер переробляє їх форму і переливи відтінків, такі крихкі, що людині навіть не можна ступити на них, і тільки одна така окрилена істота як вона, птаха, фея-чарівниця, може легко кружеляти над ними і бачити весь той захопливий краєвид, вдихати повітря райської мрії…

О, ти летиш, шукаєш, блудиш, ширяєш…

І довгими годинами спиш там, де тільки сон тебе може знайти, куди не можна сягнути ні думкою ні оком, куди не вкаже жоден флюгер, де дзвіниця розкидає звук, звук дзвіниць хвилює, як маленький метелик, що безрушно сідає вниз.

III

Її сестру звали Емеральдою. Сліпуче красива була Емеральда, сяяла як ніхто з жінок у своїм королівстві. Вона була надзвичайно стрункою і величною в поставі; ходила прямо, піднесено і гордо виступаючи; вона була дуже гордою, після смерті короля стала на трон Королівства Минулого. Ревнивість до всієї влади, яка могла їй належати, її нудило від тих принцес, які були призначені з її руки. Вона не говорила, а наказувала, тільки одному своєму батькові вона вклонялась. Вона завжди носила добротний алтабас, сріблений або золочений, прикрашений дорогоцінним камінням, і довгу накидку з шурхітливого шовку, підшиту горностаєм; найновіші дорогоцінності діадеми завжди сяяли у її рудо-золотому волоссі, її очі теж сяяли як діаманти; два зелених смарагди з чорним карбункулом зіниць; люди нишком шепталися, що її серце вирізане з цільного величезного рубіна.

О, Душа дуже боялася за неї!

Коли Душа блукала тим замком і несподівано побачила Емеральду, яка підходила, оточена пажами, з факелами, щитоносцями і виховательками, які набридали їй уроками і чотою з алебардами, страх здушив їй горло, вона завбачливо заховалась за дверима, певно, що неважливо де, і коли Емеральда прошаруділа з великим шумом золота і атласу і тупотінням її почту, і серце Душі голосно закалатало як годинник: тік, тік, тік-тік, все, що вона уявляла, згинуло… Тоді вона відкрила очі, хоч як холодно не було дивитись, гордий погляд Емеральдиних зелених смарагдів, який пройшов крізь занавіски, і досить добре побачила Душу, проте зробила вигляд що ні. І коли Емеральда вийшла, Душа побігла по сходах вгору, все вище на мури, все глибше дихаючи, стискаючи руками груди, і тремтячи від страху крильми.

Астра була третьою принцесою.

Вона носила живу зірку на голові; була дуже розумною і освіченою; знала набагато більше, ніж всі філософи та вчені князівства, які приходили до неї радитися. Вона жила у найвищій вежі замку і часом у прямокутниках вікон бачила, як пропливали хмари, ніби духи туманів. Вона ніколи не покидала вежі. Вона сиділа серед рулонів пергаменту, з гігантським глобусом, який обертала, натискаючи пальцем, і після години споглядання вона описувала з величезним захопленням на дошці чорного мармуру коло за колом або вираховувала величезні суми з такими великими числами, що ніхто не знав їх назви. Інколи вона сиділа оточена вченими з різних земель, і сам король прибував слухати своєї дочки, як вона належне сильним голосом пояснює речі. Але через те, що мудрості землі з часом збільшувались, її ненавидів весь світ, вона поставила на терасі свеї башти телескоп на милю довжиною, в який могла дивитись на будь-яку частину безмежного небесного склепіння. І коли вчений паж зайшов, вона

була сама, тоді вийшла на терасу і глянула в гігант, який повернутий був на всі сторони за компасом. У кришталеві лінзи без граней шліфування на неї глянула нова зоря, яку ніхто з людей іще не знав і не дали їй ще ім'я. У кришталеві лінзи бачила вона системи сонячні, спіралені вогнем, який по світу метеори несли… Але вона продовжувала розглядатися, бо за цими сонячними системами, вона знала емпірично, були інші сфери, другі, одна за одною, безкінечно, була Загадкова Троянда, яку ніхто не міг побачити…

Інколи, як Душа бродила довкола замку, вона допитливо стукала у двері Астри, яка гостинно запросила її увійти. З серйозністю, коли Астра вчилась за плитою і рахувала, дивилася Душа на сестри свеї зірку, яка палала живограйно на її чолі, в її смоляночорному волоссі. Або Душа йшла на терасу і повертала телескоп, в який не бачила нічого окрім світла, яке засліпило її очі… (але дивилась поки не заболіли очі).

IV

По вечорах, перед тим як піти спати, Душа приходила до короля. Він мав добру сотню років, борода звисала до пояса, зазвичай він сидів читаючи історичні сувої королівства, які щодня йому приносили міністри. Але ввечері Душа вилазила йому на коліно і ховалася йому в бороді або сідала прямо на ступні зверху його плаща і стрімко падала додолу й карабкалась вгору, і суха рука могутнього монарха гладила по голові своє третє дитя, королівну з крихітними крильцями.

— Батьку, – спитала одного разу Душа, – нащо мені крила, як не можу літати я?

— Ти не маєш літати, дитя; тобі значно безпечніше зі мною, ніж пташою малою у повітрі.

— Але навіщо ж тоді мені крила?

— Я так і не знаю цього, моя дитино…

— Нащо ж я маю крила, і Астра живу зірку на чолі, і Емеральда очі зі смарагду?

— Тому, що ви принцеси, ті, хто вирізняється між інших дівчат.

— І чому, любий батьку, – шепче Душа таємно, – Емеральда має серце із рубіну?...

— Ні, доню, не з рубіну. Це правда, що у неї очі зі смарагду, бо ж вона принцеса, як Астра має зірку й ти пару вишуканих крил, але у неї людське серце.

— Ні, батьку, ні! У неї серце з діаманта.

— Та хто сказав тобі таке, моя дитино?

— Няня, батьку, своїм пажам, сторожовим ворітнім і всім вченим, хто до Астри ходить.

Король тут дуже посумнів, в очах обох був пал, обоє обнялися, бо король сумним був, від того що побачив він наскільки глянь у майбутньому, і Душа стала насторожена: з тремтінням все думала про Емеральду.

— Маленька Душенько, – спитав її старий батько, – чи можеш ти мені пообіцяти дещо зараз?

— Так, батьку.

— Чи лишишся ти назавжди зі мною, мала Душе моя? Тут тобі безпечно буде, правда ж? І світ такий великий, світ такий злий. Світ повен спокус і загадок. І по повітрі льотати окриленими парами, напочіпки в пустелі зі сфінксами жахливими присісти, чортівські фавни по лісах блукають… У світі сльози лити, мов струмками, і в світі люди відкидають честь правничу для ницих насолод… Лишайсь зі мною, Душе, ніколи не броди далеко, в глибинах замку палає підземне царство!... Життя як принцеса, немов принцеса з серцем кам'яним…

— Із кам'яним як Емеральда, – Душа твердить.

— Яка в тріумфах плаває з перемогами над ніжне й любе, і кине каменем у найглибшу глибину землі… О, Душо, мила Душо, пообіцяй мені завжди лишатись тут у цім високім і безпечнім замку: лишайся завжди зі своїм батьком!

Вона його не зрозуміла. Її очі, великі й натхненні, дивилися навколо з неприховним і невимовним жалем. Тоді Душа хотіла його втішити. І обняла своїми білими (голими) руками його шию і зникла за бородою, і грайливо прошепотіла:

— Я буду завжди з тобою, чуєш, батьку?...

Він пригорнув її до свого серця, огорнувши її волоссям свої груди.

Тоді він подумав, що вже скоро прийде його час помирати…

V.

Душа часто була дуже самотньою, та все ж у неї було багато всього: вона мала багато квітів, птахів; мала багато башт, яких вважала собі за сестер старших, вона мала ящірок, з якими гралась, яких малих мов смарагди, вона носила під вуаллю; у неї лебідь був у глибокому рові замку, який за нею слідкував на зеленому валі, у неї були хмари, які наздоганяли далекі острови і райські узбережжя; у неї був і вітер, який її співав балади, дощ, який волого ринув із вишини на неї і крила перлами вкривав. Вона могла грати з пажами у холі, сміятися з щитоносців у зброярні, слухати воєнні розповіді бородатих ворітніх вартових, але вона була принцесою і, звісно, не могла цього робити, й вона з честю завжди тікала, по-дівочому сором'язливо загорнута в її світлу тонку вуаль, яка залиша-

ла її кінцівки наполовину оголеними. Це була благородна Нагість, яка була її принцесівським привілеєм, яка разом із крильми була покладена їй у колиску у її день народження, як Емеральді діаманти і зірка Астрі. Бо Душа не змогла б носити дороге каміння або зорю, і Емеральда або Астра не змогли б ходити наготою. Кожна принцеса мала своє право, привілей із народження.

І це було усе загально всім відомо, по-дитячому невинна юнодіва Душа з кармазиново-осяйними крильми, з наготою в складках вуалі, через що до неї признавалися щитоносці і солдати, підносячи свою зброю, так і принцеси німфо-білі, мимо виступаючи.

Душа часто була самотня, тому що її няня, стара бормотуха, весь час за прядкою; побавитися не могла Душа, бо ж вона була принцесою і придворною їй випадало стати найпізніше, всі старші були шляхетні. Але з птахами, хмарами й вітрами знала Душа як говорити і сміятись, і їй було рідко сумно, хоча інколи вона дуже хотіла не більшим бути ніж була: Принцеса Наготи з крильми, але немов одна з тих простих селянок, яких вона бачила за доїнням корів чи зриванням стиглих ягід на виноградниках у жнива, коли пресують, гарні чорняві хлопці з сильними руками обіймають дівчат у танцях. Душа гуляла колами по мурах. Душа бачила хмари і разом з ними говорила з вітром, і питала його, втікача, нащо їй крила, якщо злетіти не можна, вдалині, де опалові небокраї кожен раз підіймались і мінялись. Але вітер гнавсь геть із лопотанням крил, якому Душа заздрила, марно тріпочучи своїми.

Душа дивилася на хмару. Яка гнана так могутньо у всеможливому метаморфозі, що корабель, що лебідь, що коняка, і не лишає форми: весь час міняється, білява в синьому етері, поверху постаті засвічена. Тепер побачила вона три лебеді, що тягнуть човен, в якому три жінки стали, направляючи лебедя; тоді побачила, як три жінки стали баштою, а лебеді драконом, до якого прибув лицар на крилатому коні з далечини. Та зараз зупинилася отара невеличких срібнорунних і пухнастих овець тут, яка все паслася шляхом світлосонця на золотій леваді. Той лицар зникне із конем, розтане в близькій вишині над замковими баштами, погнав від них отару баранців.

Тоді Душа сомнамбулічні вела ночі з лебедями, баштою, драконом, лицарем і конем. Але найжаданішим був їй кінь, тому що він мав міцні крила. Й наступний ранок вона виглядала з мурів, чи не буде знову кінь летіти. Та небо було сірим від дощу або синім у безхмар’ї, або вкривалося білим павичевим пір’ям із блискітками плюмажу, та все безрушно пливло геть далеко у повітрі. Мінявся вітер, як вона казала: сюди, повій зі Сходу зараз знову: Північним шляхом йди, разом із сірим небезпеком, піди, Грего, з тобою твої дощовики, піди, Майстро, з тобою, здорованю; сюди, вітре Східний, з твоїми островами неможливих видінь, і дракони, й коні, й дівчата з лебедями... повій, повій же, вітре зі Сходу… тоді подув на зміну хмар і заграв оперу, високо в повітрі, Душа захоплено присіла і задивилась. А через тиждень десь, знову вернувся навітрений кінь.

Вона поманила його пальчиком, щоб спустився до неї, коли зникатиме. Але він пролетів мимо над її замком. Тоді вона зле дивилася в небо і сварила вітра. Але дні йшли, і вона знову манила його, сміючись, манила його пальцями. Кінь мчав високо; крила стояли рівно в повітрі, і о! диво, він почав повертатися до неї. Вона кивнула, що не може нічого вдіяти, безпомічно трясла плечима, за якими дригались крила, і рухала їх руками широко на сторони, щоб подати знак, але так і не змогла сказати слова. І кінь помчав диханням вітру на Схід. Тоді Душа заплакала і сіла поглядати в даль, в даль небокраїв, яких вона ніколи не досягала. Та через тиждень, як дмухнув дорогоправний вітер, з'являвся й кінь на небокраї, й пролітав мимо Душі, полишаючи її з важким серцем, надією і сумнівом, надією і сумнівом. … Кінь здіймався вгору; він кивав їй. … Вона подавала знаки, що не може, і вболівала, вона боялася, що погода розбушується так сильно, як кінь із сильним вітром.

Ні…ні…кінь…кінь спустився! ! О, Душа захоплено скрикнула, стрибнула, на радощах стала танцювати і плескати в долоні. Вгору, у вишину, звідки опускався кінь. Опускається. І до Душі, наближається до неї.

О, що то вже гарний був той кінь! Більший за будь-якого найбільшого, ще й з крилами! Білий-сонцесяйний із довгими локонами на гриві й таким же хвостом. Благородна голова гордо піднята на міцній шиї як вогонь, а від дихання дим, хмара за хмарою. Великий, сильний, як зі срібла, як пташка стояла перед ним Душа.

Захоплена Душа ще ніколи не бачила такого красивого коня, такої гарної птахи, і, затаївши дихання, підняла голову, вона чекала, поки не опуститься нижче, вниз на землю.

…Зрештою, став просто перед нею. Його постать була окутана туманом, і його копита вибивали іскри з базальту, і він махав гривою і бив хвостом.

— Прекрасний милий коню, – каже Душа – хто ти є?

— Я є Химера, – відповідає кінь, його голос гулкий, неначе бронзова дзвіниця.

— Можеш говорити? – пита Душа захоплено – О! Як же ти щасливо можеш жити!

— Чого ти мене кличеш, маленька принцесо? – питає Химера – Я тебе бачу дуже добре, знаменита Душе, я бачив тебе смутно, неначе розсіяне в повітрі сяйво. Трохи пізніше ти була вже знову далеко. І все жаль мені, що я тебе не міг побачити. Тоді я був ох як засмучений.

— І чого ж ти не побачив мене зблизька, малу принцесу з крильцями?

— Я шукав тебе таку милу. Я ще не бачив ніц такого милого як ти. Не знаю, чи ще може бути що-небудь миліше.

— Що ти є? Не кінь ти. Й не дракон. І не людина. Що ти є?

— Я Химера.

— І звідки ти?

— З далекої далечини. З тих місць, де край за краєм, небеса за небесами…

— Куди ж ти йдеш?

— У далечінь. Ти бачиш у далині тоненьку смужку? За нею срібний є опал. І зара' тисячу разів мені ще йти туди… Я йду з безмежності в безмежність. Я йду нізвідки і все в нікуди я іду.

— Що таке ніщо?

— Це все. Ніщо це так далеко, як ти здумати лиш можеш, моя малесенька принцесо, і потім ще набагато далі, і ніщо далі як із замку кам'яного не побачиш…

— Це тебе томить?

— Ні. Мої крила міцні: я міг би всіх людей собі на спину посадити і мчати від зорі за зорі.

— Як Астра знає це!

— Астра знає. Але вона мене не знає. Вона зірки рахує цифрами.

— Нащо літаєш ти з одного краю в інший, о велична Химеро? За чим? Для чого ти?

— Яка твоя мета, маленька Душе? Для чого ти сама існуєш? Для чого квіти, люди і зірки? Хто знає це?

— Астра…

— Ні. Астра не знає. Її знання стоять на інших блудах. Всі знання – башта, яку скинуть. Завалять.

— Я дуже хочу якомога більше знати. А ще більше хочу побачити. Я хочу побачити інші світи… Але я не знаю що є. Може ти знаєш, Химеро… Але чому ти зараз розгорнув свої крила?

— Я маю вирушати.

— Зараз? Куди? О, чом так швидко йдеш, прекрасна Химеро?

— Я мушу. Я мушу нескінченність трасувати. Я вже й так тут довго затримавсь.

— Залишся ще…

— Я не можу. Довше я не можу.

— Хто змушує тебе, о сильний коню, швидкий як світло?...

— Сила.

— Яка сила?

— Бог…

— Хто такий Бог? О, скажи ще щось! Розкажи мені трохи більше! Не йди іще! Я хочу знати більше, ніж тебе питаю. Я така нерозумна. Я довго чекала тут тебе. І ти прийшов. І зараз ти знов вирушаєш у далину!

— Не питай мене мудрості: її не маю. Спитай у Сфінкса; питай мене про лет.

— О, залишся ще! Не відлітай зі своїми вогняними крильми! Хто такий Сфінкс? Химеро! Не давай мені мудрості, та дай летіти!

— Зараз – ні…

— Коли ж?

— Пізніше…

— Коли пізніше?

— Прощавай!

— О, Химеро, Химеро…!

І кінь вже широко махнув крильми. Злетець. Але Душа раптово змахнула обома руками й вчепилась йому в гриву.

— Полиш мене, крихітна принцесо! – кричав кінь. – Я швидко підіймусь і ти впадеш, розіб'єшся в базальти! Хай відлечу.

Й повільно знявся вгору… Душа боялася; пустила руки, закрутилась голова, впала поперек мурів і забила крильця. Це причинило біль… Але вона не зважала: кінь був високо у світлі й вона слідувала за ним…

— Це шлях – думала вона.

Туди тре' йти? Чи лиш дивитись як раніше й потім? Все сон спіткав, із земель далеких небокраїв у небеса самі. … Ох, як сяйво біле світить! Який тьмяний горизонт! І що я почуваю вкотре… Болять мої крила…

Вона опустила руки у складки крил, і сльоза пробігла по щоці.

— Кляті крила! Вони не можуть злетіти, вони не можуть вгнатися за сильною Химерою! Як же сумно, як мені сумно!! Проте. … ні. … Це смуток! Це щастя? Я не знаю. …Я щаслива! Як я змужніла. … Яким він милим був, який сильний, який красивий, швидкий, який баский, благородний, ширококрилий! Який ширококрилий! Якою я була слабкою проти нього. … Дитя, слабке дитя; мале дитя оголене крилате. …О, Химеро, моя Химеро, о Химеро моя бажана, вернись назад! Вернись назад!! Вернись назад!! Я не можу наздогнати тебе, і ти не можеш залишитися, вернувшися, Химеро, через це я більш не хочу жити, сама в цім здоровечім замку; краще я кинусь у водоверть…

Вона стала наповнена бажанням, її очі, сповнені вогнем, дивилися в порожній небокрай. Її руки стиснули груди, вона розкисла, і її крила тріпотіли мов у гарячці.

Тоді вона раптом побачила короля, свого батька, у вікні, як він сидів у своїй кімнаті. Він не бачив її, він зосереджено читав. Але злякавшись, що він гляне, вона стрепенулась і побігла шляхом до мурів, через ворота й зали замку, поки не пройшла всі башти замку, поки не прибігла до батька, який швидко крутив колесо, кинулась йому в ноги і заплакала.

— Що сталося, моє життя? – спитав старий із тривоги ноткою. – Принцесо, що?

— Мої крила болять мені! – схлипнула Душа.

І вона показала батьку складки її крил, які ніколи ще не розкривались. Тоді, батько стишив голос і своєю твердою рукою ніжно погладив болюче місце крил гладеньких.

VI.

Старий король сидів на троні, повільно працюючи над сторінками; його міністри та придворні стояли довкола нього. Тоді почувся шелест єдвабів і золота: Емеральда виступала туди, кронпринцеса, Принцеса Скарбу, і пролунав її титул; перша сторінка, охоронці, срібний блиск розкоші в її шатах срібносипним водоспадом шовку; убори зі смарагду лягли їй на груди й смарагдова тіара на скронях; її злото-рудаві коси заплетені спадали по три локони зі смарагдовими вплетеннями з кожного боку на лице правдиве холодним смарагдом благородного погляду її очей, бездушного, льодового і гордого. Придворні дами ішли за нею. Великий причт алебардистів відмежував її дорогоцінну велич, і вздовж її шляху, трясучись, вклонялися придворні, поки не дійшла до короля, бо вони смертельно боялися її правдивості.

За нею вслід Астра коротким кроком. Вона була одягнена в азур, покритий зорями, і білий плащ, сповнений зір, і її жива зоря мерехтіла у її вороночорному волоссі.

Мудрість краю оточила її: старі сиві діди, у вельветових циліндрах із довгими сріблистими бородами, мутними очима і замкнутими устами. Обидві принцеси посідали по дві сторони трону. І з першого погляду серед зали було видно пусте місце. Але тоді з'явилася Душа, третя, Принцеса Наготи з крильми. Соромливо ступила ближче, поглянула нарізнобіч боках з усмішкою дитини. Вона була голою, лише золотиста вуаль огортала її і обвивала стегна. Немов у бабки, здійнялися її крильця. Вона не мала ніякої свити: лише її стара няня йшли вслід за нею. І була вона такою милою та зачаровувала всіх, що люди забували про поклін, коли вона проходила повз придворних, які усміхались і шептались, переповнені захопленням, якою милою була їїсвоєю невинна врода. Вона повільно бігла далі, встидаючись і трішки сміючись; тоді, вже біля трону, де її батько близько бачив, не наважилась ближче, сором'язливо свої голі ноги переставляла в золотій вуалі, переступала сходинки, сходячи вгору, припадала і цілувала королівську руку. По тому вона присіла на подушці, тиха, на ногах, і більше не соромилась, і з дівочою цікавістю дивилась довкола й кивала головою на привіт туди й сюди як дитинча, яким вона була, поки несподівано справа від трону смарагдовий погляд не спіткала. Вона злякалась, затремтіла, враз її руки-ноги потерпли, і вона загорнулась у горностай батькового плаща, де їй було тепло і безпечно.

Тоді затрембітали фанфари, і в дверях Залу геральди оголосили принца Ерота, молодого князя. Він прийшов зовсім сам. Він був чистим як бог, русо-

чолим і мав карі очі. На ньому була біла зброя поверх срібної кольчуги, і всією своєю істотою він показував простоту й порядність.

Придворні були здивовані, що він прибув без свити; Емеральда презирливо засміялась у бік своїх дам: вона не вважала його за короля, такого простого юнака у простому вбранні. Але Ерот зараз наблизився й низько вклонився всемогутньому володарю, і той назвав його жданим із батьківською ласкою.

Тоді заговорив принц:

— Величний Владарю Минулого, прийміть мою поважну дяку за Вашу ласку. Скромно став я перед Ваш трон про свої юні літа, малий розум і силу. Ви володар всіх просторів землі аж по небокрай – я правлю землею не більшою з який город. З мого скромного палацу, який малий немов землянка, одним поглядом можна окинути всі мої володіння. Ваша Величність володіє землями й пустелями, яких Ви не знаєте: я знаю кожну квітку у своїм саду. І Ваша Величність, попри мою бідність і малість, все одно мене приймає добре тут, і визнає суверенним у моїм краю, сповняючи моє серце радістю. Дозвольте, Ваша Величносте, мені Вам і Їй мою пошану свідчити покірного васала.

Тоді кивнув старий король Душі, і принцеса встала, бо Ерот їй поклонивсь.

— Любий Ероте, – сказав тепер король – ти мені милий як синок. Скажи, чи треба щось тобі, щоб я так відплатив? Тож це тобі я обіцяю.

— Маю одне бажання – каже тут Ерот. – Ваша Величносте, радіє моє серце з Вами толкувати, коли Ви мене звете сином. Тож найбільшою радістю для мене буде мати котрусь із благородних цих принцес, Вашої Величності дочку. Але я бідний принц і Вашій Милості схиляюсь на Ваш розсуд, боюсь, що думка Ваша: понад мене ця мета…

— Благородний принце! – король говорить – Ти бідним був, але від високого роду і божественного начала: високий і божественний як ми. Ти певно з роду Бога Ерота; серед нас від нього люба Душа. Історія богів читається у нашім краю. Таємне життя для мене, тож ти серед моїх принцес собі жону знайдеш. Але вона у своєму виборі вільна і ти її кохання мусиш виграти. Дозволь мені отож спочатку тобі представити мою старшу дочку, кронпринцеса, Принцеса Дорогоцінностей: Емеральда…

Емеральда підвелася і вклонилася з презирливим усміхом.

— І, – вів далі князь – на другім місці біля мене мудра Астра, Принцеса Зір….

Астра підвелася і вклонилась, дивилась мимо, бо розгубилася в роздумі.

— Тож зможе Емеральда віддати мені свою руку й серце? – питає принц.

— Величність Сьогодення, – відповідає Емеральда – мій батько сказав, що Ви божественних начал як ми. Я ваша скромна служка, вважаю понад все, як Ви пообіч себе біля свого трону мене посадите. І я приймаю ваше шанування, але з умовою одною. Така умова: щоб Ви мені шукали Скарб Дорогоцінний, Таємниці

Скарб, де ім'я не має значень, благородний камінь Надміцний. Легенди свідчать про цю дорогоцінність. Та Скарб існує. Скажіть мені, при людях краю, скажи, Астро, моя сестро, чи існує Камінь?

— Існує! – каже Астра.

— Існує! – за нею в один кажуть люди краю.

— Існує! – повторила Емеральда.

— Принце! Я спробую Вас багато розпитати, але ще запитаю понад те, що наші душі й честолюбство думати можуть. Чи вважаєте Ви мене чистою, чи маєте до мене ви любов, шукайте і принесіть мені той Камінь, то й стану я Вам жінкою і разом ми обіймемо цілий світ.

Принц вклонився, не приховуючи сарказму.

— Королівська Величносте Дорогоцінностей, ваші слова пашать вашим багатством, якого я не годен думкою підважить. Ваша краса засліплює і з Вами у краю Минулого та Сьогодення я б жив по-правді вже божественно щасливим…

— Бо другої країни не існує, – додає Емеральда.

— Бо других країв буть не може, – долучається Астра і весь люд стає на тому.

— Так, – шепче король – Та є друга країна…

— Яка країна? – питають всі.

— Країна Майбуття – відповідає їм король ніжно.

Емеральда презирливо всміхається. Астра дивиться із жалем. Мудреці земель дивляться один на другого; придворні хитають головами.

— Старіє наш король, – шепочуть люди, – дух його Величі часто блудить, – бурмочуть міністри.

— Король наш фантазію добрячу має, – всі говорять. – Він поет…

Але тоді принц каже:

— А Ви, мудра Астро, королівно Величності Зірок, чи Ви як Емеральда мені дозволите Вам серце й руку дати?

— Охоче, принце Ерот! – каже Астра з поглядом глибоким та голосом хитким. Але я свою умову ставлю, якщо лиш ласка кронпринцеська. Чи бажаєте почути? Тож гляньте. Як можете збільшити мій телескоп і закріпити в його окулярі діамант, щоб я за межі краю глянути змогла б, всі гори Міфічних Руж, самого Бога вишину, весь світ – я вашою жоною стану і сильною у світі цьому, що ми з вами: тоді разом. По межі космосу ….

— По космосу межу – за нею кажуть люди.

— Безмежний космос – король каже ніжно.

Люди сміються і хитають головами.

— Король старіє, – повторюють довкола люди.

— Певно скоро й вмре, – думають про себе всі. – Немов старий без розуму говоре, прийде вже скоро смерть йому...

— Ваша Величносте Зірок, – говорить принц – крім того Ваша мудрість

сяє, слова виважую я в голові. Мушу я добре зважити: чи бути з вами. Але Ваша Величносте, Ви ж маєте і ще одну дочку? Де вона?

— Тут вона. – каже князь. – Принцеса Нагості з крильми. Вона іще дитина, принце…

Душа почервоніла і вклонилась. Принц дививсь на неї довго. Тоді ніжно каже їй:

— Ваша Високосте, Ви є Душа? Ви носите ім'я відмінне вашому роду, як я маю ім'я бога, хто породив мене. Це так?

— Я вірю так, – шепче Душа.

— Вона все ще дитя – простіть їй! – каже король.

— Чи дозволите, Ваша Величносте, не питати серця і руки вашої третьої дочки, принцеси?

— Звісно, принце, але ж вона ще дуже юна… Якщо вона мене покине, я дуже сильно засмучуся. Але як люба вона тобі, тоді віддам її, бо ж мусить вона щасливою стати.

— Чи станеш ти мені жоною, скажи, Душе?

Душа почервоніла. Її голі ноги і крила залились рум'янцем.

— Принце, – хитається вона і дивиться на свого батька несміливо, – це велика честь для мене. Але мої сестри красивіші й розумніші за мене. І мій батько мене втратить, якщо ти зі мною підеш у Край Майбутнього.

— Але яку умову ти поставиш, скажи?

Душа вагалася. Вона хотіла закричати від піднесення:

«Візьми мене, Химеро, зв'яжи його в лугах, щоб він впав, і дай мені силу над ним немов гора, щоб літати по просторах, за те моя добра дяка».

Але не зважилась вона на цю сміливість при батькові своєму. І лиш запнулась:

— Ні, принце…

— Чи любиш ти мене?

— Я не знаю, принце.

Душа соромилась. Вона завжди червоніла. І раптом почервоніла, затремтіла й вмліла. Побачила, як короля своїми руками поховає й над бородою його буде плакати.

— Принце Ероте, – каже король. – Пробач їй. Ти бачиш, вона ще дитина. Вибирай між Коштовностями Емеральди, що весь час ростуть, чи Зором Астри, але лиши мені молодшу.

Тут вклонився принц. Розчарування ніби море розлилось у його душі.

— Я слухаюсь, Ваша Величносте, – блідий, він запнувсь.

Тоді король опустився зі свого трону і принца обійняв. Тим часом фанфари затрубили і Ерот взяв за руку Душу і на бенкет повів між люди, за ними й рушив весь палац.

VII

Днями Душа даремне дивилась на горизонт і вже втратила всі надії.

Але одного вітряного ранку – легкі білі хмарки пливли у повітрі – вона побачила своє потаємне бажання знову: далеко сяяла хмара, але наблизившись, вона стала конем: це була Химера. Вона поманила її пальчиком, і Химера спустилась.

— Що тобі, маленька Душо?

Вона благально звела руки.

— Візьми мене з собою…

— Ти знеможеш…

— Ні, ні…

Кінь тупнув копитом, ставши на базальті; тераса загриміла і густий дим знявся від дихання аж до хмар.

— Візьми мене з собою – просила вона.

— Куди ти хочеш?

— На острови опалів срібних.

— Дуже далеко.

— Веди туди де ближче… візьми мене з собою, куди волиш…

— Чи не боїшся ти?

— Ні.

— Чи втримаєшся ти на моїй шиї?

— Так, о, так.

— Ходи тоді…

Вона щось закричала від щастя. Він нахилив коліна і вона вилізла нагору з сильним тремтінням серця. Поміж його вогняних крил, на його дужій спину, вона сіла безпечно, як у гніздо з гілок сріблястих.

— Не вір моїм крилам, – попередив він. – Я їх міняю кожним рухом. Вони змахують раз за разом. Вчепися сильно в мою шию. Обійми мене міцно руками. Так ти не будеш боятися і не тремтітимеш, та не впадеш із висот, куди також прямую я. Наважилась, Душо?

— Так…

Вона оповила його руками за стан, де був тугий пояс із золотого льону. Вона обняла його за шию.

— Я готова, – сказала сміливо.

Він знявся, дуже повільно, з опущеними крильми. Під ним, під нею па-

дала дорога з тераси.

Вона закрила очі, вона не дихала, і кров налила її серце.

— Спинись! – благала вона. – Я вмру…!

— Я теж так думаю, Душо. Ти дуже слабка. Ти не знімешся зі мною…

Вона враз відкрила очі. Вона сиділа на його спині в сріблястій попоні, що огортала груди. Довкола неї тисячами сфер неслося світло все стрімкіше.

— Спустись! – благала вона. – О, стань. Я більш не можу, я дихати не можу. Я помираю. Він почав опускатись… Став на камені. Вона повела поглядом від крил до землі. Вона терла руками очі. Коли вона відкрила їх, була зовсім сама.

Вона була дуже, дуже засмучена. Але на другий день він знов з'явився там. І, змужніла, вона знов осідлала його. Він став зніматися, а вона знов закрила очі, але всміхалася. Він підносився з нею все вище, і вона не просила: спустись. Вона пливла у повітрі, відкривши очі і продовжуючи всміхатися; вона поверталась у різні боки у просторі. Втретє він злетів з нею; глибоко в далині вона бачила крихітний, немов іграшковий, замок, башти, мури; і тепер, безпечніша, ніж у перший раз, вона мала той замок покинути.

Вона подумала про короля.

— Понеси мене назад! – сказала вона коню.

Він підкорився їй. Поніс її назад. Але чим більше він відлітав, вона знову притулялася до нього і пливла по повітрі. І мала вона на думці лиш одне: Химера. Вона ніц не бачила, ні квітів, що зросли з її турботи під валами. Вона не бачила ні лебедів, і лебеді, обурюючись, марно йшли за нею по зелених каналах; вона забула всипати їм крихти хліба. І бачила вона над хмарами, і пливла вона у вітрі його волею; золотоволосий кінь із срібними крильми по вітру й хмарах мчав, їх розбиваючи із громом з-під копит ударів.

У ті дні, коли він не приходив, її Химера чиста, вона сідала бліда й самотня, ведучи поглядом до горизонту далей, коліна обійнявши. Вечорами повзала у королівській бороді та складках плаща, але прагнула йому не говорити, що вона полюбила дивоконя і помандрує ген із ним і через ту свободу чисту спішить звільнитися. Але вдень, коли улюблений кінь повернувсь до неї і забрав її з собою, сяяла вона як із золота, щаслива в апофеозі своєї суті, і через похмурі зали, де священні павуки сплітали павутиння, де все було непорушним, раділа Душа високим голосом, й раділо все навколо: що тьмяні гобелени навпроти на стіні, що величезні змалілі та остовпілі залізні лицарі.

VIII

— Душе, куди бажаєш вирушати?

— До островів опалових, до моря світла, до ліній світла, що ідуть назустріч…

— Вдихни глибоко; вчепися добре за мою шию; запни надійно застібки моєї попони, бо починаєм нашу подорож.

Загриміла хмара і залилася світлом блискавиці; то блиснуло від його удару копитом; змахнув крильми відкрито й близько, аж сильно пір'я сипонуло. Душа подала крик: вона була так високо залізла, як ніколи, що аж дорога й мури з баштами були внизу пропали, луги й ліси, й міста і річка; внизу від них тяглась дорога як мапа, провінція за провінцією, пустеля за пустелею всього князівства Проминулого. Яке ж було воно велике, яке воно було велике! Кордони постійно розступалися назад; внизу росло місто за містом, річка закінчувалась річкою, височина в'язалась до верховини, вузенька смужка світла піднімалась, проблискувала арабеском рівнина звідти. Там були великі води все океанами і Душа не бачила нічого, тільки білопінне море. Але з другого боку, де море знов прибивало до берега, починались земля, ліс, луги, гори, безкінечно в сторони…

— Як же далеко острів із опалу, смуги світла віддалені, моя люба Химеро?

— Ми щойно полишили їх…

Вона підняла свою голову і хвилею вигинала її шию й водила нею.

— Але я їх не бачу! – казала вона розбита. – Я бачу ліс і луг, міста і береги… Це поза тим світом? Де острови з опалу?

— Позад нас…

—А ле я їх не бачу…! Коли ми перейшли їх, то як я маю їх побачити? О, збитошна Химеро! Ти не попереджав мене! І де ж лінії світла?

— Ми йдемо по них…

— Я не бачу…Внизу землі, над ними хмари, все довкола, але не падає ніяке світло… Та у далині все даль, все даль у далині! Що то, Химеро? Я бачу пустелю все пурпурову, мов якесь море золоте, з печерами, просвердленими м'яким перламутром; у пустелі цій оазиси, все блищить смарагдом, пальми зі срібними кронами, азурові банани, і понад пурпурною пустелею тремтить простір світла кармазолінового, зі смугами плавленого топазу… Химеро, Химеро, що то за земля? Що то за мила земля? Золоте море піниться і беріг з переливу лущиться,

пальми ворушать кронами у ритмі світломузик, синь в просторі рожевім, перетопає все у світлі тут...! Химеро, то є райдуга?

— Ні…

— Химеро, то є земля щастя? То Князівство Щастя? Химеро, ти тут королем?

— Так. То моя земля. Я тут правлю.

— Підемо туди?

— Так.

— Ми там залишимось, Химеро? Залишимось там разом?

— Ні…

— Чом ні?

— Тому, що я своїх земель пурпурних вже й дістався, маю йти далі… І там затримаюсь назад.

— О, Химеро, я не вернусь назад! Я все забуду, мого батька, мою землю. Я там залишуся, з тобою!

— Я не можу… Але тепер добре: ми наближаємось до мого рейху, мила Душо. Дивись, як летимо ми над морем, як наближаємось до свердловин, які лущать м'який перламутр.

— Море брудно-зелене, як звичайне море; свердлений пісок. … Ти обманув мене, Химеро! Бо там, куди ми наближаємося твоїм шляхом, все чисто, що я бачу…

— Тепер під нами є пустеля пурпурова; під нами оазис блідого смарагду.

— Ти обманюєш мене, Химеро! Пустеля чиста попеліє під муками суворими від сонця, оазис не виблискує, а гасне… Химеро!

— Що, Душо?

— Куди ми линем?

— На далечі далекі….

— Мене вони не турбують! Ти обманював мене завжди! Безкінечно ти мене ведеш і все миле, що я бачила, зникло з моїх віч. Та все ж… там, за горизонтом, пісок білий пустелі блистів світлом… Це срібляреві яроти світла! Світло хвилюється немов вода! То це лісок зі світла, місто світла, в краю світла! Агов, Химеро! Живуть у світлі люди? Це їхній рай?

— Так... Хочеш туди?

— О, так, о, так! Химеро, тут є щастя, високе щастя, і тут я з тобою залишусь…!

— Ми наближаємось…

— Хай зараз лишимося в землі світла у сонцесяйному раю: не повертай зі шляху в землю щастя, о капосна Химеро: далеко зараз ми з тобою, опусти мене вниз…

— Ми тут…

— Спускайся тут…

Він опустивсь.

— Ще не дістались ми до світанкової землі?

— Поглянь донизу, куди ти ще не дивилась…

Вона глянула на його крило.

— Я ніц не бачу…! Це ніч… Темно… Химеро!!!

— Що, Душе мила?

— Де земля сріблястого світла, земля засвітлених людей? Де ми станем?

— Чи не тут?

— Ні…

— На цім шляху…

— Де?

— Позаду нас, попід нами…

— Чому ти раніше не спускавсь?

— Мій політ був зашвидкий для тебе, і я не міг, о Душо…

— Ти обманув мене! Ти добре міг! Ти не будеш… Тепер… тепер ніч, задушлива, суха ніч зорепадна… Довкола холод впав… О, Химеро, неси мене назад…!!

Він обернувся змахом сильних крил. І як він повернувся, світло впало і пролетів зиґзаґ повітрям, мов блискавичний електричний удар рапіри. І чорні хмари поділились із шаленим дзвоном грому як дзвін тарілок, штормовий вітер знявся, дощ ринув долі у потоки…!

— О, Химеро, понеси мене назад!

Вона вперлась йому в шию і заховала голову руками, і в тріскотливий шторм, що від одного удару його копита блиснув довкола них, і зблиском світло розілляв, він знявся у дорогу із нею до її землі назад: Князівства Минулого, яке чорніло там у темряві нічній…

IX.

Старий король помер.

На кожній із трьохсот башт розгорнулись чорні прапори і темні тіні били вниз. Слабке світло падало через віконні рами в палац, для трьохсот прапорів, окреслених сонцем.

З глибоким катафалком траурна музика супроводжувала процесію з довгими мерехтливими свічками, яка рухалася за труною з королем вниз по сходах углиб склепу. Чорний священик молився латинською, чорний двір співав літанію, чорні принцеси співали по черзі довгі речення на латині…

Першою за труною йшла Емеральда; біля неї Астра, її сестра; і останньою маленька Душа, закутана у свою чорну вуаль.

Емеральда співала кришталевим голоском, Астра падала в запізненні, неуважна; і тремтів голос Душі, коли вона мусила заспівати монотонне довге речення…

Тут у глибині склепу вони клали біля труни труну наступну батька короля і тут молилися, обступивши їх довкола. Низький романський звід відступав назад через непроникну темряву. Їхній спів і молитви лилися цілий день, і Душа зовсім змучилась, і тим часом вона впала додолу на сковані коліна, вона впала у сні біля труни свого батька. Її остання думка була про те, щоб востаннє обійняти чоло свого любого старого, але вона погано себе почувала, дорогоцінності на її чолі муляли і велике коло прикрас тут… Тоді впала вона уві сні…

І коли двір молився, повільно припадав у поклонах і знову піднімався, над всім підносилась Емеральда як королева Королівства Минулого, забувши все про Душу. Вона спала вже доволі довго…

І коли вона прокинулась, то спершу не знала, де була. Тоді помітила вона труну під світлом довгої мерехтливої свічі. Потім побачила кристал, там де в саркофазі було лице короля. Вона поставила печать поцілунку на тому склі.

— Батечку! – трепетливо прошепотіла вона. – Нащо ти пішов? Я тут тепер зовсім одна! Перед Емеральдою я в страху, і Астра мене не бачить зовсім: вона дивиться все на зірки. Батьку! Пробач мені! Я тебе обманула! Я поїхала до світляних країв на спині любого коня. Але, батьку, той кінь прекрасний, і я полюбила Химеру! О, батьку, я тебе обманула і тепер я сама, і я ніхто, бо ніхто про мене не турбується! Помер ти, батьку, і прибраний покладений у золоті, криста-

лах та дорогоцінностях, і не чуєш ти свою бідну Душу, ти не бачиш своєї малої дочки. Сама! Сама! Лякає замок; триста башт підносяться до світла; і в жодній мені не бувати, хоч як вже я не хтіла. О, батьку, батечку, нащо ти пішов від мене! Хто мав мене все життя, хто захищав мене усе життя! Батьку, прощавай, я не залишусь тут! Я піду звідси! Покину замок. Великий світ і лихий, та Емеральда ще більш, і коло неї я боятимусь. Якщо залишусь, мене її погляд переслідуватиме у кожній башті і закриватиме моє життя, і мої крила вщерть розбити доведеться об ґрати кам'яниць. Батьку, прощавай! Я не залишусь тут. Я втечу! Куди? Кудись полинути я мушу! Я ще не знаю, любий батьку, але залишиться твоє дитя у величезному надійнім світі! Одна! Одна! О, батьку, нащо, ще й назавжди!

Вона підвелась. Вона тремтіла. Чорний склеп виступав безкінченно вниз. У світлі довгої та мерехтливої свічі побачила вона священних павуків, що ткали павутину за павутиною; вона не стала рушити.

— Святий павук ! – скрикнула Душа на одного товстого з хрестом на спині. – Скажи мені, куди я маю йти?

— Ти не можеш рятуватися втечею, – відповідав павук у тьмі висот склепіння посередині його павутини. – Все є таким як воно є, що сталося, те сталося, звершиться все, що і як звершається, все до загину йде: кожен день пірнає в глибину склепіння темних ям під нами, під нас; все стає Минулим, і все приходить у силу Емеральди. Що то не є, і що б то не було, все в силі Емеральди. Не намагайся врятуватись втечею, це марно: твій жереб кинуто. Краще, коли станеш однією з нас, святою павучихою, і ткатимеш павутину. Тому, що наше ткацтво є святим, павутини наші незворушні, і з павутинням нашим один за одним ми служим королевам і бережемо їх скарби, на скарб Минулого, кожна наша тканина до загину йде.

— Але вони теж до загину йдуть, нащо воно їм у дорозі?

— Дурна дитино, все – тлін, Минуле – тлінь; пам'ять, тлінь; все стає тліном; любов, дорогоцінності, все у світі стає тлін, і святий тлін ми павутинням нашим затикаємо. Стань павучихою як ми, плети павутину, і показуй нам.

— Але я жива, мені бути юною, я хочу жити, і я не можу поховатись у тлін… О, скажи мені, куди я можу втекти?

Павук презирливо всміхнувся, перебираючи своїми вісьмома ногами нетерпляче.

— Не питай мене про краї світу і куди вітри віють. Я сиджу тут і тчу. Я буду святим. Я стережу багатство трону. Не збивай мене більше з пантелику своїм фривольством і хай твої крила не плутаються у блиску моїх сіток, все ж ти ніяка не міль, а принцеса Царства Минулого…

Душа злякалась. Павук нагнав на неї страху (настрахав), бо вона була принцесою, але прагнула своїм нечистим інстинктом… І вона повернулася назад. Востаннє вона бачила мертвецьке лице свого тата, і хід процесії сотень. У всіх кутках сиділи хрестовики і ворушили лапками. Тремтячи, вона тікала. Куди?

Вона добре думала про свою любов, золотоблондого Химеру, але ніде не могли вони бути разом назавжди. Що вона полетить із ним крізь повітря на волю, то він принесе її назад у замок.

Їй жереб був: повітря борознити.

О, якби вона мала, як Химера, два крила прекрасних, замість своїх крилець, вона б його понесла будь-куди…!

Куди? Над тронний зал, де лунають фанфари радісні. Там коронували Емеральду. Куди? Вона побігла на тераси… О, Емеральда її загубила, як зла вона на неї! Вона думатиме, що Душа відмовилася поклонитись їй. Вона не зможе повернутися назад. Прощайте, квіти, лебеді і голуби! Триста чорних прапорів сьогодні. Вона ніколи не побачить, як Химера наближається. О, якби він прийшов, і вона не побачила його, і не помітила і він полетів назад! Він лише вбережеться! Мусить вона чекати день за днем на мурах. Тільки б Емеральда її не розшукала! О, там водоспад вкриє її водою, завжди, вічно, в його водяних схованках! І вітер впав. Той вітер її любов ніс! Прапори піднялися і заважали зору. І хоч вона не бачила, махала рукою і кликала у відчаї:

— Химеро! Химеро!

X.

Світалося. Гриміло. Раптом поміж прапорів спустився чорний кінь.

— Що тут, маленька Душо?

— Візьми мене!

— Куди?

— Куди хоч. Віднеси мене хоч куди-небудь. Мій батько помер. Запанувала Емеральда. Я не насмілюся тут більше бути.

— Вилазь…

Вона вилізла. Він полетів далі. Він летів з нею цілий день; сонце сіло; зорі засяяли на схилі ночі; і він полетів назад. Вони наближалися до замку. Світ смерк.

— Лети звідси! – благала вона.

Він полетів далі. У полі її зору замок швидко меншав; триста башт, на яких майоріли зелені прапори, там Емеральда запанувала. Він летів далі.

— Химеро! – просила вона. – Я люблю тебе; ти будеш найкращим і найславнішим, кого я коли-небудь бачила. Надійно я лежу в тебе на спині, вчепившись тобі в плечі, мої руки на твоїй шиї. Та я стомлююсь. Мені паморочиться голова. Мені зимно. Сядь мені десь тут… Чи не відпочинеш ти зі мною на цих

прекрасних просторах, серед квіток, біля струмка? Чи ти не спраглий? Чи не стомився ти, і чи не паморочиться тобі, чи не замерз? Хочеш попастись і полежати на пасовиську? Ти ніколи-ніколи не втомлюєшся? Але для чого стомленим літати зі Сходу на Захід і з Заходу на Схід?

— Мушу, маленька Душо!

— Химеро, спустись десь тут. Лишися десь зі мною. Я втомлена, мені зимно. Я засну на ліжку з моху в тіняку дерев; і ти спи зі мною.

— Я не можу. Мій жереб – літати, здавалося б безглуздий, та не без глузду і цього я не збагну.

— Але що ж тоді Сила? Ти літаєш; павук тче свою сітку; Емеральда править над прахом; ох, життя безглузде! Химеро, я маю вимагати ненадовго! Люблю тебе всією мею сутністю, тільки спустися нижче, тоді я застібки на твоїх плечах відпущу і хай я руки, так стомлені, звільню, і впаду вниз у небуття…

— Зберися з мужністю ще трішки. На тому боці пурпурової пустелі…

— О, як прекрасно! – тріумфувала вона – Але ти летиш мимо, завжди мимо…!

— Хочеш спочити, Душо?

— О, так…

— Спущусь тут-о тоді… Наберись мужності ще трошки.

Вона тримала його міцно і дивилась довкола. Він протягав свої крила, запаморочливо; аж Душу вітром обвівав… Там знайшов у пурпурових відблисках злотого моря, з перламутрово-вишитою піною; лазурові банани, що розмахували кронами в довколишньому просторі… Дотепер Душа тамувала подих… Тож спуститься він тут…? Так тутечки, він опускається… Він опускається… Вона думала, що пурпур розростається з його наближенням; море було за золоте озерце завбільшки, не більше. Голубе… Тільки все ж, все ж було воно чистою, мрійливою і чарівничою землею, і він спускався.

На широких крилах спускався вниз. Стійко пускаючи хмари дихання. Вона ніжно сковзнула по його спині на м’який пісок, засміялась і зітхнула з полегшенням.

— Відпочинь тут, Душе! Сказав він їй гучно джерелодзвінним голосом; вона більш не сміялась.

— Спочинь. Бач, тут є гайок і там джерельце є. Скоро ніч вкриє їх ніжним фіолетом неба і прохолодить гаряче повітря. Вже кольорами там зайнялись зірки. Втамуйся ти, освіжись і відпочинь тут… Це люба оаза. Засни, Душе. За днем скоро ранок тут… Прощай.

Вона обглянула його великими очима. Вона кинулась до широких грудей прекрасного коня і обвила його круту шию своїми тремтячими руками.

— Що…? Скажи ти, що, Химеро? – залилась вона, від страху збліднувши. – Що ти хочеш? Що думаєш ти? Ти все-таки спочинь тут біля мене, на одну фіолетову нічку і під деревами синіми? Ти перепочинеш тут зі мною біля фініка

і джерела? Ти все таки мене залишиш спати в затінку твоїх крил і ти зі мною разом пильнуватимеш цілу ніч?

— Ні, мила Душе. Я йду, далеко-далеко, і повертатись забарюся. Тут ти мене триматимеш на просторі на підступі… на поклику, можливо…

— Ти хочеш мене покинути? Тут, у пустелі!?

— Будь сміливішою, миленька Душо: ти тепер стомишся в далечині зі мною простори борознити. Лишайся тут. Тут мила оаза, тут фіга і шепітлива вода…

Вона видушила крик, який прикрився її схлипом. Вона здушила другий, якого в далі пустелі гієни полякалися, аж вуха різонуло. Вона здушила й третій, який розірвав ніч і зорі затремтіли з жалю.

— Одна! – крикнула вона, заломивши руки. – Одна!! О, Химеро, ти кидаєш мене одну, з фігою і джерелом, і я думаю… і я надіюсь ще, що ти зо мною маєш залишитись, королем у твоєму веселковому розмаї! Одну, ти залишив мене саму, в піску пустелі, нічого крім піску, пісок під ніччю, де кілька древ, із жменею води! Сама!! О, Химеро, ти нічого не можеш….! Бо я тебе люблю; я молю тебе усією істотою, і помру з горя і печалі, Химеро, як ти втечеш від мене! Я тебе любитиму; я молю тебе золотими очами, тебе бронзовим голосом, тебе димним диханням, найвищими благаннями: руки,мені зв'язані, я прагну крил, які мене знесуть далеко-далеко….Тут….! О, Химеро, задимить горе в затінку ночі, поклади на мене благородну голову на мої плечі і мої поли й разом ми спочинем і завтра полетимо далі, назавжди разом.

— Я не можу, миленька Душо. Я ніс тебе милу, вагу солодку, яка лежить між моїх крил; маленького метелика, зі слабкими крильми, який позичив свої сили моєму польоту, але тепер…

— Але тепер, Химеро, о, Химеро, зле тепер…? ?

— Але тепер повинен я іти туди, де я борозню простори, без цілей як я знаний… Прощай, маленька Душо, і сподівайся на життя, надійсь на ранок…

Він крилами змахнув, вона журою затремтіла, він злинув у простір. Вона ломила руки, плечі: вона плакала, вона плакала…

— Май жаль! – гукала вона – Зжалься! Зжалься! Що мені робити? Чому я так караюсь? Мій Боже, що мені робити? Я мала віру, сподівалась, мій дух побутував у щасті…

Була за щастя карана? І ніц' ма доброго надіятися, вірити в житті? Мушу зневірятись і ненавидіти, питаю? Він більш мене не чує! Що все одно мені, загадки життя.

Не було його у житті моїм, лиш відчай і сама в пустелі серед ночі, і тут… тут мушу я вмирати!!

Вона схлипнула й залилась сльозами. Вона була сама. Довкола неї ніч запанувала і простяглася по пісках у далечину далеку, допоки горизонт її не зупинив. І понад нею зорі спалахнули. І вона розкисла. Завелике горе їй малій було.

Вона заплакала.

— Сама! – схлипнула. – Одинока… Не питиму, не їстиму, навіть не спатиму тепер. Хай би й знемоглася зовсім, та не буду…

Вона ходила й рюмсала. Вона плакала від розпачу й від страху. Вона плакала так, що сльози, дотікаючи по шкірі щік донизу, ставали наче краплі в гарячім, теплім і глибокому піску. Її сльози котились вниз і падали в пісок. І вона плакала, плачучи і ходячи довкола… Її сльози не спинялись. І на піску з них вже зробилися малі озера. А вона не спинялась, плачучи і ходячи туди-сюди. Озера вже зливались докупи в одне, і довкола неї вже лив один потік зі сліз. Звиваючи довкола неї, струмували її сльози. А вона йшла крізь ніч і плакала. Вже струмки текли разом з її сліз, лишаючи за нею сільний слід. А вона йшла, все йшла…

Ніч фіолетовіла і сповнялась таємничим страхом, пустеля меж не має, втомлена ходила вона й схлипувала… За нею разом вірно завивалися струмки від її сліз… І думала вона про втрачену її щасливість… Вона її покинула… Нащо?… Вона була йому так милою, все ж ще так любою… О, все ж вона його любою була, все-таки, і все ж!

І в її любові не кляла вона його. Бо була любою йому і не кляла. Не хтіла мсти, бо любою вона його була…

— Таким був Жереб! – казала вона, плачучи. Він не міг бути нічиїм іншим. Він мусив…

Вона плакала. І, о, була так стомлена, так стомлена широтою неба, як і стомлена широчінню пісків. Тоді вона подумала, що далі більш не зможе йти і доведеться впасти у потоки своїх сліз…

Але за нею впав темний верх похмуро-чорної тіні ночі фіолету. Вона поглянула вгору і мусіла закинути потилицю, щоб бачити самісіньку верхівку тіні. Тінь була довкола древ і покривала все, продовжуючись назад…

Але вона так плакала, що ніц не бачила… Тож вона геть витерла руками сльози з очей і почала пильнувати… Тіні були жахливі, як великий жаский звір. І вона знову заплакала так, що сльози розливали баюри довкола неї, і вглядалась…

Тоді вона побачила. Вона побачила, що в піску сидить великий, як страшний лев з базальту, звір. Звір був величиною із замок і високий як вежа. До зір здіймалась його голова. Але він мав голову жінки, стрункої у базальтовій фаті, яка спадала прямо зліва і справа вздовж її плечей аж донизу. І та жіноча голова піднялась над грудьми як у жінки, двоє грудей були мов у гігантської жінки, з базальту. Але тіло, що сиділо навприсяди в піску, було лев'ячим і передні лапи висунулися вперед як стіни.

Бриніла ніч. Сяйво діамантових зір лилося згори на пустелю. І в шумовинній ночі вродився там жахливий звір: наполовину жінка, наполовину лев, присів у пісок, лапи виставив, груди випнув і жіночу голову гігантську до зірок підняв. Погляд її базальтових очей падав поперед неї. Її рот був закритий, ба-

зальтові уста, що не могли говорити. Душа стала біля звіра. Круг неї була ніч, круг неї був пісок, над нею зорі діамантові сяяли. Там розливався срібний туман світла. З тихим тремтінням та сповнена страху, стала Душа. Тоді думала вона «Це він і має бути: Сфінкс…»

Вона заплакала. Полились сльози; вона стояла в струмках своїх сліз, що вірно лилися за її кроком. І, плачучи, вона подала голос, маленький у ніч: звук дитини, що мовить у безкінечність.

— Жахливий Сфінксе, – сказала вона. – Вчини мою волю. Ти знаєш загадку буття. Я молю тебе, звільни мене і хай я більш не плачу…

Мовчав Сфінкс.

— Сфінксе, – повторила Душа. – Відкрий свої кам'яні уста. Заговори. Скажи мені загадку буття. Я вроджена принцесою голою з крильми: я не можу літати. Злато-білява Химера, прекрасний кінь зі срібними крильми, спустивсь до мене, зі мною вирушив у мандрівку через широчінь і я його полюбила. Він мене покинув, мене, дитину, саму в пустелі, самою в ніч. Скажи мені чому? Я не повинна більше плакати. Сфінксе, я стомлена, я стомлена широчиною, стомлена пісками і плачем. Але не можу спинитись: я й далі плачу. Якщо ти не заговориш до мене, Сфінксе, то яким би гігантським ти б не був, потонеш у моїх сльозах. Поглянь, вони течуть по мені, глянь, вони струмують до твоїх лап, як море. Сфінксе, вони підіймуться до твоєї голови. Сфінксе, скажи.

Мовчав Сфінкс. Сидів Сфінкс із очами кам'яними в ночі з діамантовими зірочками ввишині. Його базальтові уста лишалися стиснутими. І Душа плакала. Тоді кинула погляд до зірок.

— Святі зорі, – прошепотіла вона. – Я залишилася сама. Мій тато вмер. Химера відлетів. Мовчить Сфінкс. Я залишилася одна, і я втомилась і боюсь. Святі зорі, бережіть мене. Погляньте, мої сльози більше не течуть: цієї ночі я виплакала, …Я більше не можу. Я піду спати, тут між лап у сфінкса. Він добре мовчить, та, можливо, він не злий і все ж вволить мою волю, піднявши свою лапу, щоб мені було добре. Інакше я піду спати на його величезних лапах. У вашім погляді діаманту буття я від жалю здригнусь… Святі зорі, я йду спати; подивіться за мною…

Вона лягла між лапами Сфінкса під його грудьми. І була вона такою маленькою, а Сфінкс таким великим, що вона стала як малий метелик, який сів навпроти башти.

Тоді вона заснула тут.

Ніч була все ще тиха. Безкінечність гнала сивий мерехтливий туман вздовж горизонту. Баюри сліз Душі блищали, мов срібні ниточки на шляху, яким вона прийшла. Вона спала. Сфінкс сидів висотою в ніч, з зірковим поглядом і закритим ротом. Зорі мерехтіли і стерегли.

XI

Перший день без хмарок вздовж небокраю звершивсь, довкола рожевобарвне ранкове світло. Світанок явив горизонт і облямував пісок.

У рожевому повітрі гігантський баштовитий сірий Сфінкс. Душа спить. Але крізь її мужні повіки легенько пробилось коралово-рожеве світло, і вона несподівано прокинулась. Вона відкрила очі, але не могла зрушитись.

Вона лишилась так як і заснула, але її оченята роззиралися довкола. Вона сиділа в пустелі без оаз з одним лише струмком сліз, що біг там, звідки вона прийшла. Він був як срібна нитка в рожевому повітрі світанку, і вона стежила своїм поглядом арабесковим так далеко як могла. І дивлячись отак, вона знов почала плакати. Сльози крапали на лапи Сфінксу і Душа плакала в сонливій позі. Перед її очима був туман і в тім тумані розсвітала рожева пустеля і тонка блискітлива ниточка.

Але тут вона втерла свої сльози, які крапали їй між пальці, бо хотіла подивитись… і це було так незвичайно. Вона втерлась знову і сіла. Вона хотіла дивитись… і це було так незвичайно…

Але це було все ж так: вона побачила. Вона побачила, що хтось прийшов: вздовж струмка, що звивався, побачила вона, що хтось прийшов…. Хто там прийшов? Вона не знала…. Він йшов уздовж всього струмка. Вона снила? Ні, вона вже пильнувала. Він йшов, як був. Він наближався….

Вона залишалася сидіти в тій же позі. І він наближався ближче й ближче, йдучи по солоному сліду, поки не став перед Сфінксом. Сфінкс був такий великий і Душа така маленька, що він спочатку її навіть не побачив. Але через те, що вона була така блискуча, з кармазиновими крильцями, він побачив її крильця червоні й білі.

Він заходив серед сфінксові лапи, поки не став прямо перед нею. Він мав впізнати її волосся і крилечки. Він наблизився повен шани, бо вона була така заплакана. Тоді він зовсім близько підійшов, припав на коліно і склав руки. Крізь сльози вона не могла його впізнати.

— Хто ти? – спитала вона слабким голосом.

Він став і наблизився ще ближче, і тут вона його впізнала. Це був принц Ерот, король Сьогодення.

— Я знаю тебе добре, – сказала Душа. – Ти принц Ерот, який мусить одру-

житись на Емеральді або Астрі.

Він усміхнувся і вона спитала:

— Як ти прийшов сюди самотньо? Шукаєш тут Камінь дорогий чи Скло, що збільшує?

Він усміхнувсь і похитав головою.

— Ні, Душе, – сказав він ніжно. – Ніколи б не шукав я гидкий Камінь і Шкляку. Але скажи мені перше: чому ти тут і спиш при Сфінксі?

Вона поглянула на нього. Вона сказала, що її тато помер, про золотоволосого Химеру, пустелю пурпурову і про печалі повну ніч. Вона сказала йому про свої сльози.

— Я по них йшов, о, Душе, – відповів він їй. – Із того часу як був шанованим при троні твого тата – незабутній день! – приходив я сюди щоранку. Щоранку полишав я сад мій Сьогодення, щоб спитати величезного Сфінкса відповіді на мою загадку.

— Яку загадку, принце Ерот?

— Загадку про мою печаль. Бо я сумую за тобою. Душе, чому ти не пішла за мною, чому лишилась біля батька….Тепер я краще знаю. Химеру ти любила….

Вона почервоніла і оченята закрила руками.

— Хто міг бачити Химеру, але його не вище за моє кохання, – каже Ерот ніжний. – Хто міг його кохати і за ним не плакати, – шепотів він ще ніжніше, а вона його не слухала.

Гучніше він тут мовив:

— Щоранку, Душе, я міг запитувати Сфінкса, як довго ще страждати мушу і для чого. І ще набагато більше, Душе, питавсь я Сфінкса, що я тобі тепер не хочу говорити, бо….

— Бо….

— Бо це тобі може завдати болю, питання мого серця чути. Тож зараз я прийшов, Душе, й побачив струмок, що біг по піску. Я не знав його; я був спраглий – бо був я зовсім спраглий – я нахилився і зачерпнув рукою чистої води. Розсіл був смачним. Душе, правдиві сльози.

— Мої сльози…. – заплакала вона.

— Душе, я їх пив. Послухай, чи вибачиш ти мені це?

— Так…

— Я йшов за струмком. І тут тебе я відшукав.

Вона мовчала, вона дивилася на нього. Він перед нею став навколішки.

— Душе, я тебе люблю. Як тільки я тебе побачив, маленьку, нагу і окрилену, між сестер ти сумна стояла.

— Душе, я тебе люблю. Я так тебе люблю, що мусив хтіти прийти всіма сльозами до тебе, і ти мусиш хотіти віддатися….Химері.

— Ні, – Душа йому відповідає. – Цього, на жаль, вона не може. Я всі сльози виплакати можу, але Химера….нікого не хоче.

— Він летить швидко, – каже вона. І він дуже швидкий. Але ось весь милий мій, принц Ерот….

Вона підняла руки догори і він поцілував її чутливо. Тепер побачив він її всю цілу.

— Душе, – сказав він ніжно, – чи дасть Сфінкс цього ранку відповідь на мою загадку?

Вона опустила свої очі донизу.

— Душе, – вів він далі. – Я твої сльози пив. Я чую велику печаль твою, велику для твого маленького сердечка. Але чи можу я тебе любити? О, Душе, маленька Душе, маленька у великій пустелі, тепер твій тато вмер, тепер Химера геть, тепер я тут. … о, Душе, ходім тепер зі мною! О, хай тепер тебе я покохаю, о, Душе, йдем тепер разом! Душе, сама у безкінечності, немов дзвіниця на рівнині піску. Душе, ходім тепер разом. Я віддаю тобі: купол, в якому жити, сад, де грати, і мою любов до втіх. Не погордуй ними: все даю, що маю! Маленький мій палац і садочок біля нього, але велика як пустеля й небо моя любов. О, Душе, ходім зі мною! Не страждай більше від холоду, голоду, спраги і печалі, що твоє серце мучить. Душе….жиймо разом.

Він простягнув руки. Вона всміхнулася, втомлена і зблідла, заплакана, лишалась ковзати по лапах Сфінкса, і коливалось її серце.

— Ероте, прошепотіла вона. – Я страждаю. Я хочу. Я плачу. Я даю всі шляхи, що маю. Я не маю ніц, крім меї печалі. Може печаль….ощасливити у Сьогоденні?

Він усміхнувся.

— З печалі….стане щастя, – прорік він. З печалі стане щастя, не Сьогодні, але….в Майбутньому!

Вона глянула на нього запитально.

— Що це? – спитала вона. – Майбутнє...! Це слово все солодке, … Я не знаю, що це. Я чула ще десь…. Батько говорив інколи ніжним голосом…. Світилось щось далеко …. далеко все було …. «Печаль тане у … . Майбутнім – …. щастям!» Далеко вже за мною лежить Минуле, коли я була дитиною. Тепер я стала жінкою…. Жінка….! Тепер я стала Ероту жінкою, жінкою, яка мала плакати і минуле, і в мовчазного Сфінкса запитувала…. Тепер я більш ніяка не принцеса, а жінка, королева….Сьогодення….!

Вона впала на плечі непритомна.

Він змахнув. У височині летіла золота колісниця, надутими двома грифонами запряжена. Він підняв її на транспорт. Він тримав у руках її волосся і міцно груди. З вільними руками його через пустелі простір несли два дракони-крилатих леви.

Перекладено за виданням:
Psyche / Louis Couperus ; [verzorgd door H.T.M. van Vliet ... et al.]. - Amsterdam [etc.] : Veen, 1992.

Ф І Д Е С А

Луїс Куперус

1899

I

У сяйві ночі ліс по-дівочому зблідлий: чорнота гігантського дерев'яного і злого віття, що розмовляє з місяцем, викручуючись із відчайдушним жестом потужного борця, який весь під тортурами героїчними кремезної печалі. Той ліс, так часто відвідуваний змагунами деревостанними, непорушний биттям сердець через прокльони, аж до нині вічний накам'яно завмер у останнім жесті їх титанічної жаги: війна титанів у ключовому менті приречена закам'яніла враз.

Товстого листу натовп'я не зворухне, а тіні між несповіданих рухів в'язів дереворук там накрапають, як які фореньґи каламарні, течуть там донизу все грузькі сліди чорнила, рідким оксамитом, який, кучненький і повільний, завивається і си збирає в хаос непроявний темряв.

Лише чужинському несподіванцеві було провалитися звідтіль і стати зримим чорнолісу, де гілляччя чорнотіней тонких присутінене, де рухи титанські віття лялькові, і де в руці блідо-зблисклої дзвінкої, він весь зачекався в тузі цілком вкритий зблисками, в барвистому розкрапловинні блискучих іскор, коли місячне сяйво зависає полишаючись у височині, що ясніє сріблом. Такий дрімучий ліс, такий осяйний у зацній нагій перспективі, наповнений несподіваними витівками древ, і останні іскри, ясно підрізані, чисто срібні, мов ободи монет країни надвселенської з туману місяця.

А полонина сяє, все широка, тягнеться аж до людськості, виграває і здається безкінечною, допоки горизонт вкритий сирою росою, або поки не задереться напнутий розтягнутий туман догори, сирий туман, сріблотуман сирого сяйва, піднімається і падає з трав по голому і мокрому лузі.

Фідеса

Все було зовсім тихе, все осяйне і все мокре. Ані створіннячка, ні поруху отут у цій широчіні серед блискучих нагих рос, у цій нестачі блиску чи людини? Знявся туман, трясеться знизу, розведзьґано розговіє бльоском, що переливається зліва направо, що мінить, що тепер ближче, а що віддалік? Такі ніжні і все прозорі підводяться тоді тумани і тремтять все внизу павутиння; і в бльосках, що хвилюються, все одно ні створіннячка, занишклося, застерегло вид; трохи привидів, але таки ні створіння, поки несподівано не поворухнеться рука, підніметься, з'ясувавшись у туманогривах, поки раптом чашею зведеться кругло з текучими косами срібльосків, і вночі затанцюють такі грацийні рідкоставні, коб вони не примари бліді, то як живі, такі осяйні, так весело примари вже б не танцювали: їх танець і сміх, гра їхня була радістю, і срібний сміх та срібна радість, дивовижа ніжності дитинної й бездумність та непередбачливість, або її суть була не більш ніж стрибковий рух такими гарними ногами, що навряд бувають, що наврядчи топчуть ряст по світу; той сміх їхній веселий був все швидкоплинним, із прудкими коліньми, зі струмовинним волоссям, з руками нашироко-всторони і високо-вгору, світла і світла в яснім світлі місяця, всі частини такі ніжні і такі світлі, і такі сяйні, такий блиск у туманах росяних і світлі місяця, простора нагість, де душа танцювала наодинці, бо ніч такою все була, місяць все так чисто сяяв і все життя їм було радістю й веселощами; стрибаючи мчали вони босими мокрими ногами через луг, що припадав долинами і туманами та імлою до безкінечного мерехтливого горизонту…

Звук музики посилився, струна менестреля завзятого, струна просторів, світлосяйна арфа, кругом броду рук німф… Срібна арфа стоїть на лузі, сягає неба височінь, повітряність звуку, все тремтить, порухом кожним дзвенить кожна ніжність м'яких цимбал, що зм'якшують через себе удари металевого знаряддя, яке глушить їх. Чи цих дзвіночків скляні дзвоники, звукодріб'я, цього дзвеніння квітів, лілейні долини, які якраз вдаряються чашами по бльосках квітування, все німфи віють проти стану.

Фідеса

Німфи танцюють, німфи співають, раді в ночі руносяйній, раді арфою вітряною, що на широкім камені, глибиною темряви лісної.

Німфи співають і танцюють.

І вони сміються над своїми таємницями.

- Ха-ха... Ха-ха!

Ніхто не може знати про широчінь, ніхто не знає про арфу, що повітряна й простірна! Щезники знати не можуть широчіні, місця їхньої срібної таємниці, і щезники ніколи не бачили арфи, тому що думали, що арфа лиш руна світом є..! Хаха...Хаха... ми б’єм по струнах; лад крапелює вгору і довкола, мелодія сміху вночі! Хаха…хаха... наші рожеві пальці гоцають уздовж світлові нитки: ми летимо по струнах туди і кайма мелодій віється проти шнурів світла… Вгору, вище вгору, летимо вгору вище, нагору понад все… О, ми бачимо над дерева; чорний ліс дрімучий…! Не так високо, не так крез високо; ми гладимо пальцями вздовж струн… Боїмося ми чорнильно-чорного лісу, де щезники гуляють… Ха-ха, ха-ха, тут ми самі, над священним лугом!

- Ха-ха, тут ми самі над святим лугом…!

II

У чорнім гаї спить Нарвал[1].

У заквітчаній чаші чорнилотіней спить благородний звір. Він жив собі, був собі на туманній блискучій хмарі, непорушній блискітками мерехтіння.

Але він здригається весь і раптом бадьориться.

Він піднімає вгору голову.

Він враз перебирає колінами ніг, враз лежма все з блискітками поза ним, і слухає, і вухами стриже.

В оксамиті чорнильно-чорні тіні слухають благородного Єдинорога.

Що він слухає? Що заважає йому спати…?

У далині все ворушиться світло.

Світло рухає все в ритм.

Ритм хвилюється як музика, музика добрих струн, м'які ніжні цимбали і дзвіночків передзвони, де-не-де сміху задзвони. Світло розливає звуки і крізь заквітчану ніч манить гармонія чудова.

Єдиноріг несподівано зводиться.

Він дриґає стрункими ногами, він дрижить весь у бльосках і нервовостриже вухами. І він підстрибує, басує говолою і б'є рогом догори.

Він підстрибує і біжить вперед, декрізь світло вабить пісня.

Не може він спинитися й біжить. Стає прозорим каламарний ліс, дерева помарнілі, іскри сріблятся в струмуючому світлі місяця. При лісовій каймі лишивсь стояти Єдиноріг і у світлі місяця він білий був як сніг. Нервовими судомами тремтіла на його білосніжних боках шкіра. У його тремтінні ноги затряслись, і він

---

1 Єдиноріг

витонченим копитом шкребе траву, і легко підстрибує. Блиск очі йому ріже насліпо. Вуха здригаються, вслухаючись. Він витягує шию, він зводиться рівно, наставляє ріг, який він, наче спис носить на голові своїй…

Він бачить луг, він бачить пагорби і луг, допоки пагорбом не встає вгору срібна арфа чистих менестрелів і німфи співають і танцюють. Їх музика і танці манять звіра, і змушують від бажання затремтіти. Та він, боязкий, сором'язливий, не підходить ближче… Він стоїть скраю і підстрибує… Тоді, раптового і голосного сміху мавок злякавшись, тікає в ліс назад. Знову став він, басуючи жалько і повен любовного бажання… Він повернувся знову довкруг і тут, як не міг він довго стояти, так риснув через ліс півколом аж до краю лісу дальнього й – назад… Мавки помітили його, і він був їх; а вони засміялись і закричали, і затарабанили гучніше струни. Божевільний, підстрибнувши, кинувся звір, обігнуши коло, став наближатися все ближче й ближче…

О, як заметушились мавки, як засміялися вони: вони підносили руки догори, вони розплітали нарізнобіч воллосся і хапались одна з одною руками, і крутилися по колу, довкола лугу, щоб соромливого Єдинорога піймати.

Інші лишалися грати на струнах. Єдиноріг то стояв тихо, то знов бігав по колу хороводу, бив своїм рогом у траву і здіймав догори. Божевільним був він від музики людської, від співу мавок, божеволів він, бо його дикого ловили, але він не давав піймматися.

Мавки наважились, ставали густіше до кола кругом нього; в його очах все так і тремтів погляд той ще; тоді рисонув він дужче по колу їхньому, а мавки, налякавшися, затанцювали знову, затанцювали знову і засміялись…

Від арфи менестрелів по колу мчав сніжнобілий Єдиноріг і ріг свій звів до тремтливої гами сайва… О, як сміються мавки, як сміється їхній ще музи́ки боязливий дикий звір… Він біг навтьоки. Вони спішили за ним вслід, вони линули швидким вітром і їх волосся падало й обвивало їхні шиї з їх білими ліліями рук, вони

котилися з підніжжя на їхніх спинах, і простягали руки до нього, і змушували його, і хтіли приручити… Він, підстрибом, тремтів невгнузданий від них, поки не кинули, але вони сміялись гучно і намагалися зловити його однозначно. Він знеміг. Але спішив далі. Приручити вони його не могли, як він і потрапив би до їх шовково-білих рук. Він спішив далі. Мавки, злякавшися, спішили разом, линули вітром чистим з ним і молили їх сестру вільною лишити. Але він більш не озирався. Зі страху їхні очі фіолетово-блакитні збільшувалися, тепер вони знали, що Єдиноріг був голим. Вони налягли білопінні своїми сніжнобілими спинами, на їхні шиї руки вклавши, і їх волосся розлилось навшир, неначе прапор срібнобілий.

Вони стиснули його смертельно міцно. Він думав, ще в такому стані вільному залишать і полетять із криком переможним, бо так ясно йому було, але як на те вони не вони не полишили звично ніц. Він почувавсь свинцево-важким у стуканні їхніх сердець. Рогач заметушився, мавки закричали, але він лишивсь за другими; він летів був легко як метелик, але обтяжений, сильний, метушкий Єдиноріг, і пропадав по другий бік лугу в чорноночі лісу.

Мавка на його шиї стиснула його сильно і він скрикнув її сестрам на допомогу. Але сестриці більш не чули. Чорнильна ніч була йому кругом і вона ніц не бачила: чула все плавання на Єдинорогу вздовж гігантських марев, що від дерев, яким сіяли її файні плечи.

Тепер у душі її був смертельний тиск. Вона не знала лісу, вона не знала ночі, вона була дитиною морського бога, народжена з піни та світла, її життя було грою, за морем, у світлі, біля річки, на лугах, грала в місячнім світлі, грала в світлі арфи. Вона знала все море і луг, вона знала світло днів, місячне сяйво ночі, але не знала ночі чорнолісу. Рогач вів її, божевільний. Куди хотів він її вести? Він рисонув скажений далі, перекотився і застряг зі своїм рогом у дерево встромленим, вона кинулась вперед, спинившись, але він безумно знов своїм рогом струсонув, звільнившись, спішив далі…

Фідеса

Скільки не думала вона звільнитись, і шмигонути своїм ходом у темряву, все ніяк не наважилась. Ліс сяяв їй схроном таємницев. З чорнильних темряв ліс сяяв жахально, ліз постаттю й дививсь на неї з усмішкою. Вона лякалась вух, що світилися, рота, що важко дихав, і крил, що змахували. І вона схопилася за Єдинорога сильніше. Вона ще сподівалась його приручити. Вона не вивернула рук? Вивернула… і він запаливсь ще дужче. Він штовхнув раптово в інший бік; він божевільно заіржав, він намагався її скинути. Вона схопила його дужче, боялася ночі, боялася лісу. Тоді вона попросила його, нахилившися до вух. Він нервово зарисачив головою, затремтів усім тілом. І поспішив вперед, у пітьму… Єдинорога ще ніхто не сідлав? Вона пам'ятала, що він неприборканий був, неприборканий, бо і незайманий… Незайманою була і вона… Вона згадала, що він певно неприборканий, неприборканий і дівець, що дуже вірний… Вірна, чи була вона вірною..? Вона трималася своїми руками і благородний звір мчав як божевільний. Вона вірна..? Вона не знала. І кому, і до коли вона мусила вірною бути? Її батькові, королю моря, морю, мавкам і ельфам, їйним братам і сестрам? Здалось, що вона нікому не була вірна, тому й не могла Єдинорога приручити; коли вона зводилась, здобич, лежачи на його спині, не зважуючись відпустити рук і перекинутись у чорнила лісу. Він спішив туди і сюди через ліс, безцільно, і вона думала, що вмирає. Мавка вмирає. Дочка моря і повітря, піни і світла, вмирає, бо вона сущою була: тіло з піни, кров зі світла, і вся мило бриніла, як її душа така повітряно легка: вона губила шлях у блиску і кольорах назад до моря. Але тут не було жодного зблиску, ніякого моря. О, вона вмерла, бо як далеко вже відлітає її душа…?!

Єдиноріг борсався, щоб від кайданів, що кругом себе, її рук звільнитись. І так мусив був робити, бо думав, що вільним ся залишить… Але через своє темрявне походження вона далі побачила раптом жовте світлосяйво… Що то? То є сонце? То є день, то день сходить, то вона пахощів нічних надихалась? Між дальніми древстанами, між руков'язами лісотитанів біліє зажовтаве світло-

сяйво… І Єдиноріг від дня тікати мусить. Він тікає по широких стежинах, по широких шляхах; претісносуворий ліс несподівано відкривається: одне за одним стоять дерева з гіганськими верхокронами. І Єдиноріг вибіг із лісу… Там було пасовисько, фіолетові пустища, там було відкрите повітря, що сяяло світанком, там світало, там був день. І мавка, боязлива, на тім Єдинорозі була тому лісовому на бік перевернулась, пустила її руки навшир, знялася… Але так слабо вона чула сили, що тяжке її повітря, що вона з лету впала у траву.

І Єдиноріг втік назад у ліс.

III

Прийшов час лягати спати їй.

День був блакитний, повітря у вишині, і трав'яниста рівнина, широка просторінь розгорталася під світлом сонця, в ароматах духмяних трав. Її збудило сяйво сонця. Золото сонцесяйного її збадьорило і вона відкрила очі й зітхнула. Де була вона? Вона не знала. Як потрапила туди? Вона й гадки не мала. Вона звелася, блискуча і струнка, як велика квітка, і обернулася довкола себе. Позаду неї був ліс і вона затремтіла від переляку. Перед нею простягнулася широчінь не ворожа, але все невідома. Широчина була глибоким фіолетом вересу, в якому виднівся золотоширочінний день. Долина була широкою і в ній не було мавок.

Але ж позаду неї був ліс, і так злякалася вона від страхітливості, що пішла далі, нерішуче крокуючи босими ногами мавки. Вона світилась білопінно у світлі сонця. І йшла далі, від неї десь далеко мав бути ліс. Вона поглянула туди з-під руки. Що за п'яні тіні були там у блисках горизонту? Кругляста, висока і довга тінь така, якої вона ще ніколи не бачила… Це гроза, що з круглястим хма-

ровищем із силою хмари підганяла..? І несподівано вона впізнала тінь. Це тінь була ні жодної природи. Ця тінь мала бути людська. Люди, перед якими вона мавкою такою боязливою була; люди, які сильніші і грубіші за неї, сильніші за щезників, грубіші за лісовиків, люди з плоті й крові і можливо ще й із каменю й заліза. Тінь обрію була містом. Вона зрозуміла, що тінь – місто. Будівництво веж, валів і мурів: довгий оборонний мур, круглі неоковирні вежі, шпилі соборів…

Звідки воно тут…?

Позаду неї марився ліс, а попереду мріяло місто. Позаду чигали чезники вздовж із глибин деревостанних гущавин, тут пильнували люди зі своїх височенних вежевих вікон, що виходили на широчінь. І вона була такою білопінною в сонячнім сяйві, що не могла проявитися. Її стан сяє, а волосся переливається і вона підходить як блискітка… Біла блискітка… Як їй злетіти…? Але її політ був пурханням стрикози: мавки далеко не літають… І не знаючи та не бажаючи, бігла вона, дівчина-лілея, по долині…

Але міські ворота з тріском широко розкрилися: хмари пилюки піднялись і божевільно загули, важкі кінські копита застукотіли, залунали крики, стяги замайоріли та вимпели зайнялись довкола… На залізозбруйних конях із відкритих воріт вийшло військо: залізопанцерні лицарі та мідныощитна джура: сурми заграли, барабани загули і довгі труби засурмили. У колонах їхали все вершники в залізних блискобійнях: маневрені й турнірники. Наче маленькі сонця на великому сонці переливались змінно погляди круглої шкірки: витрішки і видзиґори блискали, і мчали вершники один за одним; і штовхали один одного, піднімаючись парами. У синюватому тумані, легкому над вереском, у сіруватій хмарі пилу, що роївся вгору, примарами здавались турнірці, гордо виблискуючи металом.

Звідки ж залізні людці, що зколошкали луг? І мавка виглядала.

Вона сяяла вся справжня в різкому сонця світлі; вона сто-

яла вогнищем осяйним посеред пасовищ полум'яного лугу; вона сяяла сильніше, ніж люди можуть описати, така легка матерія, що один блиск гнав її туди, що вона стала одним гало перлоблисним. Сіла вона оддалік, перелякалась добре невіданою дивиною, що кострубаті людці виробляють, , там, де цікавий – мається, люд, щоб її не побачив–. Але кострубаті люди побачили її. Її лискучий перлосвітлий силует впав точнісінько у погляд, посланий металевим забором.

Солдати помітили її. Вони почали тицяти на неї пальцями. Вони вказували на неї списами. І через те, що вона по-справжньому сяяла в людському світлі, та щоб не напала, бо знали, що вона дика може бути, простягнули довгі списи.

В одній хмарі пилу вони бушували. Мавка злякалася як голуб, повернулась і побігла геть від них невідомою дорогою до лісу. Але залізні люди були всі раді їй, об'їхали її колом; вони підняли списи, оголили шаблі, а до смерті налякана мавка впала на коліна і закрила лице руками. Вона думала, що тепер вони вмить вкоротять її мавчиного віку. Вона чекала – вона не знала точно чого – кострубаті з заліза і міці, і тоді чорна… смерть…

Вона не дивилась вгору, всі новоприбулі люди мали б чекати на це. Але кострубаті залишалися на місці і вона чула голоси, нижчі, ніж голоси мавок, звуком залунали ліси і води, не таким високим як небозвучна арфа, ані щезників сміх; це був голос, якого вона ніколи не чула: цей голос був одночасно сумний і сильний: сумний, що в силі весь тримався:

– …Лишіть її! Хто крок до неї зробить, того я зараз порішу! Дорогу дайте їй! Хто її образить – той мрець! Ви що не бачите як вона тремтить, як миша…? Лишіть її!! Вона моя, і я візьму пiймaну її!

Мавка глянула вгору.

Вона побачила біля себе вершника на коняці у срібній збруї.

Вона побачила інших вершників, що опустили шаблі і списи склали, зробили як він наказав, покірні його слову.

Фідеса

А він на неї глянув зі свого коня через його закрите заборо-ло. Вона дивилася на них немов карбункул, життя у сріблі завмерло.

– Хто ти є? - спитав він.

- Фідеса, - відповіла вона, із трепетом дивлячись на нього.

– І що це Фідеса? – спитав він ніжно і її очі спалахнули дружньо. – Це людина?

– Ні…

– Що ж тоді?

– Я мавка…

– А чому Фідеса гола?

Вона глянула здивовано.

– Чом гола, зовсім гола? – спитав він ще раз. – Чому ти зброї жодної не носиш? Бач, ми всі запанцерені, наші жони теж.

– Мавки завжди голі, – відповіла вона. – Вони не носять зброї.

– Тому й Фідеса гола?

– Так…

Він був вражений.

– І вони всі такі, мавки… ?

– Всі…

Її очі загорілись із покірливим зачудуванням.

– Як ти прийшла сюди? – питав він далі.

– Ми кинули арфу і заманили Єдинорога, і тоді я дикого Єдинорога приборкала, і на спині його помчала, але він побіг зі мною далі і скинув мене тут на волю небу.

– …Що вона каже? – бурмотали залізні люди.

– Я тебе не розумію… – сказав срібний лицар.

Вона почервоніла, усміхнулась і знизала плечима.

– …Вона лісова відьма! – сказав один із прислужників. – Сен-Жой, шануйся!

– …Будь обережним, Сен-Жой, – застерігають всі.

Срібний вершник зневажливо підняв залізні плечі.

Фідеса

– Я не боюсь, – каже він недбало. – І навіть мавки. Яка небезпека мені може бути від цієї беззахисної істоти? Вона ж дитя. Вона говорить як сновида. Я її не розумію. Яле я запитаю її далі… Як звати тебе треба, моя дитино?

– Фідеса…

– Фідеса; тепер я буду знати твоє ім'я і не забуду. Слухай, а ти сама? В тебе є батько-мати, сестри і брати?

– Мій тато князь морський і живе глибико під хвилею в коралловім палаці, що стереже морський дракон; а матінка моя померла від сонячного світла, а братів та сестер маю я незліченно багато; я навіть не можу їх усіх запам'ятати.

– Що вона каже! Це нечувано! – шепочуть хоплуї .

– Тоді княжна ти? – питає срібний Сен-Жой.

– Ні…: тільки мавка.

– Морський князь, певно, тебе не відпускає і зараз він хвилюється за тебе?

Вона глянула здивовано.

– Я не знаю… Я йшла з іншими мавками промінням місячним гуляти; ми блудили і літали і щіпали чарівні струни, і князь морський… я не знаю, я ніколи його не бачила.

– Чи ти не любиш свого тата? Чи не любиш своїх сестер-братів?

– Любиш? Що таке любов? Я не знаю. Я не любила мавок, ні вони мене.

– Нащо ж ти тоді живеш?

– Ми блудили і веселилися і манили Єдинорога… Ми не любилися і не носили зброї.

– Чи була ти щасливою, веселячись і літаючи?

– Щаслива…? Я вірю в добро… Я не знаю, що таке любов. Ти людина?

– Я лицар і моє ім'я Сен-Жой. І як ти бачиш, я споряджений, і я багато разів любим був…

– «Любим був»… – прошепотіла вона тут. – Як дивно…

Фідеса

Вона поглянула довкола себе. Лицарі, переконавшися в її невинності, за наказом того, хто свою цікавість палку втамував, вишикувалися і стали в колону.

– Будь обережний, Сен-Жою, – попередив його напрямний . Вона все ж відьма, вона мавка, а мавки гублять, п'ють душі…

– І спілкуватись з нею – гріх…

– Будь обережний, Сен-Жою! – попереджали його всі, і відступалися назад, страшачись чого надприродного, боячись чогось, що жоден панцир не знесе, боячись гріха і чортівні, демонічної сили лілеї білої…

Вони повернули назад і все озирались довкола, чи бува Сен-Жой не відстає… А вона, загублена, бачила, мов уві сні, як міські ворота, розчинившись, заграли відблиском поєдинків…

Він також ще лишився, і подумав, як повернутися до неї. Він думав йти, але не міг ще зрозуміти, прикутий чарівністю чужою, згадавши сон, невідоме почуття, почув гармонію і чистоту: він не знав, невизначений настрій його душу охопив…

– Що вони там роблять? – спитала Фідеса, вказавши на відблиск бою.

– Вони готуються до війни.

– Що таке війна?

Він засміявся, і його срібний шолом забрязчав пронизливо, аж відляски пішли.

– Ти багато мене питаєш, маленька! Я не можу на все відповідати. Що за Єдиноріг? Це ми кожного можемо запитати?

Вона зітхнула.

– Ми одне одного не зрозуміємо, – ніжно промовила вона.

– Ні! – засміявся він – Людина мавку не зрозуміє, а мавка – людця.

І він весь здригнувся, чари струсивши, й далі повів із серйозним тоном:

– До нас наближаються знову. Я маю тебе тепер захищати від напасника, так само як дитиною я був, одного разу метелика

захищав від інших хлопців, що злапати його хотіли. Я спинив їх: метелик полетів геть… Лети теж геть. Іди назад до інших мавок, Фідесо…

Вона подивилась на нього все як дитина.

– Ліс великий і я не знаю шляху назад, звідки Єдиноріг виніс мене…

Він подивись на неї вниз. Вона стояла безпомічна перед ним. Ніжно-біла в хащі фіолетового вересу.

– Але як ти не знаєш як до сестер своїх дійти, Фідесо, куди ж ти тоді маєш йти?

– Я не знаю, – прошепотіла вона.

– Тут ти залишитись не можеш.

– Ні…

Вона заплакала. Вона несподівано почулася одною в безнадії, такою білою і голою у сонячнім лузі, такою тендітною на противагу спорядженим людям, що живуть за залізними ворітьми та високими кам'яними мурами. Вона піднесла руки вгору.

– Допоможи мені! – благала вона його. – Захисти мене ще сьогодні!

Вона молитовно тягнула руки вгору. І в одну мить, у глибині його душі, перетворився його дивний стан на ніжне почуття, і зараз земній долі наперекір простягнув він руку їй, і попри свою свідомість, підняв її до себе.

Вона лягла поперек його сідла, безпечна і задоволена.

І він рушив до воріт також.

Перекладено за виданням:
Louis Couperus, Fidessa (eds. H.T.M. van Vliet, J.B. Robert, Oege Dijkstra en Cora van der Weij).
Uitgeverij L.J. Veen, Amsterdam/Antwerpen 1992

На титулі картина
Владислава Подковинського «Екстаз» (1894)

На останній сторінці - препринт видання «Фідеси» (Амстердам, 1899)

COUPERUS

FIDESSA

L. J. VEEN.
AMSTERDAM.

П Е Р Е К Л А Д И

з французької

Анре дю Буше

Юджіт Бертран

зі збірки «Картини вільних віршів»

зі збірки «Поезії»

Марсель Пруст

зі збірки «Утіхи й дні»

Робер Деснос

зі збірки «Таємниче»

- О! Муки кохання! - Ні! Кохання це не смерть -

зі збірки «Пильнування»
- Двері другої нескінченності - Вогонь - Великі дні поета -
- Це серце того, хто ненавидить війну -

Рене Шар

- Я живу в болю -

Алоїзіус Бертран

- Гаспар Нічний -

з нідерландської

Луї Куперус

- ДУША - - ФІДЕСА -

Літературно-художнє видання

Віталій Володимирович Михальчук

О з' я ж л и в і с т ь

Електронна версія
Локальний примірник

Верстка, дизайн *В. Михальчук*

Формат PDF. Текст, графіка, аудіо (MP3). Об'єм: 64,3 Мб Заг. трив.аудіо 1:00:39
Гарнітура: TNR, Arial, Calibri, BukyVede, Minion

Вимоги до відтворення: наявність читанки, рекомендовано Adobe Acrobat Reader DC
та інтерактивного програвача Adobe Flash Player.
Перед читанням або у разі виникнення проблем
ознайомтеся з інструкцією з налаштувань

Мережевий примірник за посиланням:
https://archive.org/details/2018pdf

З приводу проблем відтворення та відлагодження файлу, звертайтеся
за адресою:
mvv948@gmail.com

Київ: Самвидав - 2018

ꭒɔ V ʙ ɴ ʌ Ж ѩ ɬ ƨ O

[\ʌꟽꝹꝹ8ʙ

yoħꝭaꝊɴ%

